

RECORDS INDIVIDUALS, MEMÒRIES COL·LECTIVES

Donació i tractament arxivístic de la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí

Jordi Ortiz Ezquerro

Director del treball: Miquel Pérez Latre

Data: 24 de juny de 2019

Màster en Arxivística i Gestió Documental

Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents

Col·lecció: Treballs fi de màster i de postgrau

Com citar aquest treball: Ortiz Ezquerro, Jordi. (2019) *Records individuals, memòries col·lectives: donació i tractament arxivístic de la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí*. Treball de recerca del Màster d'Arxivística i Gestió de Documents de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents. (Treballs fi de Màster i de postgrau).

Aquesta obra està subjecta a llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 Espanya (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>). Es permet la reproducció total o parcial i la comunicació pública de l'obra, sempre que no sigui amb finalitats comercials, i sempre que es reconegui l'autoria de l'obra original. No es permet la creació d'obres derivades.

Resum

Els fons d'empreses no reflecteixen adequadament els records individuals i les experiències compartides dels seus treballadors. Si els arxius públics han de contribuir a preservar una memòria col·lectiva més plural de la nostra societat, que no condemni a l'oblit les persones que la fan avançar dia a dia, és necessari que les polítiques d'ingrés facilitin la incorporació de la seva documentació. El present treball analitza la donació i el tractament arxivístic de la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom, formada pels documents dels antics treballadors de la fàbrica MACOSA del Poblenou ingressats a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí. L'estudi de les dificultats detectades durant el procés, així com les solucions aportades i els possibles errors comesos, permetran posar en pràctica projectes similars per recuperar una part de la memòria obrera de Barcelona.

Paraules clau: arxius municipals; Arxiu Municipal de Barcelona; Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí; col·lecció; donació; fons privats; MACOSA; memòria col·lectiva; moviment obrer; sindicats.

Título

Recuerdos individuales, memorias colectivas: donación y tratamiento archivístico de la colección Jubilats de MACOSA-Alstom en el Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí

Resumen

Los fondos de empresas no reflejan adecuadamente los recuerdos individuales y las experiencias compartidas de sus trabajadores. Si los archivos públicos han de contribuir a preservar una memoria colectiva más plural de nuestra sociedad, que no condene al olvido las personas que la hacen avanzar día a día, es necesario que las políticas de ingreso faciliten la incorporación de su documentación. El presente trabajo analiza la donación y el tratamiento archivístico de la colección Jubilats de MACOSA-Alstom, formada por los documentos de los antiguos trabajadores de la fábrica MACOSA del Poblenou ingresados en el Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí. El estudio de las dificultades detectadas durante el proceso, así como las soluciones aportadas y los posibles errores cometidos, permitirán poner en práctica proyectos similares para recuperar una parte de la memoria obrera de Barcelona.

Palabras clave: archivos municipales; Arxiu Municipal de Barcelona; Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí; colección; donación; fondos privados; MACOSA; memoria colectiva; movimiento obrero; sindicatos.

Title

Individual memories, collective memories: donation and archival processing of the Jubilats de MACOSA-Alstom collection in the Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí

Abstract

Business fonds don't adequately reflect the individual memories and the shared experiences of their workers. If public archives have to contribute to preserve a more plural collective memory of our society, which doesn't condemn to oblivion the people who make it advance day by day, it's necessary that the acquisition policies facilitate the incorporation of their records. The present work analyzes the donation and archival processing of the Jubilats de MACOSA-Alstom collection, formed by the records of the former workers of the MACOSA's factory at Poblenou acquired by the Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí. The study of the difficulties detected during the process, as well as the solutions provided and the possible errors committed, will allow to implement similar projects to recover a part of the Barcelona's working class memory.

Keywords: Arxiu Municipal de Barcelona; Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí; collection; collective memory; donation; labour movement; MACOSA; municipal archives; private fonds; unions.

SUMARI

1	Introducció	8
2	Marc teòric	12
2.1	Els arxius públics i la preservació de la memòria obrera	12
2.2	L'ingrés de fons i col·leccions privats en arxius públics	16
2.2.1	Conceptes generals	16
2.2.2	El procediment de donació	18
2.2.3	El tractament arxivístic	20
3	Can Girona i MACOSA: una història, moltes memòries	25
3.1	Una història de progrés: la fàbrica i els seus propietaris	25
3.2	Una història de treball: la fàbrica i els seus obrers	28
3.3	Dels records a la memòria: els Jubilats de MACOSA-Alstom	34
4	Una donació col·lectiva i participativa	38
4.1	Primers contactes	38
4.2	Incorporació dels donants i anàlisi de la seva documentació	41
4.3	Negociació jurídica	49
4.4	Formalització de l'ingrés i trasllat de la documentació	53
5	Tractament arxivístic de la col·lecció	56
5.1	Feines preliminars	56
5.2	Identificació dels productors	58
5.3	Classificació i ordenació	61
5.4	Avaluació i tria	64
5.5	Descripció i digitalització	66
6	Conclusions	69
7	Bibliografia i fonts d'informació	74
7.1	Fonts primàries	74
7.2	Hemeroteques digitals i catàlegs en línia	74
7.3	Bibliografia	75
7.4	Legislació	81
7.5	Normativa de l'Arxiu Municipal de Barcelona	82

8	Annexos	83
	Annex 1. Model de carta d'ofertament	83
	Annex 2. Informe tècnic de valoració dels ofertaments de donació	84
	Annex 3. Model de contracte de donació	88
	Annex 4. Sol·licitud d'alta al Registre de fons del Sistema Municipal d'Arxius	92
	Annex 5. Quadre de classificació de la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom	93
	Annex 6. Fitxa de descripció de la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom.....	94
	Annex 7. Qüestionari pel col·loqui "Macosa. Memòria dels seus treballadors"	99
	Annex 8. Base de dades "Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom"	101

M'emociono només parlant de l'ambient, dels companys, de l'ànim, dels ajuts mutus, de la solidaritat. (...) Possiblement, per mi, el millor record és la solidaritat que va haver-hi envers la meva persona el dia que em van acomiadar. (...) Va ser la resposta dels meus companys, primer els de la 11, que van començar a fer la "serpent" i van recórrer i aturar tota la fàbrica, demanant la readmissió. I van guanyar-la. El dia següent vaig poder tornar a entrar a la fàbrica.

Jo tinc un deute amb els companys.

Ferran Saro Madrdejos, treballador jubilat de MACOSA (2014)

1 Introducció

Si aquella tarda del 8 de març de 1976 les portes de la fàbrica de Material y Construcciones S.A. (MACOSA) s'haguessin tancat definitivament per en Ferran les seves reflexions probablement serien molt diferents a les que encapçalen aquest escrit. El matí del 9 de març va començar amb els trenta companys de l'11a Divisió negant-se a treballar. Junts van recórrer la resta de tallers mentre el personal d'aquestes seccions s'anava afegint a la improvisada protesta, que des d'aquell dia seria recordada per tots els que hi van participar com la "serpent" o la "culebra". Dues hores després els mil cinc-cents treballadors del torn del matí havien aturat la fàbrica posant en risc la seva situació laboral i personal. Tots tenien molt present la massacre del 3 de març a Vitòria, on una vaga general de milers de treballadors de la ciutat va acabar amb la mort de cinc d'ells per trets de la Policia Armada. Molts d'ells recordaven també que durant la vaga de MACOSA de 1970 una protesta similar havia suposat l'entrada a cavall de la policia a dins del recinte i l'acomiadament de cinquanta companys. Però tot i que eren temps durs també ho eren de canvis i a mitja tarda van aconseguir la readmissió d'en Ferran. Curiosament el Saro, com l'anomenen encara els seus companys, s'havia incorporat a MACOSA un altre 8 de març, el de l'any 1973. És un més dels milers d'homes i dones que entre 1859 i 1994 van treballar a Can Girona, nom amb el qual es coneixia popularment una de les fàbriques més importants del municipi de Sant Martí de Provençals primer i del barri barceloní del Poblenou després.

Ell tenia llavors vint-i-vuit anys. Avui en té setanta-dos i encara es reuneix regularment amb el Miguel, el Pedro, l'Antonio, el Virgili, el Pabán, l'Escrich o el Novella, entre molts altres companys. Són els Jubilats de MACOSA-Alstom, els protagonistes col·lectius d'aquesta història. Quan en Ferran diu que té un deute és precisament perquè si no fos per ells la seva vida i els seus records personals serien molt diferents. Molts dels fets que tant l'emocionen no els hauria viscut mai i moltes de les persones amb les quals ha compartit bona part de la seva vida tampoc les hauria conegut. Però el seu deute, el de tots ells, va més enllà. És un deute amb els que els van precedir i que van protagonitzar, a Can Girona i als carrers de Barcelona, alguns dels moments més importants de la història obrera de la ciutat. És un deute també, i sobretot, amb aquells amb qui van compartir vivències i dures hores de feina i ja no hi són, companys que van morir en accidents laborals, com Roque Ruiz Sánchez, Raúl Llorente Llorente "el Burgos", José Felipe Panadero o Eduardo Ventura Terrades, i altres que els han anat deixant en els últims anys per malalties provocades per la seva exposició prolongada a l'amiant utilitzat a la fàbrica. És, en definitiva, un deute personal compartit per tots els Jubilats de MACOSA-Alstom i, per tant, un deute col·lectiu.

Aquest deute suposa el compromís de recuperar, preservar i difondre a partir dels seus records personals la seva memòria col·lectiva com a treballadors de MACOSA, fent també una modesta contribució a la dels habitants del Poblenou i Barcelona. Potser per això caldria parlar de memòries col·lectives en plural. Aquesta pluralitat no respon només a la diversitat de veus que

conformen una comunitat. També és, o hauria de ser, la conseqüència natural del rebuig a perpetuar una suposada memòria col·lectiva oficial i monolítica que a costa de buscar el consens i els punts en comú (reals o imaginaris) acaba deixant al marge o nega directament allò que no encaixa en el relat buscat. Una de les eines amb les quals la ciutadania de Barcelona s'ha dotat per contribuir a la construcció, preservació i transmissió d'aquestes memòries col·lectives plurals i vives és l'Arxiu Municipal de Barcelona (AMB). Per aconseguir-ho, tots els centres que formen part de la seva estructura, i especialment els deu arxius de districte, posen les seves instal·lacions i recursos a disposició dels veïns i veïnes de Barcelona, del seu ric teixit associatiu i de les grans, mitjanes i petites empreses que han contribuït o contribueixen al desenvolupament de la ciutat i el país. L'objectiu és garantir que el seu patrimoni documental es conservarà adequadament i que estarà a disposició dels ciutadans presents i futurs. Però abans d'acceptar o denegar el seu ingrés cada centre ha de valorar l'interès informatiu i històric que pot tenir aquesta documentació pel conjunt de la comunitat, recaient en el seu personal una responsabilitat social molt important tal i com assenyala l'arxiver canadenc Terry Cook (2003):

Están determinando lo que el futuro conocerá de su pasado, que es a menudo nuestro presente. Como profesión, nosotros los archiveros tenemos que ser conscientes de la importancia de nuestro trabajo. Literalmente, estamos creando archivos. Estamos decidiendo qué debe recordarse y qué olvidarse, quién es visible en la sociedad y quién invisible, quién tiene voz y quién no. (p. 88)

No tenir sempre present aquesta responsabilitat pot suposar l'aparició dels anomenats silencis d'arxiu, provocant amb el pas del temps que no només persones concretes sinó sobretot grups sencers siguin esborrats de la memòria col·lectiva d'una societat pel simple fet de no conservar-se proves documentals de la seva activitat. Aquests silencis d'arxiu poden ser la conseqüència d'una decisió premeditada de destruir determinada documentació amb la intenció de facilitar l'oblit. Hi ha, però, un altre motiu que pot causar aquests silencis i que apel·la directament a la responsabilitat dels arxivers i arxiveres: una mala planificació de la política d'ingressos pot suposar que els fons i col·leccions conservats a l'arxiu no representin adequadament el conjunt de la societat de la que en forma part, ja sigui perquè els criteris per identificar aquesta documentació d'interès no permeten fer una selecció representativa o perquè no s'ha pogut transmetre als veïns i veïnes del seu entorn més pròxim la importància dels seus documents per a la conformació d'unes memòries col·lectives plurals. En aquest sentit Simon Fowler (2017) reflexiona:

But what if archival institutions have been deliberately collecting the wrong material all along? Should archives continue to be preoccupied with important people, the extraordinary as opposed to the ordinary: "the lives, thoughts, social contribution or even importance of the great majority of people were, for the most part, unwritten and unrecognised" (...), archival institutions have focused on the records of the rich and powerful – landowners, politicians and policymakers – material that offers an ordered view of society and the people who ran it. (p. 17-18)

L'historiador Josep Fontana va qüestionar amb termes molt semblants la visió més tradicional de la historiografia acadèmica, fent referència a “una història de la qual (...) n'estan absents la majoria dels homes i les dones, els que no són ni reis, ni governants, ni personatges il·lustres, i que difícilment pot, per tant, representar-los” (Fontana, 2018, p. 243). Com a alternativa proposava

un tipus d'història que permeti escoltar, a la vegada, les diverses veus que hi ha a la societat. (...) Però, on podem trobar aquestes veus? No pas als llibres de la història tradicional, ni als documents oficials del poder, sinó en els testimonis que ens han quedat en textos negligits: cartes, memòries, pamflets... O, quan es tracta d'esdeveniments més propers en el temps, en els records dels que els han viscut. (Fontana, 2018, p. 243)

És cert que els arxius públics, i en especial els municipals, han deixat enrere ja fa molts anys aquella visió tan jeràrquica de la societat i han atorgat el caràcter d'important, pel que fa a la documentació conservada, a aquells ciutadans que han destacat per mèrits propis en el seu àmbit local. Definitivament s'ha trencat una barrera pel que fa a la representativitat dels fons privats dels nostres arxius públics, però sembla que encara no s'han obert les portes del tot al ciutadà corrent, a les persones “ordinàries” a que fan referència Fowler o Fontana. Persones com Ferran Saro Madrideo, Miguel Moreno Pérez, Margarita Montaner Rodríguez, Jaime Montolio Perpiñá, Francisco Virgili Parra, Dorinda Lamelas Vázquez, Antonio Ríos Cozar o Pedro Duarte Simón. Persones com els Jubilats de MACOSA-Alstom. En aquest sentit, tal i com assenyala l'arxiver català Jaume Enric Zamora, cal assumir que “no tot es pot conservar, però que la documentació de les persones sense una rellevància pública especial pot tenir interès per enriquir la memòria col·lectiva d'una societat” (Zamora, 2014, p. 24). Un dels principals obstacles per fer efectiva aquesta reflexió és que generalment els ciutadans comuns no arriben o no arribem a plantejar-nos que els arxius públics tenen també un petit lloc reservat pels nostres documents personals. En general considerem tan poc rellevants els nostres “papers” que som incapaços de veure que, si bé de forma aïllada poden mostrar només moments puntuals i fragmentaris de les nostres vides, també poden aportar informació valuosa si són tractats de forma conjunta amb la documentació d'altres persones tan “ordinàries” com nosaltres. En aquest sentit, Morna Gerrard (2015) comenta:

Most people who are being introduced to the world of archives are under the impression that one must be famous or “important” to be a donor. Therefore, whenever archivists talk to groups, we reinforce the “no fame required” mantra and the importance of the voices of the many in documenting a movement or a community. (p. 5-6)

Trencar amb aquesta percepció i generar la confiança necessària per convertir-se en els dipositaris definitius d'aquests documents és també missió dels arxius públics. El present treball mostra un exemple real de com un arxiu públic pot contribuir a la preservació de la memòria col·lectiva d'un grup fent partícips als seus membres del procediment de donació i posterior tractament de la seva documentació. En el cas analitzat, la col·lecció Jubilats de MACOSA-

Alstom, ingressada a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí (AMDMS), permetrà conèixer com era l'organització interna de la fàbrica, quines eren les condicions laborals i com eren les relacions entre els treballadors i la direcció de l'empresa durant la segona meitat del segle XX i fins el tancament de Can Girona l'any 1994. Mostrarà també l'evolució de les reivindicacions i les formes de lluita i organització dels seus treballadors, a més de recuperar alguns records i vivències quotidianes que reflectiran també la diversitat de relacions personals i col·lectives forjades a dins i fora de la fàbrica. Finalment, la col·lecció permetrà documentar les activitats que al llarg dels últims anys han dut a terme els Jubilats de MACOSA-Alstom entorn a tres grans àmbits d'actuació: la preservació de la memòria col·lectiva dels antics treballadors de MACOSA, el suport als companys i familiars afectats per l'amiant utilitzat a la fàbrica i la conscienciació de la ciutadania i les autoritats sobre els riscos derivats de la presència d'aquest material a diversos edificis, estructures i equipaments de les nostres ciutats.

L'objectiu fonamental d'aquest treball és analitzar com i perquè es va iniciar aquest projecte, com s'han gestionant les diferents donacions realitzades fins ara per conformar un única col·lecció i com es pretén que aquesta estigui oberta a futures incorporacions. D'aquesta manera, aquest escrit prestarà especial atenció als aspectes teòrics i pràctics que s'han hagut d'afrontat per poder donar resposta a les dificultats pròpies d'un ingrés tan complex com aquest, tant pel que fa a qüestions logístiques, administratives i jurídiques com, sobretot, a aquelles relacionades amb el tractament arxivístic de la documentació. Tot això amb l'esperança que, a partir de l'anàlisi dels possibles errors i de les solucions aportades per l'equip de l'AMDMS (del qual l'autor del treball ha format part durant dos anys en qualitat de becari), altres companys i companyes de l'AMB puguin posar en pràctica projectes similars. Per assolir aquests objectius s'ha fet inicialment una investigació històrica per recopilar informació de context sobre MACOSA i els seus treballadors, amb l'objectiu de familiaritzar-se amb un llenguatge, uns conceptes i uns fets que facilitessin la comunicació amb els donants i el posterior tractament arxivístic de la documentació. En aquesta primera fase s'han analitzat fonts d'informació primàries i secundàries. Entre les primeres destaquen alguns fons documentals de l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), l'Arxiu Històric de Comissions Obreres de Catalunya (AHCO) i el propi AMDMS, així com varies fonts periodístiques consultades a diferents hemeroteques digitals. Per ampliar o revisar posteriorment aquesta informació han estat especialment interessants les converses mantingudes amb els donants i l'estudi de la documentació ingressada. En fases posteriors s'ha fet una revisió de la literatura arxivística i la normativa de l'AMB referents a l'ingrés de fons privats en arxius públics i al tractament arxivístic posterior per comprendre els aspectes jurídics i tècnics implicats, a més d'altres textos més teòrics i metodològics per reflexionar entorn algunes de les dificultats detectades. Les pàgines següents són, per tant, el resultat d'aquesta reflexió teòrica i de l'experiència pràctica obtinguda al llarg d'aquest procés.

2 Marc teòric

2.1 Els arxius públics i la preservació de la memòria obrera

El concepte de memòria col·lectiva, desenvolupat pel sociòleg francès Maurice Halbwachs, es pot definir com el procés social de reconstrucció del passat viscut pels membres d'un grup o societat amb l'objectiu de transmetre conjuntament els seus records i preservar així la seva identitat comuna al llarg del temps (Halbwachs, 2002, p. 2). Halbwachs assenyalava també a la seva obra pòstuma *La mémoire collective*:

Dentro de estas sociedades es donde se desarrollan todas las memorias colectivas originales que mantienen durante un tiempo el recuerdo de acontecimientos que sólo tienen importancia para ellas, pero que interesan más a los miembros cuanto menos numerosos son. (...) Cuando la memoria de una serie de acontecimientos ya no se apoye en un grupo, (...) cuando se dispersa en varias mentes individuales, perdidas en sociedades nuevas a las que ya no interesan estos hechos porque les resultan totalmente ajenos, el único medio de salvarlos es fijarlos por escrito. (Halbwachs, 2004, p. 79-80)

La transició de les societats industrials dels segles XIX i XX a l'anomenada societat postindustrial actual ha donat l'esquena a molts d'aquests grups que persisteixen en mantenir vives les seves memòries col·lectives malgrat l'oblí i el desinterès de les noves generacions. A Barcelona, alguns d'aquests col·lectius estan formats pels antics treballadors i treballadores de les grans fàbriques de la ciutat, avui desaparegudes o reformades per donar nous usos a les seves instal·lacions. Anys abans de ser enderrocats, aquests recintes fabrils van ser espais de sociabilitat on es forjaven relacions personals i col·lectives duradores entre els centenars o milers d'obrers que hi treballaven. Aquestes relacions eren fruit de la quotidianitat de la vida diària a la fàbrica, de patir conjuntament llargues hores de feina dura, temps morts de descans i converses al menjador, als bars propers o de camí a casa, i també i sobretot d'alegries i tristors compartides. En molts casos aquests llaços es veien reforçats també pel dia a dia de la militància sindical i política, ja fos aquesta pública o clandestina. A aquesta xarxa de relacions no eren aliens tampoc els companys d'altres empreses, els veïns i veïnes de la fàbrica i el teixit associatiu de la comunitat local. Les experiències compartides deixaven un rastre de records i vivències que s'anaven transmetent als nous companys i companyes com si es tractessin de generacions d'una mateixa família. En definitiva, en torn a les grans fàbriques es generava amb el pas del temps un cert orgull i sobretot un sentiment de pertinença i d'identitat col·lectiva lligada no només al grup sinó també a l'espai.

Desapareguts els espais, avui només queden els grups (cada vegada més reduïts) com a garants del manteniment de les pròpies memòries col·lectives. Afortunadament, a més de plasmar les seves vivències en llibres, tal i com plantejava Halbwachs a la seva obra, en l'actualitat existeixen altres mitjans per tal que aquests treballadors ja jubilats puguin preservar i transmetre les seves

vivències a les generacions futures. El recull dels seus testimonis a través de projectes de memòria oral té l'avantatge de mantenir permanentment vius i més propers els seus records. Els arxius públics tenen un ampli camí per recórrer en aquest sentit, però és imprescindible que posin al servei d'aquest objectiu allò que millor saben fer: conservar, organitzar i difondre la informació i la documentació al seu càrrec. Si els records són el suport de la memòria també és cert que tant aquells com aquesta poden estar condicionats per una relativa subjectivitat, de manera que poder contrastar la realitat recordada amb la que es pot percebre a partir dels documents de l'època pot enriquir aquestes memòries col·lectives.

És important en aquest punt deixar clara una qüestió fonamental: la memòria corporativa d'una empresa i la memòria col·lectiva dels seus treballadors i treballadores (si es vol, la seva memòria obrera) no són el mateix i els arxius públics han de ser conscients d'això si volen evitar perpetuar un dels molts silencis d'arxiu tradicionals. És evident que la història d'aquests obrers està íntimament relacionada amb la de la fàbrica i l'empresa per la qual van treballar però això no vol dir que les seves experiències individuals i col·lectives es vegin representades adequadament en els fons empresarials custodiats als arxius. Consultant les estadístiques elaborades durant els últims vint anys pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (Estadístiques culturals, 2000-2018) es fa evident la important presència d'aquests fons als nostres arxius¹. Un dels factors clau que van accelerar aquesta dinàmica va ser la presentació l'any 2009 de l'anomenada "Iniciativa per al foment dels arxius empresarials històrics". Aquest projecte pretenia conscienciar les empreses de la importància de conservar els seus fons documentals històrics i proposar l'ingrés als centres públics integrats al Sistema d'Arxius de Catalunya, entre els quals s'inclouen l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC) i les xarxes d'arxius comarcals i municipals. Amb aquestes mesures es pretenia facilitar el compliment de les seves responsabilitats en tant que titulars d'una part del patrimoni documental català. Aquestes responsabilitats venen definides per la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i gestió de documents i, sobretot, per la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, que en el seu article 19 inclou dintre d'aquest "els documents de més de quaranta anys d'antiguitat produïts o rebuts, en l'exercici de llurs funcions, per persones jurídiques de caràcter privat que desenvolupen llur activitat a Catalunya" (Llei 9, 1993). La principal problemàtica respecte a aquesta normativa, assenyalada reiteradament pels professionals de l'arxivística, és que les diferents normes legals que regulen l'existència i funcionament quotidià de les empreses al nostre país només les obliguen a conservar determinats documents comptables, econòmics i de negoci, així com actes de reunions o escriptures de constitució, modificació i dissolució de la societat, durant un període molt inferior als quaranta anys. Això provoca que molts d'aquests documents no arribin mai a convertir-se en patrimoni

¹ L'any 1998 es conservaven un total de 1.073 fons comercials i d'empreses als 224 arxius de titularitat pública i privada consultats, representant un 15,6% dels fons i col·leccions custodiats. L'any 2015 eren 1.476 els conservats als 330 serveis d'arxiu analitzats, representant un 8,7% del total. En el cas concret de l'Arxiu Municipal de Barcelona, el registre de fons i col·leccions (Ajuntament de Barcelona, 2018) incloïa en l'última actualització publicada 100 fons d'empreses i cooperatives d'un total de 539 (18,6%).

documental per haver estat destruïts abans pels seus propietaris o haver quedat abandonats i exposats al deteriorament inevitable pel pas del temps.

Si es considera que aquest patrimoni documental és un dels elements necessaris per construir i preservar les memòries col·lectives d'una societat, cal preguntar-se què es coneixerà d'aquestes empreses en el futur si es pren com a font d'informació la conservada als arxius públics. En general, els fons d'empreses mostren amb major o menor precisió la seva evolució històrica i la seva organització i funcionament interns, tant pel que fa a l'administració de la companyia com a la producció o la gestió econòmica i financera, a més de les seves relacions amb altres empreses, organitzacions i institucions públiques. No són pocs els casos en què també es conserva una part, generalment reduïda, de la documentació relacionada amb la gestió dels anomenats "recursos humans", permetent en molts casos aprofundir en el coneixement de la història econòmica d'un territori i del seu moviment obrer (Rumm, 1989, p. 72-87). Però sent tot això cert, és legítim preguntar-se si en general les empreses estaran disposades a conservar més enllà del temps que estipulin les lleis i faran arribar posteriorment als arxius públics determinada documentació que pot ser perjudicial per la seva pròpia imatge corporativa present i futura, com pot ser, per exemple, aquella que mostri les irregularitats comeses en matèria de seguretat laboral, la relacionada amb els diversos conflictes plantejats pels treballadors (tant de manera individual com col·lectiva) o les sancions i acomiadaments aplicats en represàlia per les seves reivindicacions i activitats sindicals o polítiques. Aquests són alguns dels fets que marquen de manera traumàtica les vides dels treballadors i que normalment només es poden conèixer a partir dels documents produïts per ells mateixos. Però, on es pot trobar aquesta documentació?

Tenint en compte que els sindicats són les associacions creades per la pròpia classe obrera per defensar de forma col·lectiva els seus interessos i drets, la lògica pot portar a pensar que els centres on s'ha de buscar aquesta informació són els arxius sindicals. L'Arxiu Històric de Comissions Obreres de Catalunya (AHCO), creat l'any 1990 i vinculat a la Fundació Cipriano Garcia des del 1992, és potser un dels arxius sindicals més representatius i interessants per aprofundir en aquesta qüestió. L'objectiu de l'AHCO en els seus inicis era recuperar i preservar la documentació històrica produïda per les estructures clandestines de l'organització durant la dictadura franquista i la Transició fins la seva legalització l'abril de 1977. Per assolir aquest objectiu el centre va impulsar una campanya de recollida de documents entre els militants del sindicat i els advocats laboralistes col·laboradors. Però al llarg dels anys 90 tant l'AHCO com la resta de centres de la xarxa d'arxius històrics del sindicat van ampliar el seu àmbit d'actuació. En paraules d'Eloísa Baena, directora de l'Archivo Histórico de CCOO de Andalucía:

Los objetivos iniciales de recoger y organizar la documentación producida por la organización fue poco a poco superada por el interés de sus responsables de preservar la memoria de los trabajadores y de las trabajadoras, por lo que, al objetivo inicial de conservar la documentación del sindicato, se añadió el de reunir, conservar y difundir la documentación producida por las

empresas, de ahí que en todos los archivos de la Red de CCOO se conserven la producida por los Jurados de Empresas durante la dictadura del general Franco y por los Comités de Empresas durante la Transición, fondos de sumo interés para conocer la historia de los trabajadores, la cultura del trabajo, las relaciones laborales, sus conflictos y negociaciones, la salud laboral, entre otros muchos aspectos durante estos periodos históricos (Fundació Cipriano Garcia, s.d.).

Aquesta és una dinàmica que es reproduceix de manera general en tots els arxius sindicals de l'estat, amb major o menor fortuna però sense distingir entre sigles o organitzacions. En el cas de l'AHCO, el centre conserva avui documentació variada dels diferents òrgans de representació unitària (jurats d'empresa, comitès d'empresa) i sindical (seccions sindicals) d'algunes de les més importants fàbriques de Barcelona: Pegaso a la Sagrera, la Maquinista Terrestre i Marítima a Sant Andreu, Harry Walker a Nou Barris, SEAT i Miniwatt a la Zona Franca o Motor Ibérica, Hispano Olivetti i MACOSA a Sant Martí. Aquesta documentació, produïda i conservada pels propis treballadors entre el període fosc de la clandestinitat i els anys de crisi de finals del segle XX, ens permet conèixer millor alguns dels fets quotidians d'aquells temps a les fàbriques i carrers de la ciutat i serveix també com a suport per la preservació de les memòries col·lectives dels seus treballadors. Cal ser conscients, però, que aquesta documentació mostra només una part molt fragmentària d'aquella realitat. En efecte, si les campanyes de recollida de documentació dels diferents sindicats es van dirigir als militants de la pròpia organització dins de l'empresa en qüestió, és evident que la col·lecció resultant no pot ser representativa de l'àmplia varietat d'opcions sindicals i polítiques que podien existir en aquella fàbrica. De fet, no pot ser representativa del conjunt dels seus treballadors i treballadores pel senzill motiu que alguns d'ells mai van estar afiliats a cap organització ni van participar ni donar suport actiu a les seves reivindicacions. A això cal afegir que, com s'ha indicat anteriorment, les relacions i les experiències compartides entre els companys d'una fàbrica no es limitaven a la feina i la militància. Així, molta de la documentació que pot donar una visió més global i alhora més precisa de la vida quotidiana d'aquestes persones es troba encara avui a les seves cases, en vells àlbums fotogràfics, en cintes de vídeo desgastades o en sobres, carpetes i arxivadors guardats en trasters o armaris.

Els arxius públics, i en concret els municipals, disposen dels contactes locals, els recursos i l'experiència en donacions necessaris per iniciar campanyes específiques dirigides al conjunt d'antics treballadors i treballadores d'una fàbrica concreta del seu municipi. Aquestes campanyes no només són necessàries si es vol complir amb la responsabilitat social apuntada per Terry Cook sinó que s'han de fer de manera urgent i planificada. Per fer-ho cal superar un obstacle que ja van advertir l'any 1998 Natividad Noverges i la directora de l'Arxiu Històric José Luis Borbolla de Comissions Obreres del País Valencià, Maria José Sigalat:

Muchos de los fondos que conservan [los archivos sindicales] se han obtenido a partir de las donaciones de militantes y simpatizantes de esta organización sindical, en ocasiones reacios a

depositar sus archivos personales y privados en instituciones públicas. Es por ello que los Archivos Sindicales se convierten en una estructura básica en el momento de recuperar la historia del trabajo y la memoria obrera, sobre todo si tenemos en cuenta que en ocasiones la desidia de las instituciones públicas y la falta de centros o archivos específicos dificulta recuperar este tipo de documentación (p.2).

Una manera d'aconseguir superar aquesta desconfiança inicial pot consistir en plantejar aquestes donacions des d'una perspectiva més col·lectiva i participativa, de manera que els donants puguin implicar-se des del primer moment en les diferents fases de l'ingrés i col·laborin amb el personal de l'arxiu en la creació i tractament posterior de la col·lecció. Això suposa pels arxivers i arxiveres un repte major que l'habitual donació individual. És important, per tant, conèixer en detall els fonaments teòrics del procediment estàndard d'ingrés abans d'abordar en la pràctica una donació tan complexa com la plantejada en aquest treball.

2.2 L'ingrés de fons i col·leccions privats en arxius públics

2.2.1 Conceptes generals

En els apartats anteriors s'han utilitzat les paraules fons i col·lecció sense fer cap distinció entre elles. És hora ara de definir clarament ambdós conceptes. El fons documental és "el conjunt de documents produït orgànicament i/o reunit i utilitzat per una persona, una família o un organisme en l'exercici de les seves activitats i funcions que li són pròpies" (NODAC, 2007, p. 19). Per contra, les col·leccions són "conjunts de documents que no han estat produïts de forma natural, en l'exercici d'una funció o activitat, sinó que han estat reunits a posteriori, sense tenir en compte la provinença, (...) en funció d'unes característiques comunes, tals com és ara el tema, el suport, la tipologia, etc., o bé pels criteris seguits pel col·leccionista" (NODAC, 2007, p. 18).

Els fons i col·leccions documentals poden ser públics o privats en funció de la naturalesa jurídica dels seus productors, centrant-se aquest treball en els segons. En contraposició als primers, un fons privat és aquell "conjunt orgànic de documents produïts i/o rebuts en l'exercici de les seves funcions per persones físiques i jurídiques en el transcurs d'activitats no regides pel Dret públic" (Boadas et al., 2000, p. 299). Aquests fons privats presenten diferents tipologies, com són els fons personals, els familiars o patrimonials, els d'empreses, els d'entitats i associacions o els religiosos. Les esmentades estadístiques del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya elaborades entre el 2000 i el 2018 demostren que cada vegada s'ingressa més documentació de fons i col·leccions privats als arxius públics del país². Aquesta major presència, i sobretot la manera d'aconseguir-la, ha generat especial interès al llarg d'aquests anys entre la comunitat

² Les estadístiques elaborades l'any 1998 a partir de la consulta de 224 arxius catalans de titularitat pública (66,5%) i privada (33,5%) indiquen que es van ingressar 1.644 metres lineals de documentació provinent de fons privats (10,4% del total d'ingressos d'aquell any), sense comptar els dels fons religiosos ni les col·leccions. L'any 2015, en un total de 330 arxius públics (75,8%) i privats (24,2%), es van ingressar 2.434 metres lineals de documents de fons privats (5,79%).

arxivística catalana, com ho demostra l'organització de dues grans jornades dedicades a aquesta qüestió. La primera fou la V Jornada d'Estudi i Debat, celebrada el 30 de maig de 2000 amb el títol "Fons privats en arxius públics". La segona, titulada "Els fons privats als arxius municipals", es va realitzar el 10 d'abril de 2014 en el marc del 8è Laboratori d'Arxius Municipals. Les reflexions i conclusions sorgides durant aquestes jornades van ser publicades a la revista catalana *Lligall*.

Raimon Carrasco descrivia en un dels articles de l'any 2000 les diverses modalitats d'ingrés d'aquests fons als arxius públics segons el contracte o acte jurídic utilitzat per regularitzar-lo. A grans trets, es pot fer una primera distinció entre els contractes que suposen la transmissió de propietat dels documents, els contractes que no transmeten aquest domini i els actes no contractuals que permeten adquirir una sèrie de drets. Entre els primers, un dels utilitzats amb certa freqüència en aquells anys és el de compravenda, que suposa l'adquisició de la propietat a canvi d'una contraprestació econòmica. L'altre tipus de contracte indicat per Carrasco és la donació, per la qual una persona física o jurídica (donant) transmet de forma gratuïta la propietat d'aquesta documentació a una altra (donatària). Aquesta modalitat està actualment regida pels articles 531-7 a 531-22 de la Llei 5/2006, de 10 de maig, del Llibre Cinquè del Codi civil de Catalunya relatiu als drets reals. Pel que fa als ingressos sense transmissió de domini, el comodat és un contracte de préstec pel qual una persona (comodant) entrega un bé a una altra (comodatària) per tal que la utilitzi gratuïtament durant un període de temps estipulat fins al seu retorn, fent-se càrrec el comodatari de la conservació del bé i de les despeses ordinàries derivades del seu ús. Per contra, el contracte de dipòsit suposa que una persona (dipositària) s'obliga a conservar un bé propietat d'una altra (dipositant) fins que aquesta reclami el seu retorn, corrent a càrrec del dipositant les despeses de la seva conservació però no tenint dret d'ús el dipositari. Finalment, entre les vies no contractuals mencionades a l'article cal destacar la usucapió, regulada en l'actualitat pels articles 531-23 a 531-29 de la Llei 5/2006. Aquesta permet adquirir la propietat o un dret real possessori d'un bé a una persona física o jurídica no titular d'aquests drets sempre i quan hagi estat en la seva possessió de forma pública, pacífica i continuada durant tres anys, en el cas de béns mobles (entre els que s'inclouen els documents), i vint, en el cas de béns immobles. A més de la usucapió és important tenir presents també els articles 543-1 i 543-2 de la Llei 5/2006 sobre l'abandonament de béns.

A les jornades de l'any 2014 es va constatar que l'ús de les diferents modalitats jurídiques d'ingrés apuntades per Carrasco van ser paulatinament revisades en els anys posteriors a mesura que és feia evident la necessitat de planificar i implementar d'una manera més coherent les estratègies i polítiques d'ingressos extraordinaris dels arxius públics. Ariadna Mercado assenyalava llavors que entre les modalitats d'ingrés sense adquisició de la propietat la cessió en règim de comodat ha de prioritzar-se al dipòsit, mentre que pels ingressos amb transmissió de domini la compravenda hauria de ser sempre l'últim recurs pel fet de suposar un fre a la donació, sent aquesta la modalitat jurídica recomanada en aquests casos (Mercado, 2014, p. 35).

2.2.2 El procediment de donació

L'historiador i arxiver nord-americà Aaron D. Purcell ofereix al seu llibre *Donors and archives. A guidebook for successful programs* una minuciosa guia per gestionar les donacions de fons i col·leccions privats. L'autor divideix el procediment de donació en les següents fases: primers contactes (*Contact*), anàlisi de la documentació (*Examination*), negociació jurídica (*Negotiation*), formalització de l'acord d'ingrés (*Agreement*) i trasllat del fons o col·lecció (*Transfer*). A aquestes cinc fases cal afegir el posterior tractament arxivístic de la documentació (Purcell, 2015, p. 62-63).

El **primer contacte** entre el personal de l'arxiu i la persona en possessió de la documentació pot donar-se a iniciativa de qualsevol de les dues parts o com a resultat de la intervenció d'una tercera persona, i pot ser intencionat o accidental, en el sentit que la donació pot ser o no el motiu originari d'aquesta primera trobada. Com assenyalaven Lluís-Esteve Casellas, Llorenç Codern i Jordi Piqué l'any 2000, tot i que en molts casos és el propietari d'un fons o una col·lecció el que s'apropa a l'arxiu per proposar el seu ingrés, el personal del centre no pot limitar-se a restar passiu a l'espera que els ciutadans truquin a la porta amb la seva documentació a les mans. Cal que l'arxiu surti al carrer. Però, com indiquen els autors, el desconeixement de l'existència d'aquesta documentació potencialment interessant és un dels problemes que han d'afrontar els arxius públics a l'hora d'impulsar campanyes actives de captació al seu àmbit d'actuació. Aquesta dificultat només es pot superar mantenint un contacte permanent amb els veïns, associacions locals i membres de la pròpia administració que treballen amb ells.

Si les circumstàncies que poden facilitar un primer contacte entre l'arxiu i els potencials donants són molt diverses també ho són les motivacions, desitjos i preocupacions d'aquests últims. En aquest sentit, Rob Fischer (2014) destaca que “unfortunately, such laudable efforts to rationalize private acquisition have tended to understate the impact of donor interests on their potential success” (p. 109), mentre que Joan Comasòlivas (2014) assenyala:

Les persones que són posseïdores de documents són conscients que són part de si mateixos i de la seva història. I que, amb el pas del temps, aquesta història pot formar part d'una història col·lectiva. (...) Per això, la cessió dels documents respon a la confiança que genera l'arxiu com a institució que garantirà la seva conservació per sempre (p. 66).

Casellas, Codern i Piqué recomanen que per generar des del principi aquesta confiança es planifiqui una visita de l'interessat a l'arxiu, de manera que conegui de primera mà les instal·lacions del centre, les mesures de conservació adoptades i els instruments de descripció elaborats pel personal de l'arxiu. En qualsevol cas, “aquest primer contacte ha de servir per a obtenir la informació suficient per a una primera valoració del fons i, sobretot, per a concertar una visita in situ a la documentació i, si és possible, acordar una primera intervenció sobre aquesta” (Casellas et al., 2000, p. 345).

La fase d'**anàlisi de la documentació** ha de permetre a l'arxiver recollir la màxima informació possible per poder identificar el productor o productors del fons o col·lecció (en aquest cas el creador o col·leccionista), conèixer el seu context de producció i la seva història arxivística, valorar de forma genèrica el seu interès històric i patrimonial, quantificar el seu volum aproximat, identificar els diferents formats i suports existents o constatar l'existència o no d'un sistema de classificació i d'ordenació dels documents. És també durant aquesta fase quan s'haurà de comprovar l'estat de conservació de la documentació, prestant especial atenció a possibles contaminacions per fongs o a degradacions provocades per humitats, oxidacions o altres elements, ja que això podria requerir una intervenció preventiva abans de formalitzar la donació. En qualsevol cas, tota aquesta informació serà molt important en el moment de fer el tractament arxivístic posterior a l'ingrés. A més, tot i que Casellas i els seus companys consideren que "és essencial la intervenció in situ sobre el conjunt a recuperar, ja que el treball en el lloc on es conserva la documentació és la principal garantia per a mantenir l'ordre original si el fons encara el manté" (Casellas et al., 2000, p. 344), Purcell contempla l'opció que la revisió es realitzi al propi arxiu en el cas que per desig o impossibilitat del donant aquesta no es pugui fer al lloc on es troba emmagatzemada la documentació. És recomanable finalment "la realització d'un petit reportatge fotogràfic per a deixar constància d'on i com estava el fons" abans de la intervenció del personal de l'arxiu (Casellas et al. 2000, p. 344).

La fase de **negociació jurídica** pot iniciar-se en el mateix moment en què es produeix el primer contacte i no es pot considerar tancada fins que es signa l'acord d'ingrés. És aquesta una de les fases més delicades ja que és el moment en què es posen sobre la balança els interessos de l'oferent i els del servei d'arxiu. Un dels punts de la negociació que ha de definir-se clarament a l'inici de la negociació és la modalitat jurídica d'ingrés utilitzada. Aquesta ha de ser coherent amb els criteris establerts per la política d'ingressos del centre. En el cas analitzat en aquest treball, la *Política d'ingressos extraordinaris de documentació del Sistema Municipal d'Arxius* de l'Ajuntament de Barcelona prioritza l'ingrés per donació (Ajuntament de Barcelona, 2017, p. 2). Els interessos d'ambdues parts s'aniran perfilant al document jurídic que haurà de formalitzar l'ingrés a través de les clàusules acordades. En aquest sentit, Mercado recomana que des de l'arxiu s'intenti evitar la inclusió al contracte d'una clàusula molt freqüent en aquells anys referent a la conservació de la documentació a un centre o equipament concret, "ja que les administracions públiques estan subjectes a canvis constants (de tipus organitzatiu, estructural, polític, econòmic, etc.) i l'incompliment d'una condició pot donar lloc (...) a la revocació de la donació" (Mercado, 2014, p.36). En la mateixa línia, Comasòlivas (2014) aconsella que s'evitin "les clàusules que impliquen un compromís de gestió de drets de propietat intel·lectual, terminis de processament, de digitalització" (p. 70), recomanant també que es contempli "la possibilitat de dur a terme noves incorporacions o cessions que completin el fons" (p. 72). Per la seva part, Boadas i els seus companys (2000) consideren necessari afegir una clàusula que reconegui explícitament la

possibilitat de realitzar les accions en matèria d'avaluació, tria i selecció de la documentació ingressada que el personal del centre consideri adients (p. 311).

La fase de **formalització de l'ingrés** correspon a la tramitació del procediment administratiu. En el cas de l'AMB, i segons s'indica al seu *Procediment bàsic per a la gestió d'ingressos per donació*, aquest s'inicia amb la presentació per part del donant d'un escrit d'oferiment amb una relació sumària adjunta dels documents oferts. Aquesta relació serà necessària per comprovar més endavant que efectivament s'ingressen tots els documents previstos. Tanmateix, com més voluminosa sigui la donació, més dificultats trobarà el donant per elaborar aquest sumari, fins el punt que aquesta condició pot ser en alguns casos inaplicable en la pràctica. Com alternativa, en moltes ocasions es sol entregar una relació més genèrica, sent durant la fase del tractament arxivístic quan el personal de l'arxiu pot prendre consciència del que realment s'ha ingressat. El següent tràmit del procediment és l'elaboració per part de la persona responsable del centre d'un informe tècnic per valorar l'interès de la documentació i presentar una previsió dels costos extraordinaris derivats del seu ingrés i conservació (si n'hi ha), concloent amb la seva proposta d'acceptació o denegació de la donació. Si l'informe és favorable, s'ha d'adjuntar una proposta de conveni o acord de donació. En base a aquesta proposta els Serveis Jurídics de la Direcció del Sistema Municipal o del Districte al qual està adscrit l'arxiu ha de fer el preceptiu informe per donar el vist i plau a la tramitació. L'acceptació de la donació per l'òrgan superior de govern corresponent es formalitza a través d'un decret o resolució, havent-se de notificar la decisió a les parts implicades. El procediment administratiu conclou amb la signatura del contracte per les dues parts.

L'última fase identificada per Purcell inclou totes les tasques relacionades amb el **trasllat** del fons o col·lecció a l'arxiu. Després de l'organització de la logística necessària pel transport cal revisar que la documentació rebuda es correspongui amb la relació sumària facilitada pel donant en el moment de l'oferiment. A continuació cal registrar l'ingrés i donar d'alta el fons o col·lecció al quadre d'organització de fons de l'arxiu. Purcell també inclou dins d'aquesta fase la implementació de les mesures preventives adequades per garantir una correcta conservació i ús futur de la documentació. Algunes de les mesures són la revisió i retirada de grapes i altres elements plàstics o metàl·lics que puguin degradar la documentació a mig o llarg termini, la substitució de les capses velles per altres normalitzades o la preparació de contenidors i embolcalls especials que s'adaptin als diversos formats i suports de la documentació ingressada.

2.2.3 El tractament arxivístic

Tot i que Purcell fa una distinció teòrica entre les diferents fases del procediment de donació i el tractament arxivístic inicial de la documentació ingressada, en la pràctica aquesta distinció no sol donar-se. En qualsevol cas, els ingressos de fons i col·leccions privats solen presentar una sèrie de dificultats intrínseques a l'hora d'abordar el seu tractament, tal i com van assenyalar Amèlia Castan i Albert Taulé (2000, p. 354-355). Algunes d'aquestes dificultats estan relacionades amb

qüestions tecnològiques, altres responen a obligacions i responsabilitats de caire jurídic assumides per l'arxiu i altres (les més pròpiament arxivístiques) a aspectes teòrics i intel·lectuals. Respecte a aquests últims, una de les primeres qüestions que s'han d'afrontar en aquesta fase és la **identificació del productor o productors** de la documentació ingressada. Tradicionalment, el concepte de productor ha estat sempre vinculat al de fons documental, de manera que la identificació del primer permet no només identificar el segon sinó també determinar de quin tipus de fons es tracta. En la majoria d'ingressos de documentació privada la identificació del productor i del fons és una tasca relativament senzilla, ja que qui ha custodiat la documentació i fa finalment la donació sol ser el propi productor o una persona relacionada amb ell per vincles familiars, d'amistat o professionals, i pot identificar clarament la seva procedència. Per aquests casos el personal de l'arxiu pot fer ús dels criteris i metodologia plenament assumits per la professió des de fa anys i que tenen com a base teòrica fonamental el principi de proveniència o de respecte al fons. Josep Matas resumeix l'essència d'aquest principi amb les següents paraules:

(...) els documents d'una mateixa proveniència (d'un mateix productor) han de rebre la consideració de fons i ser tractats com una unitat arxivística. En conseqüència, cap part d'aquest fons no es pot desagregar i els seus documents no es poden confondre o barrejar amb els d'una altra proveniència, o sigui amb els d'un altre fons. (Matas, 1999, p. 16)

Tanmateix, cal no oblidar que, com digué l'arxiver Michel Duchein, aquest principi és "més fàcil d'enunciar que de definir, i de definir que d'aplicar" (citat a Matas, 1999, p. 16). En efecte, si aquest principi i aquests criteris són relativament fàcils d'aplicar quan l'arxiver afronta el repte de fer el tractament d'un nou fons, la seva aplicació pràctica pot ser molt més complexa quan el que es té sobre la taula de treball és una col·lecció documental. En certa manera es pot considerar que aparentment la mateixa naturalesa de la col·lecció contradiu el principi de proveniència, ja que aquesta es forma a partir de la barreja de documents de diferents proveniències en funció de les decisions, interessos o necessitats del col·leccionista. És probablement aquesta una de les raons per les quals Kris Kiesling assenyalava que "[the] archivists have sometimes had a rather elitist attitude toward collections, characterizing them as being somehow impure or second-class materials" (citat a Yeo, 2012, p. 50)³. És precisament aquesta "impuresa" la que provoca que la feina d'identificar el productor o productors d'una col·lecció i dels documents que la conformen sigui tan complexa. La *Norma de Descripció Arxivística de Catalunya* (NODAC) pot aportar alguns criteris i regles de descripció que faran més fàcil aquesta tasca:

2.1.D8 Regla *productor de col·lecció*/

El nom del productor d'una col·lecció és el del col·leccionista, sia una persona física o jurídica.

2.1.D8a Regla *productor de col·lecció/ productors diferents del col·leccionista*/

³ Bona prova d'aquesta afirmació és el comentari d'un dels més reconeguts impulsors de la teoria arxivística, el britànic Henry Jenkinson: "I wish the word «collection» could be banished from the archivist's vocabulary" (citat a Yeo, 2012, p. 50).

Pel que fa a les col·leccions, als nivells inferiors s'ha de consignar com a productor el que ho fou originalment, si és diferent del col·leccionista i la seva identificació resulta inequívoca. (NODAC, 2007, p. 77)

Quan la segona regla fa referència al productor original es refereix, sense explicitar-ho, al fet que cada document que forma part d'una col·lecció prové d'un fons documental concret, de manera que sempre que sigui possible caldrà identificar aquest productor original i per tant el fons al que pertany. Perquè com defensa l'arxiver canadenc Geoffrey Yeo al seu article "The conceptual fonds and the physical collection" un document pot pertànyer al mateix temps a un fons i a una col·lecció sense contradir els principis teòrics de l'arxivística. L'autor posa en qüestió en aquest escrit que el tret distintiu més important per identificar un conjunt documental com un fons o una col·lecció sigui el caràcter orgànic o artificial de la seva creació, reunió o recepció (Yeo, 2012, p. 51-52). Per contra, considera que l'element essencial que diferencia a un i a l'altra és el fet que, mentre la col·lecció és una entitat física, el fons ha de ser entès més aviat com una abstracció conceptual o una construcció intel·lectual (Yeo, 2012, p. 52-53). A partir de les aportacions d'altres professionals com Terry Cook, Debra Barr, Sue McKemmish o Laura Millar l'autor conclou que

individual items may be members of different collections at different times, but if the fonds is "first and foremost a concept linked to the creator" (as Cook argued in 1992) or linked to the contexts of creation (as we might now prefer to say), this variability of collection membership does not affect their relation to a conceptual fonds. (Yeo, 2012, p. 55)

Aquestes reflexions permetrien obrir un debat teòric i conceptual més ric i profund que no és possible plantejar en aquestes poques línies perquè sobrepassaria clarament els límits i els objectius d'aquest treball. És suficient, per tant, assenyalar aquí que aquest debat existeix i presentar una de les fórmules o criteris que poden facilitar la identificació en la pràctica del productor o productors d'una col·lecció, a més d'avançar que aquests mateixos criteris seran també d'aplicació en el moment de fer la descripció corresponent.

El següent pas en la fase de tractament arxivístic consisteix en determinar si existeix o no un sistema de **classificació** coherent que permeti "identificar i agrupar físicament o intel·lectualment els seus documents i també llur recuperació" (Capell i Corominas, 2009, p. 236), així com uns criteris d'**ordenació** lògics, com poden ser els numèrics, alfabètics o cronològics. Després de determinar la classificació i ordenació més adequades és recomanable fer una primera **avaluació, tria i eliminació** de documents repetits, amb escàs valor informatiu o reiteratius. Aquesta tasca es pot veure condicionada també per complicacions de caràcter tecnològic, com l'existència de documents audiovisuals o electrònics en suports antics amb "informació que no sempre és possible llegir, ja sigui perquè el centre d'arxiu no disposa de maquinari apropiat o bé perquè el format en què està enregistrada la informació no és compatible amb els lectors actuals" (Castan i Taulé, 2000, p. 354).

La **descripció** de la documentació s'ha de fer en un primer moment de manera provisional a nivell de fons (o col·lecció), quedant pendent la seva revisió i ampliació posterior als nivells inferiors, fins als d'unitat documental composta i simple (Castan i Taulé, 2000, p. 355). Tanmateix, cal assenyalar que en la pràctica aquesta descripció provisional és en molts casos la primera i la definitiva, ja que la rutina i les exigències diàries al servei d'arxiu solen dificultar la dedicació del temps i els recursos necessaris per ampliar la feina feta en el moment inicial. Fet aquest advertiment, en el cas de l'AMB els criteris necessaris per fer aquesta descripció estan recollits al *Manual del mètode de descripció del sistema AIDA*. Però més enllà dels aspectes tècnics i pròpiament arxivístics recollits en aquest manual, un dels punts que s'han de tenir molt en compte en l'actualitat a l'hora de fer la descripció és l'obligació de protegir adequadament les dades de caràcter personal recollides a la documentació. El primer que cal tenir present és que el dret a la protecció de dades personals només afecta a les persones físiques vives. La seva regulació es fonamenta en la Llei Orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals i en el Reglament (UE) 2016/679 del Parlament Europeu i del Consell (més conegut com a Reglament General de Protecció de Dades o RGPD). Aquesta normativa distingeix entre les considerades com a dades personals ordinàries i les categories especials de dades personals (conegudes anteriorment com a dades especialment protegides). Aquestes últimes estan associades a la intimitat d'una persona i fan referència al seu origen ètnic, salut, sexualitat, ideologia política, afiliació sindical, religió o creences. Pel que fa a les dades personals ordinàries, aquesta informació i la documentació pública que la conté serà accessible total o parcialment sempre i quan s'apliqui algun dels criteris de ponderació especificats a l'article 24 de la Llei 19/2014, del 29 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i bon govern. En canvi, en el cas de les dades especialment protegides l'article 9 de l'RGPD prohibeix l'accés als documents que incloguin aquestes dades sempre que l'interessat no les hagi fet públiques anteriorment o no hagi donat el seu consentiment explícit per facilitar la seva consulta a terceres persones. Tot i així, l'article 89 considera com a excepcions a aquesta limitació el fet que el tractament d'aquestes dades es faci amb finalitats estadístiques, d'arxiu en interès públic o d'investigació científica o històrica. Per la seva part, l'article 40 del *Reglament del Sistema Municipal d'Arxius* de l'Ajuntament de Barcelona (2010) estableix que "de forma general es facilitarà l'accés parcial a la documentació o informació que contingui dades d'especial protecció, sempre que es pugui garantir la confidencialitat i anonimització d'aquestes dades mitjançant l'aplicació dels processos tècnics pertinents" (p. 18). Finalment, si la normativa de protecció de dades personals, com s'ha dit, només afecta a persones vives, cal tenir present que la Llei 10/2001 afegeix una nova restricció a l'accés als documents que continguin informació sobre persones mortes. Concretament, l'article 36 estableix que "si es tracta de documents que contenen dades personals que puguin afectar la seguretat, l'honor, la intimitat o la imatge de les persones (...) poden ésser objecte de consulta pública amb el consentiment dels afectats o quan hagin passat vint-i-cinc anys d'ençà de la seva mort o, si no se'n coneix la data, cinquanta anys

d'ençà de la producció del document" (Llei 10, 2001). Tenint en compte aquestes circumstàncies, els arxivers encarregats de descriure la documentació ingressada tenen avui una major responsabilitat respecte la protecció de dades, ja que molt sovint la pròpia descripció passa a ser accessible a través del catàleg de la pàgina web del centre. Tanmateix, les aplicacions i gestors informàtics actuals permeten establir diferents nivells d'accessibilitat a la pròpia descripció, facilitant així la tasca de controlar adequadament què es publica i què no als catàlegs en línia.

Un cop feta la descripció, és possible que en determinades circumstàncies s'hagi de realitzar una última tasca durant aquesta fase. La **digitalització** total o parcial dels documents ingressats pot venir determinada per les pròpies clàusules del contracte de donació en tant que petició expressa del donant, per la voluntat de l'arxiu d'impulsar la seva difusió a través d'internet o per la necessitat de preservar determinats documents originals en mal estat de conservació i reduir així la seva manipulació. Tanmateix, els elevats recursos materials i econòmics que sol reclamar aquesta feina i sobretot la necessitat de prioritzar altres tasques (especialment la descripció) fan que la digitalització no es plantegi en general com una tasca pròpia d'aquest primer tractament arxivístic, sent aquests els motius pels quals es recomana evitar la inclusió de clàusules sobre aquesta qüestió als acords de donació, especialment si pretenen establir terminis de compliment obligatoris. En qualsevol cas, els criteris tècnics a aplicar en el cas analitzat es troben recollits al *Protocol de digitalització del Sistema Municipal d'Arxius* de l'Ajuntament de Barcelona. Aquest manual estableix les pautes per obtenir còpies digitals de documents analògics textuais, visuals o audiovisuals, concretant també la denominació, el format recomanat o la resolució de la còpia de preservació i de les de difusió o consulta (Ajuntament de Barcelona, 2012, p. 20-23).

Aquests són els principals aspectes teòrics que cal tenir en compte quan s'inicia un nou procediment de donació i es procedeix posteriorment al tractament de la documentació. Abans d'analitzar la seva aplicació pràctica al cas presentat en aquestes pàgines és necessari conèixer el context en què aquests documents van ser produïts.

3 Can Girona i MACOSA: una història, moltes memòries

3.1 Una història de progrés: la fàbrica i els seus propietaris

L'origen d'aquesta història⁴ es remunta al dia 1 d'octubre de 1857, quan la recentment constituïda societat anònima **Herrería Barcelonesa** va sol·licitar a l'ajuntament de Sant Martí de Provençals el permís per construir un petit taller per treballar el ferro en uns terrenys del barri del Poblenou. La ferreria començà a funcionar el 10 de gener de 1859 amb cinquanta operaris, però els deutes contrets per l'empresa abans de començar la seva activitat van provocar que a principis de 1860 s'iniciés el procés de liquidació de la societat. El taller va ser traspassat el dia 8 d'octubre d'aquell any a Antolí Ovejero, que no tardà gaire en revifar el negoci. Tanmateix, la necessitat d'invertir majors capitals van portar a Ovejero a traspassar el dia 6 de juny de 1864 la seva propietat a Ignasi i Casimir Girona i Agrafel, membres d'una influent família de banquers, polítics i industrials catalans (Indústria catalana, 1884). La seva primera mesura va ser canviar el nom de l'establiment pel de **Herrería de Nuestra Señora del Remedio**, que en aquella època donava feina ja a uns dos-cents cinquanta treballadors. La ferreria es consolidà com una de les empreses catalanes capdavanteres en la producció de ferro i peces metàl·liques, convertint-se en la principal proveïdora de La Maquinista Terrestre i Marítima (MTM) durant la construcció del mercat del Born de Barcelona entre 1874 i 1876. Aprofitant el període d'expansió de la xarxa ferroviària a l'estat, els Girona van decidir especialitzar-se en aquells anys en la fabricació de carrils d'acer laminat.

Les bones expectatives de negoci van portar a Casimir i Ignasi a fundar una nova empresa juntament amb els seus germans Jaume i Manel, figures molt influents social, política i econòmicament a l'Espanya de la Restauració⁵. El 23 de desembre de 1881 es constituïa formalment **Material para Ferrocarriles y Construcciones S.A.** Joan Girona i Vilanova, fill d'Ignasi, va ser designat gerent i responsable executiu de l'empresa, càrrec que exerciria durant els següents seixanta-set anys. Aquest fet, juntament amb la presència dels quatre germans al consell d'administració de la societat, va motivar que el taller del Poblenou fos conegut popularment a partir d'aquest moment amb el nom de **Can Girona** o Casa Girona. El taller s'especialitzà inicialment en la producció de peces de ferro i estructures metàl·liques. A més dels nombrosos ponts de ferrocarril i els coberts del port barceloní aixecats en aquest període destaca la construcció de la Galeria de Màquines de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. També per aquesta època Can Girona va començar a produir material mòbil pel transport, convertint-se a principis del segle XX en la principal subministradora de tramvies i vagonets de ferrocarril de l'estat.

⁴ Bona part de la informació exposada en aquest capítol s'ha obtingut dels dossiers inclosos a la maleta didàctica de MACOSA de l'AMDSM (Schola Didáctica, 2014).

⁵ Ignasi Girona i Agrafel va ser el fundador del Banco de Castilla i va participar en els consells d'administració de diverses companyies ferroviàries de l'època, a més de ser un dels fundadors, l'any 1882, de la societat Altos Hornos y Fábricas de Hierro y Acero de Bilbao. Va ser també senador juntament amb el seu germà Manel. Aquest va ser alcalde de Barcelona entre maig de 1876 i març de 1877, destacant també en l'àmbit empresarial com a fundador del Banc de Barcelona o la Compañía General de Tabacos de Filipinas.

Els anys 20 i 30 “la Material” es consolidà com una de les empreses sidero-metal·lúrgiques més productives de l'estat, creixent exponencialment la seva plantilla fins assolir els 2.600 treballadors. Destaquen en aquests anys la seva col·laboració en la construcció de les estructures metàl·liques de la nova Estació de França de Barcelona entre 1926 i 1929 i de la Torre de Sant Sebastià del port de Barcelona el setembre de 1931, així com la instal·lació l'octubre de 1932 de les escales mecàniques dels grans magatzems comercials de Can Jorba (les primeres a l'estat). Tanmateix, l'esclat de la Guerra Civil espanyola va suposar la immediata col·lectivització de la fàbrica i la seva dedicació a la producció bèl·lica. Com a conseqüència d'aquest fet, el recinte va ser bombardejat en diverses ocasions durant els anys 1937 i 1938. Finalment, la caiguda de Barcelona el 26 de gener de 1939 va permetre als antics propietaris recuperar la fàbrica.

La situació crítica de la companyia durant els primers anys de la postguerra va possibilitar una operació empresarial de gran abast impulsada pel Banco Central, dirigit per l'influent polític i financer Ignacio Villalonga Villalba. El 31 de desembre de 1947 es produïa la fusió amb l'empresa valenciana Construcciones Devis S.A. La societat resultant, **Material y Construcciones S.A. (MACOSA)**, va quedar vinculada així als interessos del Banco Central, sent Juan Villalonga Villalba, germà d'Ignacio, el president del consell d'administració. Per la seva part, l'ancià Joan Girona i Vilanova es convertí en el president d'honor de la nova empresa fins la seva mort el 1950. Amb seu a Madrid, MACOSA disposava de la fàbrica de Can Girona a Barcelona i les dues de Devis a València i Alcázar de San Juan (Ciudad Real), a més d'associar-se amb els Talleres Isleños (TAISSA) de Palma de Mallorca dedicats a la producció de maquinària agrícola. Precisament aquesta fou una de les noves línies de producció iniciades per MACOSA, juntament amb la construcció de grues i peces destinades a les grans obres hidràuliques de l'època. Tot i així, l'empresa va reprendre la construcció d'estructures metàl·liques, ponts i escales mecàniques, a més de prioritzar la producció i reparació de material ferroviari. Tot i mantenir una certa dependència respecte a RENFE, l'empresa va ampliar la seva cartera de clients a altres companyies de transport com Ferrocarril Metropolità de Barcelona o el Funicular del Tibidabo.

Figura 1. Catàlegs i fitxes de producció de MACOSA (1970-1976). Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom (AMDSM). Donació: Antonio Pabán Ortiz.

La fàbrica del Poblenou va assolir el seu punt més àlgid a principis dels anys 70, moment en què comptava amb gairebé 3.000 treballadors distribuïts en tretze tallers o divisions, a més del laboratori i l'Escola d'Aprenents, en la qual es formaren centenars d'operaris i tècnics de la fàbrica entre els anys 1948 i 1980. Però els efectes de la crisi econòmica mundial van colpejar MACOSA durant la segona meitat de la dècada. La reducció de les comandes de RENFE es van poder suplir amb la reorientació d'una part de la producció ferroviària a l'exportació, però algunes de les seccions de la fàbrica van haver de replantejar-se el seu funcionament. La continuació de la crisi durant els anys 80 va suposar l'aprovació de diferents expedients de regulació d'ocupació (ERO) a les factories de Barcelona, València i Alcázar de San Juan, passant el personal del Poblenou d'uns dos mil treballadors l'any 1978 a aproximadament un miler el 1988. Aquesta situació es va revertir en part amb l'aprovació per part del govern del Pla de Transport Ferroviari l'abril de 1987 i el projecte de construcció de la xarxa de línies d'alta velocitat el desembre de 1988, sent MACOSA una de les adjudicatàries del contracte de construcció del Tren d'Alta Velocitat (TAV).

1988 va marcar també el punt d'inflexió per la fàbrica, MACOSA i el conjunt d'empreses dedicades a la construcció de material ferroviari. El Ministeri d'Indústria va impulsar un procés de reestructuració del sector per concentrar bona part d'aquest en un únic gran grup empresarial. La principal beneficiada va ser la multinacional franco-britànica GEC-Alsthom. L'acord d'aquesta amb MACOSA, signat el dia 9 de desembre de 1988, suposà per part de la segona la constitució de la societat **Mediterránea de Industrias del Ferrocarril S.A. (MEINFESA)** el dia 15 de desembre, produint-se la subrogació de l'activitat industrial i el personal de MACOSA a la nova empresa l'1 d'abril de 1989. A continuació la multinacional adquirí el setembre d'aquell any les empreses del sector MTM i Aplicaciones Técnicas e Industriales S.A. (ATEINSA), culminant el procés de reestructuració el 15 de novembre amb la compra de la majoria accionarial de MEINFESA per part de l'empresa franco-britànica. Can Girona i els seus treballadors passaven a dependre de la multinacional, unint el seu destí al dels companys de La Maquinista Terrestre i Marítima. En aquells anys d'efervescència olímpica ràpidament van aparèixer rumors sobre el tancament de la factoria del Poblenou. Si inicialment es plantejà el trasllat de la plantilla i la producció de MEINFESA a la fàbrica d'MTM, a finals de 1990 es presentà el projecte per construir un nou centre a Santa Perpètua de Mogoda. El mes de juliol de 1992 s'inicià l'enderrocament d'una part de l'antiga MACOSA. Era el principi del final de la fàbrica. El 29 de març de 1993 MEINFESA va passar a denominar-se **GEC-Alsthom Transporte S.A.** i el mes de desembre es produí el trasllat de la majoria dels seus treballadors a Santa Perpètua de Mogoda. Els últims operaris abandonaren el recinte a finals de març de 1994. Pocs mesos després només quedaven en peu l'emblemàtica Torre de les Aigües del Besòs i la xemeneia del carrer Lull.

Figura 2. Enderrocament de la fàbrica de MACOSA (1994). Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom (AMDSM). Donació: Miguel Moreno Pérez.

Aquesta història està recollida en gran part a la documentació del fons MACOSA (Material y Construcciones S.A.) conservat a l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC). El primer ingrés es produí el mes de desembre de 1992, destacant entre aquesta documentació els més de tres-cents llibres de comptabilitat, projectes i plànols tècnics diversos i varies caixes de correspondència del període comprés entre 1882 i 1970. Poc després, entre finals de 1993 i principis de 1994 quedà abandonada una important quantitat de documents a la fàbrica, sent recollida una petita part per alguns antics treballadors i veïns de Can Girona mentre la majoria acabà en mans dels drapaires per ser immediatament destruïda. Davant de la pèrdua d'aquest valuós patrimoni, els membres del comitè d'empresa de la factoria de Santa Perpètua de Mogoda informaren a la direcció de la situació i demanaren permís per recuperar els documents que encara estiguessin en bon estat. Realitzant varies visites al recinte abans del seu enderrocament, aquests treballadors van poder salvar un important volum de plànols tècnics i expedients de fabricació i exportació produïts entre 1880 i 1990, que van ser dipositats a l'ANC per l'empresa el mes de novembre de 1994 (Saro, 2015, p. 23). Finalment, entre juliol de 1996 i octubre de 1997 la companyia realitzà tres nous ingressos amb els quals incorporà al fons gran part de l'arxiu fotogràfic de MACOSA, unes 10.000 imatges en varis suports i formats.

Les gairebé dues-centes caixes dipositades a l'ANC donen bona mostra de la contribució que Can Girona i les diferents empreses propietàries van fer a la ciutat i al país durant 137 anys. Aquesta documentació ens parla de progrés i industrialització, d'iniciativa empresarial i desenvolupament, d'ampliacions de capitals i terrenys, de gestió financera i comptabilitat, de producció i exportacions. Només una caixa conté documentació directament relacionada amb la gestió del personal.

3.2 Una història de treball: la fàbrica i els seus obrers

Miguel Moreno Pérez, un dels antics treballadors de MACOSA ara jubilat, recordava el dia 14 de juny de 2014 al peu de la Torre de les Aigües del Besòs:

Todavía suda por tierra el sudor de miles de trabajadores que durante ciento y pico años estuvieron aquí trabajando, y trabajando en muchos casos en muy malas condiciones. Condiciones que en muchos casos costó la vida a trabajadores, a compañeros nuestros. (...) Ha costado vidas el mantener aquí la industria que ha aportado a la economía catalana, que ha aportado al desarrollo de este país. Y cuando venimos aquí a escuchar la historia de esta fábrica nos hablan de los señores Girona, que aportaron capital, iniciativa, desarrollo. Y sin esos trabajadores aquí no habría habido ni incentivos, ni desarrollo ni nada de nada. (Mansilla, 2014)

Aquesta altra història de la fàbrica, o més aviat els records que d'ella van transmetre al llarg dels anys les diferents generacions de treballadors, es remunta pràcticament al mateix naixement de la Ferreria Barcelonesa. Malauradament aquells primers fragments de la memòria col·lectiva dels obrers de Can Girona no han pogut superar la barrera infranquejable del pas del temps. La manca de documentació més enllà d'algunes referències hemerogràfiques a les vagues i protestes a la fàbrica fa difícil omplir aquest buit. Diversos exemplars del diari obrer *La Federación* de l'any 1872 deixen constància de l'existència d'un grup organitzat de treballadors a la Ferreria Nostre Senyora del Remei, integrats a la secció de forja de la Federació Barcelonesa de l'Associació Internacional dels Treballadors (AIT). Aquests operaris paralitzaren el taller entre els mesos d'abril i novembre d'aquell any amb motiu de l'acomiadament d'uns companys i la negativa dels germans Girona a acceptar la presència de membres de la Internacional al seu taller. A principis del segle XX els treballadors de Can Girona van participar activament en les vagues protagonitzades pels obrers metal·lúrgics de Barcelona i a partir de 1910 "la Material" es convertí en una de les fàbriques de la ciutat amb major implantació de la Confederació Nacional del Treball (CNT). Paral·lelament, els empresaris del sector s'organitzaren per contrarestar el predomini cenetista a les seves factories, sent Joan Girona i Vilanova un dels dirigents més destacats de la patronal. Aquest enfrontament directe entre els treballadors i la direcció de "la Material" es va intensificar a partir de 1918. A finals d'aquest any els obrers de Can Girona iniciaren una vaga que paralitzà la fàbrica durant tretze mesos, aconseguint l'octubre de 1919 la readmissió dels companys acomiadats, l'abolició del treball a preu fet i l'establiment de la jornada de vuit hores a la factoria (El conflicto de..., 1919, p. 10). El fenomen del pistolerisme es cobrà també durant aquests anys les vides de nombrosos treballadors i directius de la fàbrica, endurint-se les condicions laborals a partir de 1923⁶. Les protestes col·lectives es reprengueren durant els anys 30 i fins l'inici de la Guerra Civil, moment en el qual els obrers de "la Material" s'incorporaren des del mateix 19 de juliol de 1936 al procés revolucionari viscut a Barcelona, ja fos lluitant als carrers de la ciutat durant les primeres hores del cop d'estat, al·listant-se a les columnes de milicians que partiren cap al front d'Aragó o col·laborant en l'esforç de guerra des dels tallers.

El retorn dels propietaris suposà la depuració i acomiadament de molts d'aquests treballadors a partir del mes de febrer de 1939, quedant desmantellades les estructures de la CNT i la Unió

⁶ Les dures condicions laborals a Can Girona durant els anys 20 es reflecteixen a la novel·la autobiogràfica *Can Girona. Por el desván de los recuerdos* (1973), escrita per l'antic treballador José Ramón Arana.

General de Treballadors (UGT) a la factoria. Aquestes foren substituïdes a partir de 1940 per l'Organització Sindical Espanyola (OSE), única organització legal i oficial a l'Espanya franquista, coneguda popularment com a Sindicat Vertical. L'any 1944 es va regular la celebració d'eleccions sindicals per escollir els enllaços o representants dels treballadors a les fàbriques, complementant-se aquesta mesura amb la creació l'any 1947 dels jurats d'empresa en aquells centres amb més de cinquanta operaris. Tot i els esforços de la direcció de Can Girona per anul·lar qualsevol intent de protesta o reivindicació més enllà dels canals oficials, a finals dels anys 40 i durant els 50 es van començar a reorganitzar en la clandestinitat grups de treballadors vinculats a la CNT i al Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC). Hi ha constància, per exemple, de les protestes dels obrers de Can Girona contra l'intent de supressió del plus de carestia de vida l'any 1947 o de les aturades parcials a finals de 1949 i principis de 1950 per reclamar augments de sous (Lardín, 2007, p. 167-175). També a l'octubre de 1950 el PSUC i la CNT van intentar introduir al jurat d'empresa alguns dels seus militants tot i que "la direcció de l'empresa, assabentada de les intencions dels obrers, tupinejà les eleccions i no sortiren escollits" (Lardín, 2007, p. 212). El mes de març de 1951 els obrers de MACOSA paralitzaren la fàbrica durant dos dies en suport al boicot ciutadà a la Companyia de Tramvies de Barcelona.

Però no tot eren protestes, reivindicacions i represàlies a Can Girona. Les pàgines de la revista *Vida y Trabajo*, editada per l'empresa entre 1953 i 1961, permetien apropar-se a la vida quotidiana de les fàbriques de MACOSA durant aquells anys. Tot i el seu to paternalista, aquesta informava sobre les jubilacions, casaments i defuncions dels operaris i els naixements i batejos dels seus fills. Incloua també reportatges sobre el funcionament de l'empresa o les vivències dels més joves, els alumnes de les Escoles d'Aprenents de Barcelona i València (Favà, 2015, p. 24-25).

Figura 3. Pàgines de la revista *Vida y Trabajo* (1960). Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom (AMDMS). Donació: Miguel Moreno Pérez.

L'aprovació l'abril de 1958 de la Llei de convenis sindicals introduí un nou element en les lluites col·lectives a les fàbriques. El primer conveni negociat pel jurat d'empresa de la fàbrica de MACOSA a Barcelona es signà el 1962. En els dos anys esmentats els treballadors de Can Girona realitzaren aturades parcials i altres protestes en solidaritat amb els miners asturians en vaga, apareixent en aquest període les primeres comissions obreres clandestines a la fàbrica, encara de caràcter espontani i assembleari i limitades en el temps a la consecució dels objectius d'una protesta concreta. Precisament l'aturada de maig de 1962 a MACOSA provocà una reacció indiscriminada de l'empresa, que decidí acomiadar varis treballadors de cada secció i que provocà poc temps després la consolidació d'una comissió obrera estable. D'aquesta manera, el que seria l'embrió del futur sindicat Comissions Obreres (CCOO) començà a obrir-se pas també entre els treballadors de Can Girona.

Aquesta comissió, enfrontada obertament als membres del jurat d'empresa, impulsà la celebració d'assemblees de treballadors a dins de la fàbrica des de finals dels anys 60. El mes de novembre de 1970 s'inicià una vaga per reclamar un augment de sous, la jornada laboral de quaranta hores i el reconeixement de l'assemblea com a òrgan de representació i decisió dels obrers de Can Girona. Després d'aturar l'activitat de la fàbrica durant cinc dies, la protesta acabà el mes de desembre amb l'entrada de la policia a dins del recinte i l'acomiadament de cinquanta treballadors de la fàbrica. Entre ells estaven els organitzadors de la comissió obrera (López, 2016, p. 545-546). Tanmateix, va reorganitzar-se lentament la comissió i el moviment assembleari entre 1972 i 1973⁷ gràcies a la incorporació de nous companys i alguns dels alumnes de l'Escola d'Aprenents.

Un dels aspectes en què més van incidir les mobilitzacions i protestes durant els últims anys del franquisme va ser el de la manca de mesures de seguretat i higiene adequades. Bona mostra d'aquestes carències és l'accident laboral del dia 13 de desembre de 1972 a l'estació Girona del metro de Barcelona, que provocà la mort de dos companys i ferides greus a dos més mentre instal·laven les escales mecàniques.

La creixent força de la comissió a partir d'aquests anys es fonamentà en les assemblees de treballadors. Les de seccions es realitzaven als diferents tallers, mentre que les generals es feien als grans espais oberts de l'interior del recinte, com la zona del traver⁸, la base de la Torre de les Aigües o l'anomenada plaça del Pi, davant de les oficines. Per la seva part, les reunions de la comissió obrera clandestina es realitzaven esporàdicament a alguna de les esglésies del Poblenou i més freqüentment als bars propers a la fàbrica, especialment al bar La Fundición situat davant de la porta principal de MACOSA. L'oposició al verticalisme a la fàbrica va ser cada vegada més notòria i pública, fins el punt de desafiar obertament els membres del jurat d'empresa en

⁷ La nova comissió obrera de MACOSA va editar i repartir clandestinament en aquests anys el butlletí *Unidad y lucha en MACOSA*, sent substituït posteriorment per *Voz Obrera* i *El Traver*.

⁸ El traver era una plataforma per transportar estructures metàl·liques de gran volum i vagons destinats a la nau d'acabats.

presentar a les eleccions sindicals del 16 de juny de 1975 una llista alternativa a la oficial del Sindicat Vertical. Formada per membres de diferents organitzacions obreres i amb el suport de la comissió clandestina, la Candidatura Unitària i Democràtica va obtenir un ajustat 49% dels vots malgrat les dificultats afrontades pels candidats.

Els primers anys de la Transició van ser intensos a Can Girona. Com s'indicava a la introducció d'aquest treball, l'intent d'acomiadar durant el mes de març de 1976 a una de les cares visibles de la comissió obrera provocà la resposta unànime de la plantilla, paralitzant la fàbrica fins aconseguir la immediata readmissió del seu company. Durant aquest any també es van escollir els delegats de secció a cada taller de la fàbrica, amb l'objectiu que actuessin com a contrapès i mecanisme de control del jurat d'empresa fins la celebració de les primeres eleccions sindicals democràtiques. Aquestes es produïren el 25 d'octubre de 1977, sent escollits els membres de la Candidatura Obrera conformada per delegats de CCOO, UGT, CNT i la recentment constituïda Confederació de Sindicats Unitaris de Treballadors (CSUT). La primera gran qüestió que va haver d'afrontar aquest nou comitè unitari va ser la negociació del conveni col·lectiu. Entre els punts que es van posar sobre la taula destacà l'exigència de l'anomenada amnistia laboral, en virtut de la qual els acomiadats en les protestes dels anys anteriors (especialment les de 1962 i 1970) tindrien l'oportunitat de reintegrar-se a la fàbrica. El bloqueig de les negociacions portà a la vaga dels obrers de MACOSA entre els mesos de desembre de 1977 i gener de 1978. Al llarg dels vint-i-un dies que durà la protesta es realitzaren assemblees i manifestacions diàries pels carrers del Poblenou i la resta de la ciutat. La vaga conclogué amb l'acceptació per part de l'empresa de bona part de les demandes dels treballadors, incloent la de l'amnistia laboral. Era la culminació de les lluites iniciades als anys 60 i, en certa manera, un reconeixement als esforços i sacrificis de les generacions d'obriers que els van precedir.

Figura 4. Vaga dels treballadors de MACOSA (1977-1978). Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom (AMDMS). Donació: Ferran Saro Madrideo i Miguel Moreno Pérez. Autor: Jaume Estapé Aliaga.

A nivell intern, a partir de 1977 els treballadors de Can Girona van intentar coordinar les seves lluites i reivindicacions amb els companys de les factories de MACOSA a València i Alcázar de San Juan. El mes de novembre d'aquell any es va proposar la creació del denominat comitè inter-

factories, un organisme unitari i estable que hauria de representar el conjunt de treballadors de MACOSA. Malauradament, ni la representativitat d'aquest òrgan ni la seva principal reivindicació, la d'aprovar un únic conveni col·lectiu pel conjunt de la plantilla, mai van ser acceptades per l'empresa. D'aquesta manera, la coordinació es derivà a partir dels anys 80 a les seccions sindicals de les diferents organitzacions, precisament en uns anys de crisi que, com s'ha indicat anteriorment, van afectar per igual a les plantilles de les tres fàbriques amb l'aplicació de diversos ERO. Aquests suposaren la suspensió temporal de contractes, l'acomiadament i la jubilació anticipada de nombrosos treballadors i treballadores de Can Girona, provocant fortes confrontacions entre els successius comitès d'empresa i la direcció que derivaren en la convocatòria de diferents vagues i aturades parcials.

Figura 5. Protestes dels treballadors de MEINFESA, MTM i ATEINSA a Madrid (1991). Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom (AMDMS). Donació: Francisco Virgili Parra.

L'adquisició de MEINFESA (antiga MACOSA) i d'MTM per GEC-Alsthom l'any 1989 suposà també que els treballadors de les dues fàbriques del Poblenou i de Sant Andreu haguessin d'afrontar de manera conjunta el seu futur, que ja a partir de 1990 apuntava a l'abandonament dels dos centres i la construcció d'una nova factoria a Santa Perpètua de Mogoda. Una de les primeres mesures de l'empresa va ser traslladar personal i equips tècnics i directius d'una fàbrica a l'altre per començar a integrar els seus processos i procediments. A més de les inicials tensions que això va provocar (després superades), la pretensió de reduir ambdues plantilles abans del seu trasllat va ser resposta amb fortes mobilitzacions conjuntes, destacant les protestes dels treballadors de MEINFESA i MTM a la plaça Sant Jaume, al Parlament de Catalunya i a Madrid durant els mesos de maig i juny de 1991 o la marxa a peu dels treballadors de Can Girona des de la porta de la fàbrica fins el nou centre de Santa Perpètua de Mogoda l'octubre de 1993. La integració definitiva de les dues plantilles al nou centre del Vallès Occidental va significar finalment la integració de les dues tradicions de lluita i organització dels obrers de la MACOSA i la Maquinista. Avui els operaris més joves de la planta d'Alstom encara assumeixen com a pròpia la història centenària de les diferents generacions d'homes i dones que passaren per les dues fàbriques.

Com ja s'ha assenyalat, una part molt reduïda de la documentació que pot donar llum a aquesta història es pot trobar avui als arxius sindicals de la ciutat, i especialment a l'AHCO. Gràcies a les donacions de treballadors de l'antiga MACOSA es conserven alguns documents produïts pels jurats d'empresa entre 1952 i 1977 referents a les mesures de seguretat i higiene i els accidents laborals a la fàbrica, diferents octavetes clandestines dels últims anys del franquisme, llibres d'actes dels comitès d'empresa entre 1977 i 1987, convenis i butlletins sindicals electorals, una recopilació de documents relacionats amb els diferents ERO dels anys 80 i 90 així com altres més personals, com contractes de treball, tramitacions d'excedències i jubilacions o contractes de lloguer i rebuts dels pisos protegits que l'empresa destinava als seus treballadors. Per la seva part, el fons d'empresa conservat a l'ANC pot complementar aquesta documentació amb algunes llibretes de parts laborals i comunicacions internes dels anys 1970 a 1980, mentre que el fons del PSUC inclou alguns documents interessants per conèixer millor el moviment assembleari a MACOSA a finals del franquisme. Tanmateix, gran part de la documentació que pot ajudar a preservar i difondre la memòria col·lectiva dels obrers de Can Girona encara es troba als seus domicilis.

3.3 Dels records a la memòria: els Jubilats de MACOSA-Alstom

Els treballadors de GEC-Alsthom que a finals de 1993 van abandonar l'antiga fàbrica eren conscients que aquell moment posava fi a una història començada 137 anys abans en un petit taller del municipi de Sant Martí de Provençals. En certa manera es consideraven els hereus d'una rica tradició obrera i els responsables, per tant, de transmetre aquell llegat als companys més joves i als que en un futur s'integrarien a la plantilla. Eren conscients també que la seva memòria col·lectiva es veuria influenciada i enriquida pels records i les vivències que els seus companys de l'antiga Maquinista Terrestre i Marítima portaven també amb ells al nou centre. Però si podien encarar el futur amb l'orgull d'haver format part d'una història centenària i amb la voluntat de transmetre-la als nous companys, sabien també que el seu allunyament de Barcelona augmentava la possibilitat que el record de la seva presència s'anés esvaint amb el pas del temps entre la gent del Poblenou. L'enderrocament del que quedava de la fàbrica durant el mes d'octubre de 1994 i la gran transformació que va viure la zona de Diagonal Mar i el Front Marítim durant els anys següents van augmentar aquesta preocupació, ja que els únics elements que encara mantenien viva la imatge de Can Girona eren la Torre de les Aigües del Besòs i la xemeneia del taller de laminació al carrer Llull, trobant-se les dues en un estat d'abandonament i degradació important.

Entre 1995 i 1999 un reduït grup de treballadors de MACOSA ja jubilats i altres en actiu (o en excedència) a la planta d'Alstom⁹ de Santa Perpètua de Mogoda es van començar a reunir periòdicament al bar Albatros, situat molt a prop de la Torre de les Aigües. El seu objectiu inicial era trobar la manera de reintegrar la memòria col·lectiva dels treballadors de Can Girona amb la

⁹ GEC-Alsthom Transporte va canviar la seva denominació a Alstom l'any 1998.

dels seus antics veïns del Poblenou i els del nou barri de Diagonal Mar que s'aixecava en aquells anys, reclamant així mateix el reconeixement institucional de la seva contribució al llarg de més de cent anys a la modernització i al desenvolupament econòmic i industrial de la ciutat i el país. Aquest grup va contactar amb tècnics i representants polítics del Districte de Sant Martí per reclamar la restauració de la Torre de les Aigües i la dignificació del seu entorn. Davant de les dificultats pressupostàries trobades per iniciar un projecte d'aquesta envergadura, aquests primers contactes van donar com a resultat la celebració d'un acte el 29 d'abril de 2001 en què es col·locà una placa commemorativa a la base de la torre (Saro, 2015, p. 18). A partir d'aquesta iniciativa els veïns del barri van afegir-se a la demanda de restauració de la torre i la seva habilitació futura per a usos públics, compartint amb els treballadors de MACOSA la petició perquè fos també un espai de reconeixement de la història i la memòria obrera de la fàbrica. Traspassada la reivindicació al teixit associatiu del barri, la comissió que havia impulsat la iniciativa va deixar de reunir-se.

Figura 6. Homenatges als treballadors de MACOSA malalts i morts per l'amiant a la Torre de les Aigües del Besòs (2001-2015). Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom (AMDSM). Donació: Ferran Saro Madrdejós.

En els anys següents es va anar conformant un grup de treballadors en actiu a la factoria d'Alstom i de treballadors de MACOSA ja jubilats dedicats a donar suport, acompanyament i assessorament jurídic a aquells companys i familiars afectats per la seva exposició a l'amiant utilitzat a Can Girona entre 1960 i principis dels anys 90¹⁰. Aquest grup de suport va anar creixent amb el temps mentre augmentava en paral·lel el nombre de companys malalts i morts, consolidant-se com un grup de treball estable l'any 2011 amb la denominació de Jubilats de MACOSA-Alstom afectats per l'amiant. Aquest mateix any el Districte va posar en marxa el projecte definitiu per la restauració de la Torre de les Aigües, entrant en contacte els jubilats amb l'arquitecte i els tècnics encarregats de l'obra per facilitar-los tot tipus de documentació, fotografies i vídeos que poguessin ajudar-los en la seva feina. Es pot considerar, per tant, que a partir del 2011 aquest grup de treball va centrar la seva activitat en dues grans línies d'actuació: la recuperació i preservació de la

¹⁰ L'amiant es va utilitzar en gran abundància i de manera constant a gran part de les seccions de la fàbrica. Es considera que tot el personal de MACOSA, i potencialment els familiars i veïns de la fàbrica, van estar exposats directa o indirectament a l'amiant present al recinte i corren el risc, per tant, de veure's afectats en un futur per les malalties vinculades a la seva inhalació.

història i la memòria col·lectiva dels treballadors i treballadores de Can Girona-MACOSA i la difusió de la seva lluita contra l'amiant així com la consolidació del grup de suport als companys afectats i als seus familiars. La inauguració de la Torre de les Aigües el mes de març de 2014 va permetre als Jubilats de MACOSA-Alstom convertir aquest espai, juntament amb el proper Casal de Barri Diagonal Mar, en el lloc de trobada i presentació de les seves activitats i campanyes entorn dels dos eixos reivindicatius assenyalats. Aquestes jornades, conferències i exposicions organitzades pel grup han permès al llarg dels anys mantenir el contacte amb aproximadament uns cinc-cents antics companys de la fàbrica, realitzant cada mes un esmorzar col·lectiu on es reuneixen uns vuitanta jubilats i un sopar de Nadal en què habitualment es dobla la presència de companys.

Si com s'ha indicat la lluita contra l'amiant i el suport als afectats va ser el principal element motivador de la creació i consolidació d'aquest grup, va ser a partir de l'any 2015 quan van aconseguir que, lentament, l'agenda política de la ciutat i els focus dels mitjans de comunicació prestessin atenció a aquesta qüestió. El 4 de març de 2015 van impulsar la declaració institucional del Consell Municipal de Sant Martí contra l'amiant i en homenatge als treballadors de MACOSA morts a causa de l'amiant. Poc després, a finals d'abril, els jubilats van organitzar unes jornades a la Torre de les Aigües i al Casal de Barri Diagonal Mar en què es van presentar varies ponències d'especialistes sanitaris en la matèria i d'advocats i altres juristes experts en reclamacions de responsabilitat a les empreses per l'ús d'amiant, com en els casos de MACOSA-Alstom o el port a Barcelona, Rocalla a Castelldefels i Uralita a Cerdanyola del Vallès. En aquestes jornades van tenir un paper destacat també els familiars de companys morts per l'amiant i es va col·locar una segona placa a la Torre de les Aigües en record d'ells. Finalment, el mes de febrer del 2017 van iniciar una campanya de recollida de signatures per demanar quatre punts: la realització per part de l'Ajuntament de Barcelona i de la Generalitat de Catalunya d'un cens de l'amiant instal·lat als edificis, equipaments i maquinària diversa de la ciutat i del país; la planificació d'un programa de retirada d'aquest amiant; el compliment del programa de revisions mèdiques als treballadors exposats a ell; i la subvenció i coordinació de la investigació científica destinada a la cura de les malalties associades a aquesta exposició. Recollides més de deu mil signatures al llarg del 2017, una comissió del grup de Jubilats de MACOSA-Alstom afectats per l'amiant va presentar-les a l'alcalde de Barcelona Ada Colau i al president del Parlament de Catalunya Roger Torrent els dies 30 de gener i 30 de maig de 2018, respectivament. Al llarg d'aquell any, i amb la col·laboració i el suport d'associacions de veïns i veïnes, van impulsar també l'aprovació de declaracions institucionals en contra de l'amiant a diferents consistoris de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, van donar a conèixer les seves reivindicacions als mitjans de comunicació i van alertar al propi Ajuntament de Barcelona sobre la presència de tones d'uralita amb amiant escampades al Turó de la Rovira del Guinardó. Actualment estan també en contacte amb els companys i companyes de Transports Metropolitans de Barcelona (TMB) afectats per l'amiant.

Respecte a la segona de les finalitats dels jubilats, la de la recuperació i preservació de la memòria col·lectiva dels obrers de MACOSA, l'acord del Consell Municipal de Sant Martí de març del 2015 recollia algunes de les qüestions tractades entre el grup i el consistori. Quedant encara pendent la petició de modificar el nom de la plaça on es troba situada la Torre de les Aigües pel de "Treballadors de MACOSA", en els anys següents es va anar condicionant aquesta zona i la de la propera xemeneia del carrer Lull, on es col·locà una nova placa i uns plafons informatius sobre la història de Can Girona. També es va col·laborar amb entitats i institucions locals com l'Arxiu Històric del Poblenou o el Museu d'Història de Barcelona per donar a conèixer aquesta història, a més de celebrar-se diverses activitats a la Torre de les Aigües com una exposició fotogràfica realitzada conjuntament amb la Fundació Museu Històric-social La Maquinista Terrestre i Marítima S.A. i MACOSA¹¹ o la trobada d'antics alumnes de l'Escola d'Aprenents de MACOSA el mes de maig de 2016.

Com a resultat dels contactes entre el grup i el Districte de Sant Martí iniciats l'any 2013, aquest últim va proposar als primers col·laborar amb l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí per posar en marxa un projecte educatiu. Aquest va ser l'inici de la relació entre els Jubilats de MACOSA-Alstom i el personal de l'AMDMS i l'origen de la donació analitzada en les següents pàgines.

¹¹ Creada el febrer de 2003 amb el suport dels treballadors, els sindicats i el comitè d'empresa de la factoria d'Alstom a Santa Perpètua de Mogoda, la Fundació Museu Històric-social La Maquinista Terrestre i Marítima S.A. i MACOSA pretenia preservar la història dels treballadors d'aquestes dues fàbriques. Tot i haver col·laborat puntualment, aquesta entitat i el grup de Jubilats de MACOSA-Alstom no tenen cap vinculació directa.

4 Una donació col·lectiva i participativa

4.1 Primers contactes

L'origen de la relació entre els Jubilats de MACOSA-Alstom i l'AMDMS es remunta al dia 15 d'abril de 2013. Durant una reunió entre una representació dels jubilats i tècnics del Districte de Sant Martí, aquests últims van proposar-los la possibilitat de col·laborar en la creació d'una maleta didàctica dedicada a la fàbrica de Can Girona i els seus treballadors. Aquesta maleta, destinada als alumnes de 4rt d'ESO i de Batxillerat dels diferents centres educatius de Sant Martí, pretenia ser un recurs pedagògic per dinamitzar l'aprenentatge de la història local entre els joves estudiants i proporcionar-los eines per aprofundir en el coneixement del passat industrial i obrer dels seus barris a través de l'exemple d'una de les fàbriques més emblemàtiques del Poblenou. Davant de l'acollida entusiasta del grup de jubilats, la Direcció de Serveis a les Persones i al Territori del Districte de Sant Martí va posar-los en contacte amb la responsable de l'AMDMS, Maria Raya de Cárdenas. La primera reunió entre la comissió dels antics treballadors de MACOSA i el personal de l'arxiu es va produir el 15 de juliol d'aquell any. Des de l'arxiu es va demanar als jubilats que coordinessin una selecció i recollida de documents entre els seus companys i companyes que poguessin aportar informació significativa sobre la història de Can Girona i reflectir alhora una part de la seva memòria col·lectiva. Paral·lelament, des del Districte i el centre es va coordinar la feina amb l'empresa Schola Didàctica Activa, especialitzada en la preparació de tallers educatius i projectes didàctics. Finalment, es va contactar amb l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), l'Arxiu Històric de Comissions Obreres de Catalunya (AHCO) i l'entitat local Arxiu Històric del Poblenou (AHPN) per poder utilitzar alguns dels documents i fotografies conservats als seus centres com a complement al material aportat per l'AMDMS i els jubilats.

Gràcies a la col·laboració de totes les parts implicades i a la gran feina realitzada per les treballadores d'Schola Didàctica¹², el 23 d'octubre de 2015 es presentà oficialment la maleta a les *V Jornades Educació i Arxius. Patrimoni documental i centres educatius*. El material incloïa tres dossiers pedagògics on s'explicava la història de Sant Martí de Provençals i la fàbrica de Can Girona-MACOSA, la seva organització interna i l'evolució del moviment obrer dins de la factoria. S'afegien també reproduccions de vuitanta documents aportats pels Jubilats de MACOSA-Alstom, l'AMDMS i la resta d'arxius i entitats mencionades, així com un DVD amb l'enregistrament d'unes entrevistes realitzades als antics treballadors de MACOSA Ferran Saro Madrideojos, Miguel Moreno Pérez, Cristóbal Orozco Rivera, Belisario Marcos Sánchez i Felipe Sanpedro Martín.

Durant la realització d'aquell projecte pedagògic, i veient el bon resultat de la recollida de documentació feta pel grup de treball entre els seus companys, tant aquests com la responsable

¹² L'equip de treball d'Schola Didàctica va estar format per Isabel Boj Cullell, Núria Castellano Solé, Eva Poblador Relancio i Georgina Castells Sala.

de l'arxiu van començar a plantejar-se la possibilitat de realitzar en un futur una donació col·lectiva de documents per preservar i difondre a través d'ells la seva història com a treballadors i treballadores de MACOSA. Tot i que es van mantenir contactes esporàdics després de la presentació de la maleta didàctica, no va ser fins el mes de març de 2017 quan, durant la jornada d'inauguració de l'Espai MACOSA habilitat al voltant de la xemeneia de l'antic taller de laminació, ambdues parts van decidir iniciar el projecte de donació a finals d'aquell any¹³.

Precisament a les acaballes del mes de març l'autor d'aquest treball va passar a formar part de l'equip de l'AMDSM a través d'un conveni de pràctiques de l'Escola d'Arxivística i Gestió de Documents de la Universitat Autònoma de Barcelona (ESAGED-UAB). Per aquest motiu i sobretot pel fet d'haver escollit com a tema del treball de final de màster el seguiment i anàlisi d'aquesta donació col·lectiva, a partir d'aquest moment utilitzaré la primera persona del singular per presentar la feina realitzada al llarg de gairebé vint mesos, durant els quals vaig poder comptar amb la supervisió i col·laboració de les companyes de l'AMDSM Maria Raya de Cárdenas, Esther Bafaluy Bafaluy i Anna Homs Maynegre, així com l'ajuda desinteressada dels i les donants i de la resta de Jubilats de MACOSA-Alstom.

La primera reunió oficial per preparar la donació es va realitzar el 13 de novembre de 2017 al Casal de Barri Diagonal Mar, lloc de reunió habitual de la comissió de jubilats que coordina les activitats del col·lectiu. Va ser en aquesta reunió quan la Maria em va presentar formalment al grup, podent informar-los personalment sobre la meua intenció de realitzar un treball sobre la donació col·lectiva que estàvem a punt d'iniciar. Ja en aquella trobada es va decidir que seria el propi grup de jubilats (a través del que informalment van anomenar la comissió d'arxiu) el que es posaria en contacte amb altres companys i companyes per convidar-los a participar en el projecte. Es va plantejar també que, si tot anava com s'esperava, la donació que es començava a gestar seria la primera de varies que podrien fer els treballadors i treballadores de l'antiga MACOSA. Això donaria més marge a aquells que inicialment poguessin tenir més dubtes sobre si desprendre's o no d'una documentació que, en molts casos, tenia un important valor sentimental i personal per ells. En aquest sentit, des de l'AMDSM es tenia plena consciència que per convertir aquella iniciativa en una realment col·lectiva i plural era necessari generar confiança plena entre el conjunt de jubilats i jubilades, i s'esperava que els bons resultats d'aquesta primera donació poguessin animar a més gent en les properes fases, fent bona així la consigna que "la difusió retroalimenta l'ingrés" (Zamora, 2014, p. 22).

Una altra qüestió que es va tractar en aquella trobada feia referència al fet que, com a conseqüència de l'activitat de suport i assessorament jurídic dels jubilats als companys i companyes afectats per l'amiant, era possible que alguns dels documents laborals dels potencials

¹³ En aquella mateixa jornada els Jubilats de MACOSA-Alstom van presentar l'inici de la seva campanya de lluita contra l'amiant, que preveïen duraria fins a finals d'any.

donants no es poguessin incloure en aquest primer ingrés per si eren necessaris per fer les reclamacions judicials pertinents o presentar-los com a proves en alguns dels procediments ja oberts. Tenint en compte això es van plantejar dues opcions per fer la selecció de la documentació que finalment es donaria. La primera consistia en reunir-me periòdicament amb els donants i altres membres de la comissió d'arxiu per fer aquesta tria de manera conjunta, mentre que la segona suposava que els jubilats fessin una primera selecció de manera individual o col·lectiva i posteriorment ens permetessin revisar-la per valorar l'interès de cada document i fer la selecció definitiva a partir dels criteris i mètodes arxivístics establerts. Dos dels presents es van oferir en aquell moment a ser els primers donants, amb la intenció de provar sobre la marxa quina era la metodologia més pràctica i eficient i amb l'esperança que el seu exemple pogués dissipar qualsevol dubte d'altres companys. En aquest sentit, els dos donants s'havien guanyat una confiança plena per part dels seus companys des dels anys de treball a la fàbrica i existia a més una relació molt propera entre ells i el personal de l'arxiu ja que havien participat anteriorment en el projecte de la maleta didàctica. Eren el Ferran Saro Madrideo i el Miguel Moreno Pérez.

Un cop establertes aquestes primeres bases, van ser informats sobre quin era el procediment ordinari de donació. El primer que se'ls va voler deixar clar era què suposa fer una donació. Tenint en consideració l'experiència prèvia amb l'elaboració de la maleta, se'ls va explicar que si en aquella ocasió els documents que van recopilar van ser digitalitzats per les companyes d'Schola Didàctica per fer les reproduccions i posteriorment van ser retornats als seus propietaris, en el cas d'una donació la titularitat i propietat passaria definitivament a l'Ajuntament de Barcelona. Se'ls va aclarir també que, com en qualsevol altra donació, podrien negociar la incorporació de determinades clàusules al contracte per fer valer els seus interessos. Un altre aspecte que es va destacar era que, tot i que plantejàvem la donació com un projecte col·lectiu per al conjunt d'antics treballadors de MACOSA, els ingressos de documents s'haurien de realitzar a títol individual d'acord amb els criteris jurídics i arxivístics aplicables. Tot i així se'ls va recordar que, tal i com s'havia decidit en les converses prèvies amb la Maria, les parts dels seus fons personals, les diferents col·leccions o els documents solts donats per cadascun d'ells s'integrarien en un únic conjunt documental denominat "Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom". Pel que fa a les diferents fases del procediment, es va assenyalar una particularitat del seu cas que enteníem que faria més complex tot el procés. Si en les donacions habituals de particulars es podia passar gairebé de manera lineal d'una fase a una altra, el fet de plantejar una donació col·lectiva faria que la negociació i sobretot les tramitacions administratives de les diferents donacions individuals es veiessin condicionades per cada nova incorporació, ja que els jubilats pretenien que almenys durant aquesta primera donació la formalització dels ingressos es fes de manera conjunta.

Finalment, tenint en compte que aquell mes de novembre els jubilats estaven dedicats en exclusiva a la difusió de la seva campanya de recollida de signatures contra l'amiant, es va decidir programar una nova reunió a l'arxiu per a principis de l'any següent.

4.2 Incorporació dels donants i anàlisi de la seva documentació

L'inici de l'any 2018 em va permetre aprendre una important lliçó que pot servir també a altres companys i companyes de l'Arxiu Municipal de Barcelona (AMB) a l'hora d'afrontar una donació col·lectiva: per molt que es planifiquin les diferents fases del procediment, i per molt controlat que sembli estar tot, la realitat sempre pot desfer aquests plans. Els convulsos dies i mesos que van precedir i seguir a la celebració del referèndum d'autodeterminació de Catalunya van endarrerir indirectament el final de la campanya dels Jubilats de MACOSA-Alstom¹⁴. Això va suposar que l'inici formal de la donació comencés també més tard.

La primera reunió a l'AMDSM amb la comissió d'arxiu dels jubilats es va produir el dia 5 de febrer de 2018. En aquella trobada, a més d'ensenyar-los les instal·lacions a aquells que encara no les coneixien, volíem precisar millor com es faria el procés de selecció que havíem plantejat en la primera reunió. Els jubilats estaven en aquells moments intentant tancar amb èxit la seva campanya contra l'amiant, que els havia exigit grans esforços personals i col·lectius durant gairebé un any i que encara els hi reclamaria més durant els següents mesos. Pel que fa als dos primers donants, en Ferran i en Miguel ens van explicar que tenien a casa molta documentació guardada en caixes i carpetes, però que aquesta es trobava emmagatzemada sense seguir cap criteri de classificació ni ordenació, cosa que alentiria en un primer moment el procés de selecció. Ens van informar, per tant, que en aquell moment no podien dedicar el temps i els esforços necessaris per revisar tota la documentació de manera conjunta, però es van comprometre a començar en breu una revisió individual als seus domicilis. Quedaven pendents del tancament de la campanya de l'amiant per poder dedicar-se plenament a la donació i començar a preparar els inventaris que s'adjuntarien a les seves cartes d'oferiment.

A aquestes dificultats per iniciar la selecció calia afegir una altra que no havíem abordat directament durant la primera reunió del mes de novembre. Si els anys que van treballar a MACOSA van marcar les seves vides, els seus records personals i la seva memòria col·lectiva, el trasllat a la planta de Santa Perpètua de Mogoda no va suposar per aquells que van continuar a l'empresa un trencament amb el seu passat sinó una continuació o, més aviat, una evolució de les seves experiències vitals i laborals. En aquesta segona reunió ens van recordar que entre els documents que conservaven es trobaven també molts del període en què van treballar a la factoria d'Alstom. Això ens va plantejar a l'equip de l'AMDSM el primer dels dilemes estrictament arxivístics que van sorgir durant el procés. Érem conscients que no podíem establir uns criteris rígids per acceptar o rebutjar la donació d'uns documents en funció de si aquests estaven datats just abans o després del mes d'abril de 1994, moment en què la fàbrica tancà definitivament les

¹⁴ Els Jubilats de MACOSA-Alstom van estar pendents aquells mesos de concertar les respectives reunions amb l'alcalde de Barcelona Ada Colau i el president del Parlament de Catalunya Roger Torrent per fer-los entrega de les signatures recollides. Va quedar pendent una reunió amb el futur president o presidenta de la Generalitat de Catalunya.

seves portes. No podíem fer-ho, entre d'altres raons, perquè en aquella data la majoria de companys ja portaven mesos treballant a la nova factoria. A més, fer aquest tall d'una manera tan inflexible podia deixar fora de les donacions documentació molt interessant per conèixer el període de transició i adaptació dels treballadors al nou centre de treball o que continguessin referències als últims moments de Can Girona. Però en sentit contrari, tampoc consideràvem adequat des de l'arxiu el fet d'acceptar una donació sense cap límit temporal que permetés incorporar documentació vinculada clarament als anys de treball a la planta d'Alstom, perquè això podia desvirtuar l'objectiu del projecte: preservar la memòria col·lectiva dels treballadors i treballadores de MACOSA a través dels seus documents. Enteníem que era un projecte vinculat també a la història i la memòria col·lectiva del Poblenou i Barcelona, de manera que si preníem aquella decisió es podia contradir la pròpia política d'ingressos extraordinaris de l'AMB, que en un dels seus punts estableix que "el criteri fonamental i prioritari a tenir en compte (...) ha de ser la relació del contingut o del productor del fons o col·lecció amb Barcelona, i el seu interès per la història i el coneixement de la ciutat" (*Definició de la política...*, 2017, p. 1-2). Per tots aquests motius es va decidir que inicialment l'ingrés només inclouria documents referents al període d'existència de la fàbrica del Poblenou i alguns molt concrets dels primers mesos de la seva estància a la planta de Santa Perpètua de Mogoda. Per altra part, també en aquella reunió se'ls va plantejar deixar provisionalment al marge la documentació que poguessin tenir sobre les seves activitats com a grup de Jubilats de MACOSA-Alstom, entenent que potser eren en alguns casos massa recents. Tanmateix, en les trobades posteriors es va decidir finalment incorporar aquesta última documentació a la col·lecció.

Pel que fa a l'anàlisi de la documentació pròpiament dit, en Miguel i en Ferran van portar a la reunió una mostra variada d'alguns dels documents que tenien a casa. Entre ells destacaven diversos números de la revista d'empresa *Vida y Trabajo*, el contracte de treball d'en Ferran, alguns documents sindicals i del comitè d'empresa, vàries fotografies de les manifestacions durant la vaga de finals de 1977 i principis de 1978, diversos DVD amb gravacions de manifestacions o reportatges sobre la història de MACOSA, algun conveni col·lectiu i unes fotos de l'interior de la fàbrica procedents del fons d'empresa, sent això inqüestionable pel fet que venien marcades amb un codi d'identificació de l'empresa. A partir de l'observació del conjunt i de les converses amb ells i els altres companys presents vam poder constatar que el que podien oferir a l'arxiu no era exclusivament documentació pròpia dels seus fons personals. En efecte, el fet que els dos haguessin estat destacats membres de la comissió obrera clandestina de MACOSA durant els últims anys del franquisme, de la secció sindical de Comissions Obreres a partir de 1977 i dels successius comitès d'empresa de la fàbrica va suposar que tinguessin accés a molts documents d'aquests òrgans de representació dels treballadors, acumulant al llarg dels anys als seus domicilis una gran quantitat d'aquests, tant originals com fotocòpies. També disposaven d'alguns documents solts que formaven part clarament dels fons personals d'altres companys i companyes,

entregats per ells durant la preparació d'alguna de les activitats memorialístiques dels Jubilats de MACOSA-Alstom. Pel que fa als documents del fons d'empresa, ens van comentar que algunes de les persones amb les que volien contactar per sumar-les al projecte tenien, a més dels seus propis documents personals, alguns procedents del fons de l'empresa que van quedar abandonats al recinte de la fàbrica durant els primers mesos de 1994. Com s'ha indicat anteriorment, abans que els membres del comitè d'empresa de Santa Perpètua de Mogoda tornessin a la fàbrica per salvar un gran volum de documents, altres companys a títol individual havien recuperat ja alguns d'ells i els conserven encara avui a les seves cases. Tota aquesta informació ens va ser molt útil al personal de l'arxiu per fer-nos una idea general del que podríem trobar-nos al llarg del procés.

Pocs dies després en Miguel ens va informar que estava en contacte amb una companya que havia treballat al departament d'oficines de la fàbrica i que estava disposada a participar en el projecte. Era la Margarita Montaner Rodríguez, i tot i que conservava documentació dels seus anys de treball a MACOSA, de moment volia fer només donació d'alguns documents del seu difunt marit Jaime Montolio Perpiñá, també treballador a Can Girona. El dia 26 de febrer, en una nova reunió al Casal de Barri Diagonal Mar, en Miguel va portar una caixa amb els documents d'en Jaime i vam procedir entre tots a revisar-la. Entre els documents escollits per la donació destacaven diverses targetes d'identificació de la fàbrica, el seu carnet de l'economat laboral o el contracte temporal amb el qual va ingressar a Can Girona.

Figura 7. Targetes d'identificació de MACOSA i de l'economat laboral (1976-1980). Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom (AMDMS). Donació: Margarita Montaner Rodríguez.

Uns dies després en Miguel va portar a l'arxiu una altra caixa amb documents d'en Jaime. A diferència dels primers, aquests pertanyien en gran part al fons de l'empresa. Entre ells hi havia diversos jocs de plànols de material ferroviari construït entre els anys 60 i 70, una gran quantitat de fulles de valoració de rendiment dels seus companys del departament de Reproducció i Arxiu de la fàbrica i la seva fitxa de personal juntament amb les de dos companys més. Un cop feta la revisió de tot el conjunt ofert per la Margarita, i tenint en compte que el volum d'aquesta documentació era molt més reduït que la d'en Miguel o en Ferran, em vaig oferir a fer l'inventari

perquè els servís d'exemple a ells. Va ser també en aquest moment quan vaig plantejar a les dues parts (arxiu i jubilats) una opció que permetria agilitzar el procés de donació.

La meua intenció amb el treball de final de màster era explicar inicialment com s'havia desenvolupat el procediment de donació i després presentar el tractament arxivístic realitzat amb posterioritat a l'ingrés. En aquell moment, preveient que potser no disposaria del temps necessari per fer aquesta última part abans del termini de lliurament del meu treball¹⁵, vaig plantejar a la Maria Raya la possibilitat d'avançar feina encarregant-me jo mateix de fer una part d'aquest tractament al propi arxiu, de manera externa i per tant fora de les hores de pràctiques, al mateix temps que m'encarregaria de fer les relacions sumàries d'en Ferran, en Miguel, la Margarita i altres possibles donants. Amb la nova metodologia de treball proposada, un cop els jubilats haguessin revisat una determinada quantitat de documents me la portarien a l'arxiu perquè jo pogués treballar amb ella i fer, entre d'altres, les tasques següents:

- Identificar el productor o productors de cada document.
- Elaborar un quadre de classificació pel conjunt de la col·lecció.
- Fer una tria i avaluació amb criteris arxivístics per apartar documents repetits, en mal estat de conservació, reiteratius i/o que consideréssim que tenien un escàs valor informatiu o històric.
- Fer l'inventari o relació sumària que s'hauria d'adjuntar a la corresponent carta d'oferiment.
- Fer la descripció provisional a nivell de col·lecció, seguint els criteris establerts per l'AMB.
- Fer un breu resum del contingut de cada document que serviria després per fer la descripció a nivell d'unitat documental composta i simple.

A més dels avantatges que això suposaria de cara a fer el meu TFM també proporcionava un benefici evident pels donants i el propi arxiu. Respecte aquest últim, al llarg dels mesos previs en què vaig estar informant-me sobre les dificultats que podien sorgir abans, durant i després d'una donació, un dels problemes que vaig constatar per diverses fonts era que en molts casos el tractament arxivístic quedava incomplet un cop s'havia realitzat la descripció provisional a nivell de fons o col·lecció. En efecte, la manca de temps i recursos provoca sovint que la descripció de la documentació ingressada no vagi més enllà d'aquest nivell (o en alguns casos ni això) o que no s'elaborin uns sistemes de classificació i ordenació adequats quan aquests no existeixen. Van ser varis els professionals que em van comentar, a partir de les seves experiències pràctiques, que seria interessant trobar la forma d'aprofitar la inèrcia del procés de donació per fer immediatament després de l'ingrés el tractament arxivístic necessari, ja que això permetria entre d'altres coses consultar dubtes o fins i tot facilitar la participació dels donants en aquesta fase.

¹⁵ Inicialment vaig planificar la presentació del meu TFM a finals del curs 2017-2018. El retard en l'inici de la donació i probablement una previsió per part meua massa optimista i poc realista del temps que s'hauria d'invertir en una donació tan complexa com aquella van fer que prorrogués la data d'entrega al final del curs 2018-2019.

Acceptada la meua proposta per totes les parts, vam decidir posar-la a prova amb la documentació d'en Jaime aportada per la seva companya Margarita. De moment bastarà assenyalar en aquest punt que el resultat va ser satisfactori i que això va donar més marge perquè en Ferran i en Miguel revisessin més tranquil·lament els seus documents. Les diferents tasques relacionades amb el tractament arxivístic de la col·lecció es detallaran al capítol següent, però és important deixar constància en aquest apartat que aquestes es van fer abans de l'ingrés definitiu de la documentació a l'arxiu, no després com és habitual. És un aspecte que cal tenir present a l'hora de valorar tot el projecte, tant pel que suposa de distorsió o condicionament del seu resultat com pel que pot aportar a un possible nou enfocament per futures donacions col·lectives.

Va ser, per tant, a mitjans del mes de març de 2018 quan vaig començar a treballar més intensament amb la documentació d'en Jaime Montolio, i a partir del mes següent en Ferran i en Miguel em van començar a passar de manera progressiva una part de la seva documentació. Com ja havien avançat en la primera reunió, aquesta no presentava cap classificació ni ordenació lògiques, exceptuant una caixa d'en Miguel amb un recull de retalls de diari ordenats cronològicament i separats en dos períodes (Poblenou i Santa Perpètua de Mogoda), així com una carpeta que contenia documentació relacionada amb el comitè inter-factories del període de MACOSA i la denominada secció sindical inter-centres de l'època de MEINFESA i GEC-Alsthom. Sobre la destinació final de tota la documentació que van portar a l'arxiu, per comoditat dels propis donants es va decidir que tant la documentació de la Margarita com la d'en Miguel es quedaria al centre un cop jo hagués acabat de revisar-la i inventariar-la, deixant clar en tot cas que el canvi de titularitat i l'ingrés pròpiament dit no serien efectius fins que es signessin els corresponents acords de donació. En canvi, en Ferran va plantejar que preferiria que un cop hagués identificat i tractat els seus documents se'ls retornés temporalment, ja que estava escrivint un llibre sobre la història dels treballadors de MACOSA i volia tenir a mà la informació fins que s'acordés l'ingrés definitiu.

Les reunions amb ells i la resta de membres de la comissió d'arxiu es van succeir de forma periòdica durant aquells mesos, tant a l'AMDMS com al casal de barri. Després dels dubtes inicials, la metodologia de treball implementada semblava ser l'adequada, permetent-me rebre entregues regulars de documents per fer el seu tractament preliminar alhora que podíem resoldre de manera coordinada i col·lectiva els dubtes que m'anaven sorgint, sobretot pel que fa a la identificació o contextualització d'alguns documents i a la seva datació. A l'arxiu érem conscients de la importància d'aprofitar la predisposició dels jubilats per recopilar el màxim d'informació possible sobre el context de producció dels documents i en general de la seva història. Precisament per aquest motiu la Maria Raya va plantejar-los organitzar conjuntament una activitat en el marc de les jornades que l'AMB fa cada any per commemorar el Dia Internacional dels Arxius. L'acte celebrat al Casal de Barri Diagonal Mar el dia 7 de juny del 2018 portava per títol "Macosa. Memòria dels seus treballadors". L'acte central de la jornada va consistir en un col·loqui moderat per la Maria amb la col·laboració de tres antics treballadors de MACOSA: en Ferran, en

Josep Escrich Ollés i l'Antonio Pabán Ortiz. L'objectiu d'aquesta jornada, enregistrada en vídeo pels companys del casal de barri, era generar un debat distès i informal entre els moderadors i el públic (format en gran part pels membres del grup de jubilats) per recollir entre tots algunes de les seves vivències personals i col·lectives com a treballadors de MACOSA. Des de l'arxiu vam preparar un guió esquemàtic¹⁶ pels moderadors amb la intenció que aquests fossin introduint diferents temes que ens ajudarien posteriorment a contextualitzar la documentació ingressada a l'arxiu. Per concloure, des de l'arxiu vam voler transmetre a tots els presents la importància de conservar per a les generacions futures la seva documentació, ja que en cas contrari l'única història de MACOSA que es coneixeria a través dels nostres arxius seria la recollida als documents de la pròpia empresa.

Pocs dies després del col·loqui concloïa el meu període de pràctiques pel curs 2017-2018, de manera que no em vaig poder incorporar de nou a l'arxiu i al projecte fins el mes d'octubre, amb l'aprovació de la meua tercera i última beca de pràctiques a l'AMDSM pel curs 2018-2019. Un cop represa la meua feina i reactivat el flux d'entregues de documents dels donants, durant el mes de novembre en Miguel ens va entregar un arxivador amb les fotocòpies de tots els convenis col·lectius de Can Girona, des del primer datat l'any 1962 fins l'últim de 1993. Aquesta recopilació s'havia fet anys enrere gràcies a les aportacions de diversos companys. Per la seva part, en Ferran també va fer noves aportacions durant els últims mesos del 2018, incloent material divers relacionat amb les activitats festives, commemoratives i reivindicatives dels Jubilats de MACOSA-Alstom, entre elles algunes referents a la campanya de lluita contra l'amiant.

Passat poc més d'un any des de la primera reunió, des de l'arxiu vam plantejar a l'equip de la comissió de jubilats que seria convenient fixar una data per concloure la fase en què ens trobàvem i començar a pensar ja en la tramitació administrativa de les donacions. D'aquesta manera vam acordar deixar de marge fins a finals de gener del 2019 per veure si algun dels companys i companyes que s'havien interessat en el projecte volien afegir-se a última hora a aquesta primera donació. Aquest va ser el cas, per exemple, d'en Francisco Virgili Parra. Entre els documents que volia donar destacaven dos contractes de lloguer dels pisos que l'empresa MACOSA destinava als seus treballadors, algunes fotografies d'ell i altres companys a les dependències del departament de Reproducció i Arxiu (en una d'elles sortia en Jaime Montolio) i un parell de fotos del seu període de convalescència després del greu accident que va patir mentre instal·lava les escales mecàniques a una estació de metro de Barcelona, tal i com s'ha referit al capítol anterior.

Per part de l'arxiu, vam valorar que fins aquell moment s'havia reunit un volum considerable i alhora variat de documents que proporcionarien informació molt interessant sobre les activitats dels Jubilats de MACOSA-Alstom al llarg dels últims anys, el funcionament i elecció dels òrgans de representació unitaris i sindicals dels treballadors de Can Girona, les seves lluites i

¹⁶ Veure Annex 7. Qüestionari pel col·loqui "Macosa. Memòria dels seus treballadors".

reivindicacions col·lectives i, en general, sobre la producció, la gestió de personal i les condicions laborals imperants a la fàbrica durant les últimes dècades d'existència de la fàbrica. Consideràvem, però, que caldria fer un últim esforç per aconseguir documents més personals, que no es centressin tant en els aspectes laborals o sindicals sinó més aviat en les relacions diàries entre els companys i companyes a dins i fora de la factoria.

El límit temporal de finals de gener es va ampliar al mes de febrer com a conseqüència de l'allargament de les negociacions i revisions dels contractes de donació. Això va permetre dedicar aquest temps afegit a aconseguir altres aportacions més reduïdes en quant a volum però que mostrarien aquell component més social i personal que buscàvem. Aquest últim esforç es va veure recompensat amb l'aportació per part de la Margarita d'alguns documents del seu fons personal. En concret, va aportar el seu primer contracte de treball a MACOSA i la notificació de la seva baixa de l'empresa en aplicació d'un expedient de regulació d'ocupació. Però destacaven sobretot diverses fotografies de diferents anys en què apareixia el personal del departament d'Administració de la fàbrica, un dels pocs llocs amb presència femenina a Can Girona. En aquestes fotografies es recollien escenes variades com la rebuda de nou personal provinent d'una de les oficines comercials que MACOSA tenia al centre de la ciutat, les festes de Nadal a les oficines, els actes de comiat a companys que es jubilaven o la reunió de totes les dones del departament per acomiadar-se de les companyes que s'acollien al mencionat ERO. Aquestes fotografies obrien la possibilitat d'abordar en futures donacions la qüestió del paper de la dona a la fàbrica.

Figura 8. Treballadores del departament d'Administració (1975-1981). Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom (AMDSM). Donació: Margarita Montaner Rodríguez.

Precisament un dels jubilats que havia treballat uns anys amb la Margarita era l'Antonio Pabán Ortiz, un dels participants en el col·loqui celebrat el mes de juny de l'any anterior. El dia 11 de març, data fixada perquè en Miguel, en Ferran i en Virgili entreguessin les seves respectives cartes d'oferiment amb els inventaris corresponents, l'Antonio va portar-nos uns pocs documents referents a la producció i la gestió comercial de l'empresa, consistents en uns catàlegs i diverses fitxes amb les especificacions de productes destinats a l'exportació com grues, contenidors o passarel·les i escales mecàniques. S'incorporava així al projecte el cinquè donant.

Mentrestant, per poder iniciar la tramitació conjunta quedava pendent la presentació formal de l'escrit d'ofertament de la Margarita, que en aquells moments es trobava de viatge. Això va permetre que a finals de març es pogués incorporar una sisena donant, la Dorinda Lamelas Vázquez. La seva aportació es limitaria de moment a tres documents del seu difunt marit Antonio Ríos Cozar. Tot i aquesta reduïda aportació en quant a volum, els documents de la Dorinda permetien conèixer un altre aspecte d'aquesta història que no havia sorgit fins llavors. L'any 1971 l'Antonio va venir a Barcelona des de Cádiz, juntament amb quatre coneguts més, amb una oferta de treball de MACOSA i gràcies als ajuts proporcionats per les autoritats provincials per costejar els seus desplaçaments. Els "altres catalans" als que feia referència Francesc Candel van ser molt presents al llarg de tota la història de Can Girona, i la documentació aportada per la Dorinda era un primer pas per recuperar aquesta part de la memòria col·lectiva dels obrers de MACOSA.

Finalment, quan ja es va considerar tancada la fase prèvia d'aquesta primera donació, amb un total de sis donants, una complicació burocràtica d'última hora va retardar de nou la tramitació. Gràcies a aquesta circumstància es va incorporar a principis de maig el que seria el setè i últim donant, en Pedro Duarte Simón, un dels assistents regulars a les reunions. Havent mostrat anteriorment el seu desig de participar en una futura donació, va aprofitar aquella oportunitat per aportar unes fotografies dels seus companys de taller en les quals se'ls veia gaudint d'alguns moments d'oci, així com altres més actuals d'un dinar de jubilats.

Figura 9. Escenes d'oci dels treballadors de la secció de Laminació (1977). Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom (AMDMS). Donació: Pedro Duarte Simón.

Per concloure aquest apartat dedicat a presentar les tasques realitzades durant la fase d'anàlisi de la documentació, es presenta a continuació un resum quantitatiu dels documents aportats per cadascun dels set donants, repartits en nou caixes¹⁷. S'inclou el total de cada tipus de documents, així com el total de registres que conformen cadascun dels inventaris¹⁸.

¹⁷ Dues caixes contenen la documentació donada pel Ferran Saro, quatre la d'en Miguel Moreno, dues més la de la Margarita Montaner i una més la de la resta de donants.

¹⁸ Els registres de cada inventari fan referència en alguns casos a unitats documentals compostes (UDC) i en altres a unitats documentals simples (UDS). En el primer cas inclouen varis documents.

Tipologia	Ferran Saro	Miguel Moreno	Margarita Montaner	Francisco Virgili	Antonio Pabán	Dorinda Lamelas	Pedro Duarte	TOTAL
Audiovisuals (DVD ¹⁹)	3 (3)	30 (12)	-	-	-	-	-	33 (15)
Fotogràfics	50	16	11	9	-	-	9	95
Gràfics	2	6	1	-	-	-	-	9
Imatges digitals (CD,DVD)	61 (1)	153 (1)	-	-	-	-	-	214 (2)
Llibres i manuals	-	1	4	-	-	-	-	5
Objectes	1	-	-	-	-	-	-	1
Plànols i dibuixos	-	9	146	-	-	-	-	155
Textuals	333	429	272	3	11	3	-	1.051
TOTAL DOCUMENTS	450	644	434	12	11	3	9	1.563
Total registres	315	259	128	9	11	3	9	734

Taula 1. Resum quantitatiu dels tipus de documents que conformen la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom a data 1 de juliol de 2019. (Elaboració pròpia).

4.3 Negociació jurídica

La donació col·lectiva dels Jubilats de MACOSA-Alstom va suposar un repte pel personal de l'arxiu en tots els sentits, i la negociació jurídica associada a aquest ingrés no va ser el menor d'ells. Cal dir que, com és normal, aquesta tasca va recaure principalment en la responsable del centre, la Maria Raya. També per raons evidents, com a becari en pràctiques el meu paper en aquesta fase va ser secundari, limitant-me a col·laborar amb ella per adaptar el model de contracte de donació bàsic a les circumstàncies particulars d'aquesta cas. No vam tardar gaire en comprovar l'existència d'algunes diferències destacables a nivell jurídic entre la complexa donació col·lectiva que ens plantejàvem i les donacions tradicionals de persones individuals.

Entrant en detall a analitzar com s'ha produït aquesta negociació jurídica, el primer que es va decidir va ser evidentment el fer l'ingrés de la documentació mitjançant una donació. Com s'ha indicat, aquesta modalitat jurídica era l'establerta com a prioritària tant al reglament com a la política d'ingressos extraordinaris del Sistema Municipal d'Arxius de l'Ajuntament de Barcelona. També va ser relativament senzill consensuar la denominació de la col·lecció que es formaria a partir de les donacions individuals dels diferents jubilats i jubilades. Si bé aquesta era una decisió eminentment arxivística s'hauria d'articular també jurídicament a través del contracte de donació²⁰. L'última qüestió general que es va abordar en aquelles primeres converses va ser la referent al desig del grup de jubilats que aquells que finalment fessin donació dels seus documents poguessin rebre en un temps prudencial còpies digitalitzades o en paper d'aquests.

Durant el primer semestre del 2018, a mesura que es feien els primers lliuraments de documentació i abans d'entrar a fons en la negociació, el primer que es va fer des de l'arxiu va ser revisar el model de contracte estàndard de l'AMB, consultable a la pròpia pàgina web de l'arxiu

¹⁹ Entre parèntesi s'indica el número total de CD i DVD que contenen els documents digitals en qüestió.

²⁰ Veure Annex 3. Model de contracte de donació.

(*Procediment...*, 2017, annex 4). Va ser evident llavors que, a part de negociar les clàusules i acords específics amb els futurs donants, caldria adaptar també alguns punts genèrics del mencionat contracte a les circumstàncies particulars de la donació col·lectiva dels antics treballadors de MACOSA. Partíem de la base, com ja havíem comunicat als membres de la comissió d'arxiu en la reunió del 13 de novembre, que independentment de que aquests prenguessin totes les decisions de manera col·lectiva la transmissió de la titularitat dels documents s'hauria de fer de manera individual. Això plantejava un primer dilema jurídic derivat d'una decisió arxivística. Un dels acords que l'AMB incorpora normalment fa referència a la possibilitat que el donant faci més donacions en un futur per ampliar el fons o col·lecció ingressat. En el cas de donacions individuals això no suposa cap problema ja que es pressuposa que l'únic en disposició de fer aquesta ampliació és el donant originari o, en el seu defecte, aquell que adquireixi d'ell de manera legítima la resta del seu fons o col·lecció. En el cas de la donació col·lectiva dels jubilats de MACOSA, la idea era que l'ampliació de la col·lecció estigués oberta no només a aquells que participessin en la primera donació sinó també a qualsevol altre company o companya que volgués fer la seva aportació en el futur. Per adaptar aquest punt concret del model de contracte es va decidir que la millor fórmula consistia en considerar que l'arxiu com a institució seria qui crearia la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom a partir de les donacions de les diferents aportacions individuals, tant presents com futures. Així, el pacte Tercer quedaria de la següent manera:

L'AJUNTAMENT, seguint els criteris dels tècnics de l'Arxiu Municipal de Barcelona, tindrà la capacitat per integrar a la "Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom" la documentació procedent de donacions d'altres persones que voluntàriament vulguin ampliar-la i així ho facin constar en el moment de l'ofertament.

Una altra qüestió que es va comunicar als jubilats en les primeres reunions feia referència a la ubicació i custòdia de la col·lecció. Les primeres notícies sobre la integració de tots els arxius de districte de Barcelona a l'antic recinte fabril de Can Batlló van començar a publicar-se a mitjans del 2017. Quan el mes de novembre ens vam reunir amb la comissió dels jubilats encara no s'havia confirmat oficialment aquesta centralització dels serveis d'arxiu municipals, però vam considerar necessari informar-los sobre la possibilitat, molt probable ja, de que s'acabés concretant l'operació. Durant els primers contactes, un dels aspectes que havien influït positivament en la decisió dels jubilats per posar en marxa el projecte de donació va ser el fet de poder conservar la seva documentació en el propi territori de Sant Martí. Per sort, a la reunió de novembre van comprendre i assumir sense cap problema el fet que en un temps no gaire llunyà la seva documentació passaria a ser custodiada a les noves instal·lacions de l'AMB construïdes al barri de La Bordeta. Vist en perspectiva, es pot considerar que la decisió de la Maria d'informar-los sobre aquesta qüestió abans d'iniciar tot el procediment va reforçar la confiança mútua entre les dues

parts. Això va permetre que més endavant els donants poguessin assumir plenament la presència al contracte d'una de les clàusules que s'inclouïen per principi. El pacte Quart deia:

L'ingrés i custòdia de la COL·LECCIÓ s'efectuarà a l'Arxiu Municipal de Barcelona, manifestant el/la DONANT la seva voluntat de que es faci preferentment a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí, sense perjudici dels possibles desplaçaments provisionals o definitius que per motiu de seguretat, conservació o activitats de difusió es poguessin efectuar.

Des del principi va sorgir també una qüestió molt important i delicada, especialment per la pròpia naturalesa d'alguns dels documents que ja es preveia que formarien part de la col·lecció. Se'ls va informar sobre la normativa vigent en matèria de protecció de dades personals i sobre el dret de la ciutadania a accedir als documents públics, explicant-los els criteris i terminis temporals que la legislació especificava per limitar l'accés a la informació potencialment més compromesa. En concret es va fer referència a les anomenades dades especialment protegides, entre les que s'inclouïen aquelles relacionades amb la militància sindical i política de persones identificades o identificables. Si bé cap dels donants que havien tingut responsabilitats d'aquest tipus en el passat tenia cap inconvenient perquè l'arxiu facilités la consulta de documents on aparegués aquesta informació referent a la seva persona, eren conscients que hi havia molts documents en què es mostraven llistes de noms i cognoms de persones vinculades als diferents sindicats presents a la fàbrica. Per aquest motiu van acceptar i es va introduir finalment el pacte Sisè:

(...) El/la DONANT dona el seu consentiment explícit a l'AJUNTAMENT a facilitar l'accés públic a la documentació que contingui aquelles dades personals considerades com a especialment protegides que facin referència exclusivament a la seva persona, sempre i quan es faci amb finalitats d'arxiu en interès públic i de recerca històrica i es respecti el principi de minimització de dades.

Probablement la qüestió que més va evidenciar el xoc d'interessos que significa qualsevol negociació va ser la referida al tractament i conservació de la documentació ingressada. Alguns dels punts inclosos en aquest apartat del contracte van ser assumits sense cap problema pels futurs donants, però hi havia un tema que els preocupava especialment. Com ja s'ha comentat, la implicació dels Jubilats de MACOSA-Alstom en la defensa jurídica dels interessos dels companys afectats per l'amiant i dels seus familiars feia probable que més endavant poguessin necessitar còpies d'algun dels documents donats a l'arxiu per poder presentar-les com a proves davant d'un jutge. També existia el component sentimental i el desig de voler conservar almenys una còpia en paper o digital d'alguns dels documents més personals inclosos en la donació. D'aquesta manera, durant les reunions periòdiques amb la comissió d'arxiu i amb els propis donants va anar apareixent de manera reiterada el seu desig de que un cop acabada la donació se'ls facilitessin còpies digitalitzades de tots els documents o, si més no, dels més prioritaris per ells. Va ser a principis del 2019 quan es va abordar directament el repte de com recollir aquestes peticions en el

contracte de donació de manera que pogués ser assumit per l'altra part interessada, l'Ajuntament de Barcelona a través de l'AMB. Sobre aquest tema, els jubilats volien fixar un termini prudencial de temps perquè l'arxiu pogués satisfer els compromisos adquirits al contracte. Per altra part, l'arxiu rebutjava per principi el fixar una clàusula limitant com aquesta, seguint en aquesta qüestió els consells i recomanacions generals que s'han apuntat al capítol 2. La discrepància d'interessos es va posar obertament sobre la taula l'11 d'abril, quan els jubilats van plantejar la introducció d'una clàusula que limités a dos anys el període per donar compliment als compromisos, i en concret a la qüestió de l'entrega de les còpies digitals i/o en paper.

Assumint que la Direcció d'Arxius difícilment acceptaria una clàusula d'aquest tipus, l'equip de l'AMDMS va plantejar als jubilats una opció alternativa, que finalment va ser acceptada per ells. Es tractava d'utilitzar els propis inventaris individuals per que cada donant marqués els documents dels quals volia tenir una còpia de forma prioritària. Reduint així el volum de digitalitzacions a fer en un primer moment, ens vam comprometre a fer-los entrega d'aquestes còpies el dia de la signatura dels contractes de donació, utilitzant en aquesta tasca exclusivament els recursos propis del centre²¹. En quant a la resta, al contracte s'inclouria una clàusula mitjançant la qual els donants podrien demanar en un futur i sense cap cost còpies concretes i puntuals dels documents de la col·lecció. Entre els compromisos recollits al pacte Cinquè del contracte figuraven:

- a) Digitalitzar els documents més representatius de la COL-LECCIÓ i facilitar una còpia digital al/a la DONANT, en la mesura que ho permetin els recursos econòmics i tecnològics disponibles.
- (...)
- b) El/la DONANT podrà disposar de reproduccions dels documents de la COL-LECCIÓ sense cost. Podrà sol·licitar-les de forma puntual i tot evitant que la reiteració de peticions o un nombre important de documents sol·licitats acabin alterant el sentit i finalitat del present contracte.

Finalment cal destacar que, com haurà quedat clar pel lector o lectora, en aquest apartat he fet menció constantment a la negociació feta pel grup de jubilats i no específicament a les negociacions individuals dels donants. Això és degut al funcionament col·lectiu dels Jubilats de MACOSA-Alstom. Tots han assumit que la donació a l'AMDMS és una qüestió que afecta al conjunt, independentment de qui hagi participat en aquest primer ingrés o qui ho faci en un futur, ja que aquest projecte s'ha concebut per preservar la seva memòria col·lectiva.

²¹ És força habitual que la digitalització de fons o col·leccions de gran volum s'encarreguin a través de concurs públic a alguna de les empreses especialitzades en aquest servei, quedant supeditada aquesta assignació a la conformació dels pressupostos anuals de l'AMB.

4.4 Formalització de l'ingrés i trasllat de la documentació

Els diferents tràmits que conformen el procediment administratiu de donació a qualsevol dels centres de l'AMB estan recollits al *Procediment bàsic per a la gestió d'ingressos per donació* (2017). En aquest apartat es presentarà breument com i quan s'han complimentat aquests tràmits i quins d'ells han quedat pendents de tramitar.

Com s'ha pogut constatar al llarg de tot aquest capítol, el temps invertit en la fase d'anàlisi de la documentació va ser molt superior al dedicat en un ingrés més convencional. De fet, en els casos més senzills, les fases d'anàlisi i negociació es poden resoldre en unes poques visites al domicili del futur donant o a l'arxiu, entregant-se en aquell moment o poc temps després una carta formal d'oferiment. Com es pot veure, en aquests casos l'inici de la fase de formalització de l'ingrés no es dilata molt en el temps un cop fet el primer contacte. En canvi, en el cas analitzat en aquest treball van passar gairebé vint mesos des del moment en què es va realitzar la primera reunió formal per iniciar la donació fins que es va fer entrega oficialment de les cartes d'oferiment. La presentació d'aquestes estava condicionada a l'elaboració prèvia dels inventaris o relacions sumàries de documents a ingressar.

Per facilitar la redacció de les cartes d'oferiment²² de cadascun dels set donants es va decidir adaptar el model inclòs als annexos de l'esmentat procediment bàsic de donació. D'aquesta manera, el Ferran Saro, el Miguel Moreno, el Francisco Virgili i l'Antonio Pabán van signar i entregar els seus respectius escrits d'oferiments el dia 11 de març de 2019. Juntament amb els escrits van proporcionar, tal i com estableix el procediment, les fotocòpies dels seus documents nacionals d'identitat i les relacions sumàries dels documents oferts. Per la seva part, la Margarita Montaner i la Dorinda Lamelas van fer aquest mateix tràmit el dia 5 d'abril de 2019. Un cop aclarits els últims punts de la negociació la Maria Raya va presentar als responsables de la Direcció d'Arxius i als Serveis Jurídics del Districte de Sant Martí l'esborrany de contracte de donació per tenir una primera valoració provisional del seu redactat i decidir si s'havia de replantejar el contingut d'alguna de les clàusules. Després d'obtenir la conformitat d'aquells òrgans, la Maria va redactar durant el mes d'abril el preceptiu informe tècnic de valoració dels oferiments²³ i va entregar tota la documentació a Serveis Jurídics del Districte perquè aquest departament continués amb la tramitació.

Va ser el 10 de maig quan es va produir una petita complicació burocràtica que, com ja s'ha avançat, va paralitzar momentàniament el procediment i va facilitar que en Pedro Duarte fes entrega dels seus documents amb la carta d'oferiment i l'inventari adjunt el dia 13 de maig. D'aquesta manera es va incorporar en l'últim moment a la tramitació d'aquesta primera donació, modificant la Maria Raya el seu informe de valoració i entregant la versió definitiva el dia 21 de

²² Veure Annex 1. Model de carta d'oferiment.

²³ Veure Annex 2. Informe tècnic de valoració dels oferiments.

maig. Respecte el problema en qüestió, resolt ràpidament gràcies a l'esforç de la Maria, del personal de la Direcció d'Arxius i dels companys i companyes del departament de Serveis Jurídics, va ser motivat per la petició als donants d'un certificat de l'Agència Tributària i de la Tresoreria de la Seguretat Social conforme estaven al corrent de les seves obligacions amb aquestes agències. Aquest nou tràmit, que no estava inclòs en el procediment de donació bàsica, va provocar la incomprensió i el neguit dels jubilats, preocupats perquè aquesta nova mesura pogués frenar la participació futura d'altres companys que encara mantenien certs dubtes sobre si involucrar-se o no en el projecte. L'origen del problema era el fet que aquesta petició s'havia inclòs com un requisit genèric per la tramitació de qualsevol expedient electrònic que tingués per objectiu la formalització d'un conveni o contracte per part de l'administració municipal. Finalment, valorant que el tràmit requerit podia justificar-se en cessions de béns amb un valor econòmic destacable o que suposessin la inclusió d'una contraprestació pecuniària però no així en les donacions desinteressades de documents per part dels ciutadans, el consens entre els diferents departaments implicats va permetre arribar a la conclusió que no s'havia d'incloure aquest tràmit en les donacions de particulars. D'aquesta manera, el sorgiment d'aquest problema va permetre fixar un criteri unitari sobre aquesta qüestió aplicable al conjunt de centres del Sistema Municipal d'Arxius de l'Ajuntament de Barcelona.

Finalment, si anteriorment s'ha comentat que determinades circumstàncies externes, al marge de qualsevol control per part del personal de l'arxiu, poden condicionar o en aquest cas retardar la formalització d'una donació, les recents eleccions municipals del mes de maig de 2019 reafirmen aquesta valoració. En efecte, la fase final de la tramitació administrativa de l'ingrés va coincidir amb els últims dies de la campanya electoral, quedant pendent l'aprovació de la proposta de donació mitjançant resolució del futur regidor o regidora del districte. Aquesta es formalitzarà en la primera reunió de la Comissió de Govern del Districte de Sant Martí un cop s'hagi constituït el nou equip de govern de la ciutat. Passat aquest tràmit i notificada la resolució als diferents donants, la donació es farà efectiva amb la signatura per part d'aquests i del regidor del districte dels corresponents acords.

Pel que fa a l'ingrés material de la documentació, com ja s'ha referit en pàgines anteriors, només falten per traslladar al centre les dues caixes que en Ferran Saro conserva a casa seva, fent-se entrega d'elles el dia de la signatura. La documentació de la resta de donants es troba al propi arxiu, havent-se aplicat algunes de les mesures preventives de conservació ja esmentades a l'apartat teòric, com la retirada de grapes metàl·liques i les fundes i enquadernacions de diversos materials plàstics, la seva posterior neteja i col·locació en capsos normalitzades o la preparació d'embolcalls especials per aquells documents amb formats i suports més específics, sobretot en el cas de les fotografies. L'última tasca pendent abans de concloure formalment la donació consistirà

en registrar i donar d'alta la col·lecció al quadre d'organització de fons i col·leccions de l'AMB²⁴, de manera que s'assigni el codi corresponent per identificar-la dins del conjunt de fons i col·leccions conservats als diferents centres de l'AMB.

Més enllà de la tramitació administrativa de la donació i de l'ingrés efectiu de la documentació a l'arxiu, s'està preparant un acte conjunt entre els Jubilats de MACOSA-Alstom i el personal de l'AMDMS pel mes de setembre o octubre de l'any en curs, en el marc de la commemoració dels 25 anys del tancament de la fàbrica de MACOSA i el trasllat del seu personal al nou centre de Santa Perpètua de Mogoda. Aquest acte simbòlic, que es preveu es pugui celebrar a la Torre de les Aigües del Besòs, té per objectiu convidar al conjunt de jubilats i jubilades a continuar amb les donacions iniciades pel Ferran, el Miguel, la Margarita, el Francisco, l'Antonio, la Dorinda i el Pedro, a més de presentar-los la feina realitzada pel personal de l'arxiu per tal de garantir la preservació i difusió de la seva documentació. El capítol següent fa referència a la feina ja realitzada per l'autor del treball i a la que les companyes del centre continuaran fent en els pròxims mesos.

²⁴ Veure Annex 4. Sol·licitud d'alta al Registre de fons del Sistema Municipal d'Arxius.

5 Tractament arxivístic de la col·lecció

5.1 Feines preliminars

El fet d'assumir la responsabilitat d'inventariar tota la documentació i de fer un tractament arxivístic provisional molt abans de que es formalitzés el seu ingrés a l'arxiu va fer necessària l'adaptació dels mètodes de treball habituals a aquesta nova circumstància. Una de les primeres decisions que vaig prendre, seguint els consells i recomanacions de la Maria Raya, va ser la de dissenyar una senzilla base de dades que em permetés treballar de manera individualitzada cada document inclòs en la donació. La idea era poder utilitzar-la de forma autònoma per recollir informació de context, dates i qualsevol altra dada ressenyable durant les reunions periòdiques amb els jubilats de MACOSA, tant a l'arxiu com al casal de barri, així com poder continuar la feina a casa.

Vaig dissenyar aquesta base de dades²⁵ a partir de l'aplicació Microsoft Access. Les prestacions d'aquest programari em van permetre reproduir els camps d'informació presents a l'Albalá, el *software* integral de gestió arxivística utilitzat a tots els centres de l'AMB. La primera funció que havia de complir aquesta base de dades era que, a partir de tota la informació registrada, es poguessin extreure fàcilment i de manera automatitzada les dades necessàries per elaborar les relacions sumàries de documents que cada donant hauria de presentar amb l'escrit d'oferiment. La segona funció era la de permetre'm entregar a l'AMDMS al final del procediment de donació una relació completa de tots els documents ingressats, amb una breu descripció del seu contingut i amb totes les dades de context necessàries perquè es poguessin utilitzar posteriorment en la descripció arxivística, tant als nivells d'unitat documental simple com composta. Finalment, aquesta base de dades hauria de facilitar que, un cop revisada, corregida i actualitzada tota la informació, aquesta es pogués bolcar de manera automàtica i massiva al gestor arxivístic Albalá. Un objectiu secundari era també que, en el cas de que es produeixin en un futur altres donacions col·lectives i es decideixi fer un tractament arxivístic de la documentació previ a l'ingrés, altres companys i companyes de l'arxiu puguin adaptar fàcilment aquesta eina informàtica als nous casos amb unes simples modificacions de les corresponents taules i formularis.

Com es podrà veure gràficament a l'annex corresponent, els diferents camps es van dividir en quatre pestanyes, reproduint de manera simplificada l'estructura de camps de l'Albalá, derivada al seu torn de la recollida al *Manual del mètode de descripció del sistema AIDA*. En concret, les quatre pestanyes es corresponien a les Àrees d'Identificació, de Descripció (2) i de Notes, formades per vint-i-vuit camps o elements de descripció entre els quals hi havia deu d'obligatoris. Per simplificar l'aplicació es va decidir no incloure l'Àrea d'Administració, en la qual haurien d'aparèixer camps obligatoris per la posterior descripció com la modalitat d'ingrés de la documentació (en aquest cas la donació), la seva procedència, la data o dates d'ingrés i les

²⁵ Veure Annex 8. Base de dades "Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom".

condicions d'accés a la informació continguda als documents (aquest últim camp va ser afegit a la segona pestanya de l'Àrea de Descripció de la base de dades). A això cal afegir que, a diferència de la NODAC i la pròpia ISAD(G), el mètode de descripció del sistema AIDA no inclou com a element obligatori l'Àrea de control de la descripció, on hauria de constar l'autoria d'aquesta i les fonts i normatives utilitzades per realitzar-la. És aquest el motiu pel qual no s'ha fet constar a la base de dades²⁶.

Àrea	Element de descripció	Obligatori
Identificació	Número de registre*	✓
	Donant*	
	Codi de classificació	✓
	Títol	✓
	Tipus general de document	✓
	Tipus específic de document	
	Tradició documental	
	Unitat d'instal·lació*	✓
Descripció (1)	Productor / Altres productors*	✓
	Autor	
	Resum general ²⁷	
	Data inicial	✓
	Data final	✓
Descripció (2)	Suport	
	Format	
	Idioma	
	Cromia	
	Volum	✓
	Condicions d'accés	✓
Notes	Notes d'identificació	
	Notes de descripció	
	Notes tècniques	
	Notes d'administració	
	Documentació annexa	
	Informació relacionada	
	Bibliografia	
	Unitats de descripció relacionades	

Taula 2. Àrees i elements de descripció de la base de dades "Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom". (Elaboració pròpia).

Els camps marcats amb un asterisc a la taula precedent són aquells que es van modificar o es van incloure per facilitar el tractament previ dels documents durant aquesta fase, i que s'hauran de readaptar posteriorment a l'estructura de l'Albalá. En concret el camp "Donant", que es podria assimilar al camp "Procedència" de l'Àrea d'Administració en el sentit d'identificar qui fa l'ingrés

²⁶ Si s'ha inclòs, en canvi, a la fitxa de descripció de la col·lecció recollida a l'Annex 6.

²⁷ Aquest camp, equivalent al d'Abast i contingut de la NODAC, és denominat com a Resum general al mètode de descripció del sistema AIDA.

(en aquest cas el o la donant), es va utilitzar per codificar amb un número correlatiu cadascun dels donants, tant d'aquest primer ingrés com dels posteriors. Aquest codi servirà per associar inequívocament cada document amb el seu donant en el camp "Número de registre"²⁸, que posteriorment es podrà utilitzar o adaptar, a criteri del personal de l'AMDSM, al camp obligatori "Número d'expedient / Número de document". Pel que fa al camp "Unitat d'instal·lació" s'haurà de readaptar per consignar la localització definitiva al dipòsit de l'arxiu, indicant de moment en quina de les nou caixes es troba actualment el document. Finalment, el camp "Productor / Altres productors" s'ha separat en dos a la base de dades. El motiu s'especificarà al següent apartat.

5.2 Identificació dels productors

Al segon capítol d'aquest treball ja s'han introduït de manera teòrica algunes de les complicacions conceptuals i intel·lectuals que poden sorgir en el moment d'afrontar la identificació del productor o productors d'una col·lecció i dels documents que la conformen. S'han assenyalat també algunes reflexions teòriques de diversos autors que permeten replantejar-se l'aplicació del principi de proveniença en els casos en què la documentació a tractar no és un fons (o més concretament, no és només una part d'un fons) sinó que conforma una col·lecció. En aquest apartat es presenten a continuació les solucions pràctiques adoptades en el cas específic de la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom.

Com ja s'ha avançat, davant la manca de criteris clars al mètode de descripció del sistema AIDA, es van adoptar dos criteris fonamentals basats en les regles de descripció de la NODAC (2007, p. 77). El primer d'ells feia referència a que s'ha de considerar com a productor d'una col·lecció a la persona que l'ha creat o reunit, independentment de si és el productor originari dels documents o no. Després de revisar tota la informació recollida durant la fase d'anàlisi i veure les diferents casuístiques que es mencionaran a continuació, es va prendre la decisió de considerar el conjunt documental d'un donant concret com una col·lecció en sí mateixa, formada o produïda per ell o ella. Així, tal i com es recull a la Taula 1 d'aquest treball²⁹, la col·lecció d'en Ferran estava formada per un total de 450 documents, la d'en Miguel per 644, la de la Margarita per 434, la d'en Francisco per 12, la de l'Antonio per 11, la de la Dorinda per 3 i la d'en Pedro per 9. La integració de totes aquestes col·leccions en una única, la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom, implicava considerar als set donants com els productors d'aquesta. De la mateixa manera, quan en un futur un nou donant incorpori més documentació a aquest conjunt es convertirà automàticament en un altre dels productors de la col·lecció.

²⁸ D'aquesta manera, a data 1 de juliol de 2019 existeixen 315 registres vinculats al Ferran (01-001 a 01-315), 259 al Miguel (02-001 a 02-259), 128 a la Margarita (03-001 a 03-128), 9 al Francisco (04-001 a 04-009), 11 a l'Antonio (05-001 a 05-011), 3 a la Dorinda (06-001 a 06-003) i 9 al Pedro (07-001 a 07-009).

²⁹ Veure Taula 1. Resum quantitatiu dels tipus de documents que conformen la col·lecció (pàgina 49).

Resolta aquesta primera qüestió, caldria aprofundir més en el problema d'identificar el productor o productors de tots i cadascun dels documents de la col·lecció, pensant sobretot en una futura descripció més detallada a nivell d'unitat documental simple i composta. Per abordar aquesta qüestió es va recórrer al criteri que “als nivells inferiors s'ha de consignar com a productor el que ho fou originalment, si és diferent del col·leccionista i la seva identificació resulta inequívoca”. (NODAC, 2007, p. 77). En el cas dels conjunts d'en Francisco Virgili, l'Antonio Pabán, la Dorinda Lamelas i el Pedro Duarte (els menys voluminosos), els productors originals de cadascun dels documents eren fàcilment identificables. Així, en el cas d'en Francisco, tant les fotografies com els documents textuais pertanyien clarament al seu fons personal, sent ell per tant el productor original. El mateix succeïa amb les fotografies d'en Pedro. Per contra, el productor original dels tres documents textuais que donava la Dorinda no era ella sinó el seu marit, l'Antonio Ríos Cozar, ja que aquells formaven part del seu fons personal. El doble camp de “Productor” i “Altres productors” de la base de dades, mencionat al final de l'apartat anterior, serviria així per deixar constància provisionalment de que el productor original dels documents era l'Antonio i la Dorinda era una productora posterior per herència, en el sentit que un cop va morir el seu company ella va passar a ser la dipositària dels documents del seu fons que encara conservaven al seu domicili.

Figura 10. Identificació dels productors d'un dels documents d'Antonio Ríos Cozar donat per Dorinda Lamelas Vázquez. (Elaboració pròpia).

Un cas diferent era el dels documents aportats per l'Antonio Pabán. El productor original de les fitxes comercials i els catàlegs de productes era la pròpia empresa Material y Construcciones S.A. (MACOSA). Tenint en compte que aquests documents eren còpies múltiples que editava l'empresa per distribuir entre els seus clients, el més probable és que durant els anys en què l'Antonio va treballar com a comercial o posteriorment com a controlador de projectes de producció es quedés amb algunes còpies i les integrés inconscientment amb la documentació del seu fons personal. Per tant, al registre corresponent de la base de dades es va identificar com a productor originari a MACOSA i com un altre productor (en aquest cas, en qualitat de col·leccionista) a l'Antonio Pabán.

Si els reduïts conjunts documentals aportats pel Francisco, l'Antonio, la Dorinda i el Pedro ja han permès mostrar algunes casuístiques concretes a l'hora d'identificar els productors dels seus documents, és evident que en el cas de les donacions d'en Ferran, en Miguel i la Margarita les dificultats van ser superiors. En els tres casos, però sobretot en el d'en Ferran i en Miguel, es van poder identificar clarament molts documents que originalment haurien format part del fons del comitè d'empresa o de les diferents seccions sindicals presents a la fàbrica, com les de CCOO, UGT o CSUT. En aquests casos es va identificar com a productors originals a les organitzacions sindicals o al comitè, fent constar com a altres productors al Ferran, el Miguel i la Margarita, així com el seu marit Jaime Montolio, que va ser qui va reunir en aquest últim cas aquests documents. Respecte en Ferran i en Miguel s'afegia el fet que, com ja s'ha mencionat anteriorment, al llarg dels últims anys havien recopilat personalment molts documents d'altres companys i companyes en el seu afany per conservar la seva memòria col·lectiva. En aquests casos, sempre que va ser possible, es va consignar també a la base de dades la identitat del productor original.

Cal assenyalar abans de concloure aquest apartat que entre els mesos de març i abril es va demanar als diferents donants que ens facilitessin una breu ressenya biogràfica, centrada sobretot en el seu pas per la fàbrica de Can Girona. Aquesta informació s'ha inclòs a l'apartat "Història del productor" de la fitxa de descripció de la col·lecció³⁰.

Finalment, cal remarcar que la informació presentada en aquestes línies és només una exposició molt general d'alguns dels casos detectats durant l'anàlisi i tractament posterior dels 1.563 documents que es preveu ingressar a l'AMDSM en aquesta primera donació. Tot i que la millor manera de revisar en profunditat aquesta qüestió seria consultar directament la base de dades realitzada al llarg dels gairebé vint mesos de feina, el bolcat de les dades al gestor Albalá permetrà en un futur posar-la a disposició dels ciutadans total o parcialment a través del catàleg en línia de la pàgina web de l'AMB, en funció dels criteris d'accessibilitat establerts per l'arxiu.

³⁰ Veure Annex 6. Fitxa de descripció de la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom.

5.3 Classificació i ordenació

Arribats a aquest punt, és possible que el lector o lectora hagi detectat una aparent contradicció entre els consells i reflexions teòriques que es recollien al segon capítol i la metodologia adoptada per fer la revisió i anàlisi de la documentació així com el seu tractament. En aquelles ja llunyanes pàgines es feia menció en repetides ocasions a la recomanació d'intentar treballar inicialment i sempre que fos possible en el mateix lloc on es trobava conservada la documentació. Aquesta pràctica evitaria en bona mesura alterar els possibles sistemes de classificació i ordenació existents. El fet de no haver pogut acudir als domicilis dels donants per veure *in situ* com estaven organitzats i ordenats va ser pal·liat en part demanant al Ferran i el Miguel que un cop fessin les revisions dels seus documents a casa els tornessin a deixar tal i com estaven a les mateixes caixes, carpetes o arxivadors on es trobaven. D'aquesta manera ens van arribar a l'arxiu i, com s'ha assenyalat, a excepció dels retalls de diari del Miguel, la seva documentació sobre el comitè inter-factories i la recopilació de convenis, la resta presentava un desordre general evident.

Tanmateix, el principal problema conceptual que vam haver d'afrontar en relació a aquesta qüestió va ser el fet que aquests documents i els de la resta de donants s'haurien d'integrar en una única col·lecció. En efecte, els sistemes de classificació han estat concebuts per la disciplina arxivística per estructurar de forma jeràrquica i lògica la documentació d'un fons a partir de la identificació de les funcions i activitats del productor que han motivat la seva creació o recepció. Un dels pilars bàsics d'aquests sistemes, especialment a l'hora d'elaborar el corresponent quadre de classificació, és el fet d'evitar que aquesta estructura organitzativa es fonamenti en criteris subjectius. I per definició les col·leccions es creen i s'organitzen (si és que s'organitzen) des de la subjectivitat del col·leccionista.

Quan una col·lecció privada s'ingressa a un arxiu públic, o bé quan és el propi arxiu qui crea una col·lecció a partir de l'agregació de diferents agrupacions documentals, la classificació d'aquesta ha de ser necessàriament subjectiva i difícilment es poden aplicar els criteris i metodologies habituals per dissenyar els quadres de classificació (Capell i Corominas, 2009, p. 235-248). Així, si habitualment el quadre de classificació d'un fons s'estructura en diversos nivells jeràrquics i lògics, el de les col·leccions sol limitar-se a una distribució amb un o com a molt dos nivells establerts a partir de criteris temàtics, cronològics o tipològics. De fet, és dubtós fins i tot que en aquests casos es pugui parlar estrictament de "quadres de classificació", tot i que la funció sigui la mateixa en ambdós casos: facilitar la identificació i agrupació física o intel·lectual dels documents així com la seva recuperació. Per això, des de l'arxiu es va considerar necessari elaborar una estructura de classificació que permetés organitzar la documentació d'una manera adequada i que al mateix temps pogués reflectir en part els diferents contextos de producció de la variada documentació integrada a la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom. Cal assenyalar també que si bé el fet d'anar portant per lots la documentació d'en Ferran i en Miguel va facilitar algunes de les feines de

tractament realitzades durant aquells mesos, també va dificultar fins a cert punt l'elaboració del quadre de classificació. En efecte, el fet d'anar rebent fragments d'un tot de manera més o menys aleatòria va fer que no em pogués formar una visió general del conjunt fins passats varis lliuraments. A cada nova aportació sorgien noves idees per estructurar el quadre i feien descartar altres que fins llavors havien semblat molt raonables. Finalment, cal destacar que durant aquest exercici intel·lectual es van consultar diferents quadres de classificació de fons personals, empresarials i d'entitats i associacions, així com els sistemes d'organització de varies col·leccions conservades als diferents centres de l'AMB i de l'ANC, per poder traslladar alguns dels seus elements a l'estructura que s'intentava elaborar. El quadre de classificació de la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom que es presenta en aquest treball³¹ és el resultat, per tant, de moltes proves i de l'aplicació en tota la seva plenitud del mètode científic de l'assaig i error (amb molts assajos i molts errors pel camí).

Aquesta organització s'estructura en un primer nivell en 3 seccions que contenen 13 agrupacions temàtiques, dividides en alguns casos en un total de 22 subdivisions més específiques. La primera secció inclou tota la documentació relacionada amb les activitats dels Jubilats de MACOSA-Alstom, incloent també alguns antecedents previs a la consolidació del grup. Entre aquesta documentació destaca especialment la relacionada amb les diferents iniciatives i campanyes dels jubilats en la seva lluita contra l'amiant, els cartells, invitacions i programes de les diferents jornades i activitats organitzades pel col·lectiu, els documents audiovisuals i fotogràfics que recullen part d'aquests actes així com els discursos dels presentadors o els comunicats repartits entre els assistents. Aquesta secció s'ha estructurat en 3 agrupacions temàtiques:

- Organització interna dels jubilats.
- Reivindicacions i projecció pública dels jubilats (inclou 3 subdivisions específiques: Memòria obrera, Lluita contra l'amiant, Accions de solidaritat).
- Oci i relacions personals dels jubilats.

La segona secció inclou informació sobre la història, l'organització i les reivindicacions del conjunt del moviment obrer a Can Girona i MACOSA al llarg dels seus 137 anys d'existència, predominant la documentació del període en el qual els donants van treballar a la fàbrica (aproximadament entre 1970 i 1994). Destaquen sobretot les actes de reunions del comitè d'empresa i del comitè inter-factories, els comunicats d'aquests i de les diferents seccions sindicals dirigits tant als treballadors de la fàbrica com a l'opinió pública, la documentació que reflecteix pas a pas les diferents fases de negociació dels convenis col·lectius o d'altres qüestions conflictives entre els treballadors i l'empresa, o els butlletins, les llistes de candidatures i els resultats de les diferents eleccions sindicals celebrades a la fàbrica entre 1977 i 1994. Són també molt rellevants les fotografies i gravacions audiovisuals que mostren escenes de les protestes dels obrers de

³¹ Veure Annex 5. Quadre de classificació de la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom.

MACOSA i de la seva vida quotidiana a dins i fora de la fàbrica. Aquesta secció s'ha estructurat en 5 agrupacions temàtiques:

- Òrgans de representació (inclou 7 subdivisions específiques: Jurat d'empresa, Comitè d'empresa, Comissió de menjador i economat, Comissió de productivitat i personal, Comitè de Seguretat i Higiene, Comitè Inter-factories, Seccions sindicals).
- Eleccions sindicals.
- Negociacions col·lectives i conflictes laborals (inclou 5 subdivisions específiques: Convenis col·lectius, Plans d'empresa, Expedients de regulació d'ocupació, Trasllats i unificacions de plantilles, Altres conflictes).
- Propaganda i premsa obrera externa.
- Oci i relacions personals dels treballadors.

Finalment, la tercera secció del quadre recull documentació variada sobre la gestió diària de la fàbrica de Can Girona. En aquest apartat s'han inclòs documents dels fons personals de diferents treballadors i treballadores de MACOSA, aportats pels propis productors originals o recopilats amb posterioritat per algun dels donants, així com la documentació provinent del fons de l'empresa que alguns d'ells van trobar abandonada i van recuperar abans de l'enderrocament de la fàbrica. S'ha estructurat en 5 grups:

- Organització interna i administració.
- Patrimoni i finances.
- Producció i gestió comercial.
- Gestió de personal (inclou 7 subdivisions específiques: Contractació i expedients de personal, Formació, Identificació, Comunicacions generals, Organització i control de personal, Retribucions, Seguretat i higiene).
- Revista *Vida y Trabajo*.

La pròpia naturalesa de la col·lecció en tant que agrupació temàtica de documents de diferents procedències fa que es desvirtui en part l'essència i la finalitat del sistema de classificació establert, ja que en una mateixa agrupació s'inclouen indistintament documents de varis fons personals, de l'empresa MACOSA o dels diferents òrgans de representació dels treballadors. Tanmateix, la classificació resultant és força representativa de les activitats del que es podria considerar com el productor col·lectiu de la col·lecció: els treballadors i treballadores de MACOSA.

Per altra part, s'ha decidit aplicar com a criteri general una ordenació cronològica dels documents inclosos a cadascuna de les agrupacions que conformen els nivells inferiors del quadre. Cal assenyalar que, tot i la complementarietat de molts documents d'uns i altres donants, s'ha mantingut la integritat dels conjunts ingressats per cadascun d'ells i elles, de manera que si bé el

quadre de classificació s'ha plantejat com una eina unitària per tot el conjunt, físicament encara es manté la separació. Tenint present que actualment és una col·lecció oberta a noves incorporacions però que els ingressos s'aniran reduint amb el pas del temps, la solució adoptada pel que fa a l'ordenació física de la documentació ha de ser forçosament provisional, podent plantejar-se en un futur la possibilitat de reordenar-la per facilitar la consulta als usuaris.

5.4 Avaluació i tria

Com s'ha anat explicant al llarg d'aquest escrit la selecció o tria dels documents que finalment s'han ingressat a l'AMDSM s'ha fet en varies fases. La primera de manera individual per cada donant, que en funció de les seves necessitats, interessos o preferències ha decidit incorporar-les a la col·lecció o quedar-se-les en propietat. La segona, ja de manera col·lectiva entre el grup de jubilats i el personal de l'arxiu, durant les reunions conjuntes. La tercera i última per part de l'equip de treball de l'arxiu. Cal assenyalar també que la inclusió als contractes de donació d'una clàusula específica que habilita al personal de l'arxiu a aplicar les mesures que consideri adequades en matèria d'avaluació, tria i eliminació introdueix un últim filtre que hipotèticament podria suposar l'eliminació o devolució d'algun document que es consideri poc interessant informativament o històricament parlant un cop es faci una revisió més exhaustiva per part del personal de l'arxiu. Però per valorar el que finalment s'ha inclòs a la donació és important fer una petita menció a aquells documents que un cop passats els dos primers filtres es va decidir retornar als seus propietaris.

Un dels tipus de documents que des de les primeres converses vam tenir clar que haurien de passar per un procés d'avaluació i tria previ era el de les nòmines de salaris. El seu gran volum i la seva informació reiterativa d'un mes a un altre aconsellaven fer aquesta selecció. Tanmateix, vam valorar que s'hauria de conservar una mostra el suficientment representativa de cada donant, tant per documentar la seva evolució laboral a la fàbrica com per conservar informació econòmica seriada que permetés en un futur extreure conclusions a partir de la seva comparació. El criteri establert va ser conservar la primera nòmina de cada any, a més d'aquelles que aportessin una informació més específica sobre ascensos de categoria, canvis de lloc de feina o canvis de denominació de l'empresa propietària, així com les primeres nòmines cobrades a la nova planta de Santa Perpètua de Mogoda. A més, algunes d'elles van ser específicament seleccionades per incloure tiquets de compra de l'economat o factures del menjador de la fàbrica. Evidentment, els centenars de nòmines descartades van ser retornades als seus propietaris.

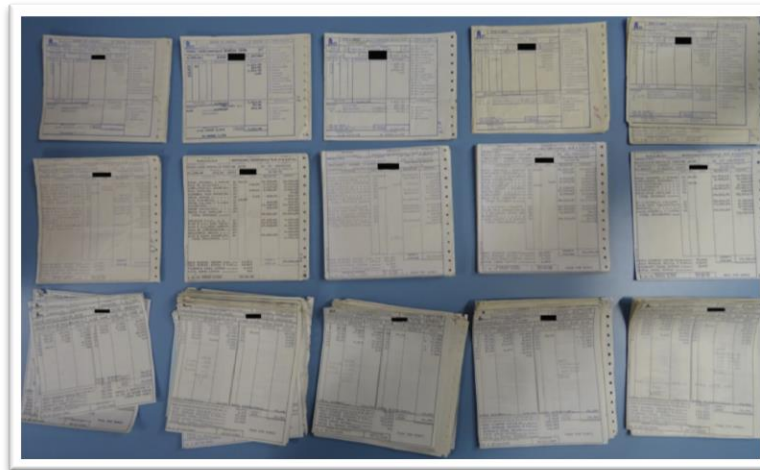

Figura 11. Mostra de nòmines de Jaime Montolio Perpiñá (1971-1986). Col·lecció personal de Margarita Montaner Rodríguez.

També es va descartar l'adquisició per part de l'arxiu d'un conjunt de fotografies en blanc i negre escanejades i posteriorment fotocopiades que en Ferran havia aconseguit temps enrere de mans d'alguns companys. El contingut de les fotografies era molt interessant, ja que mostraven escenes d'algunes protestes dels treballadors de MACOSA davant de les oficines de Direcció i altres de moments d'oci, com excursions o partits de futbol. Havent-se intentat sense èxit aconseguir les fotografies originals, es deixa constància almenys en aquest treball de la seva existència.

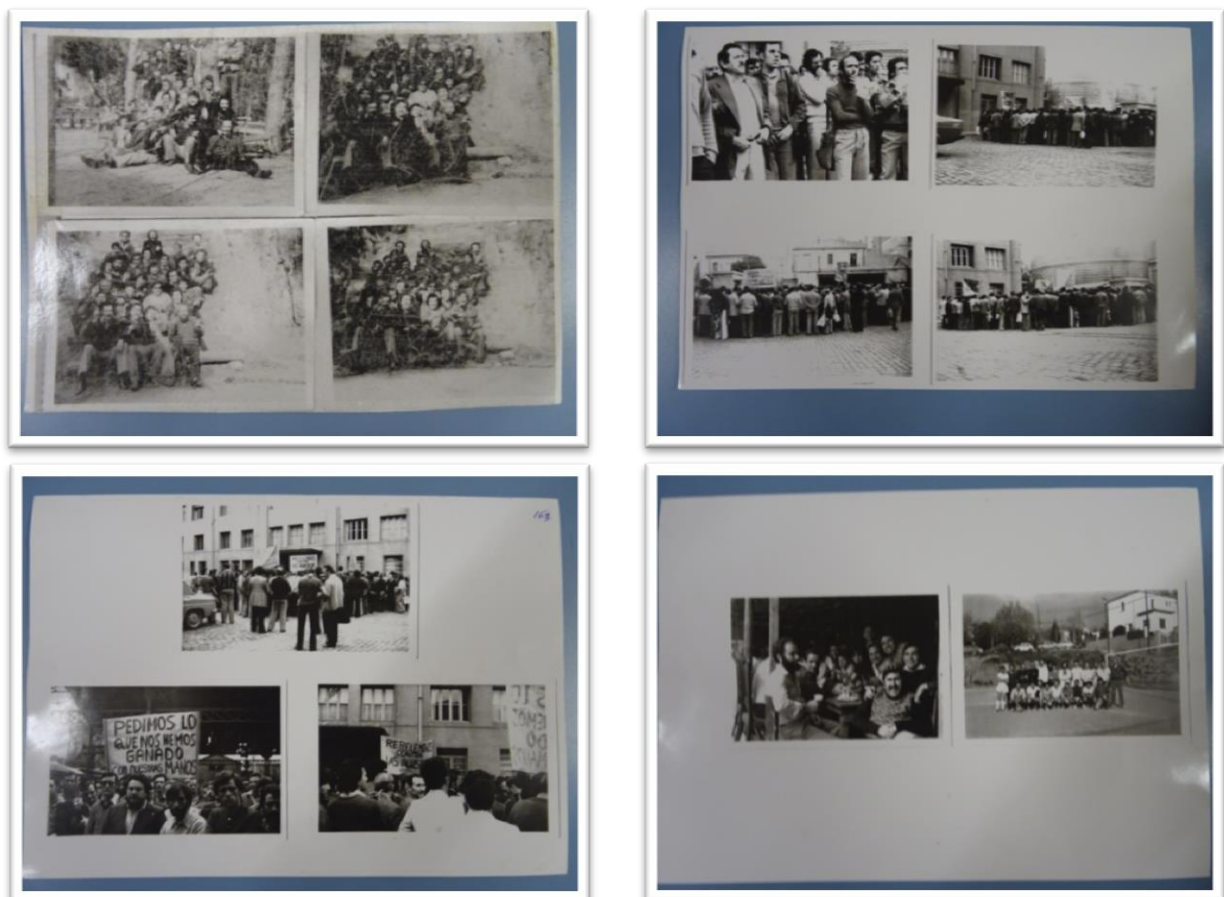

Figura 12. Escenes de protestes i d'oci dels treballadors de MACOSA. Col·lecció personal de Ferran Saro Madrideojos.

Aquests són només dos dels molts exemples en què va ser necessari fer una tria i selecció de la documentació acurada i amb criteris estrictament arxivístics per decidir sobre la seva incorporació a la col·lecció o el seu retorn als jubilats. Entre altres causes que van motivar aquesta devolució es poden destacar el mal estat de conservació (sobretot en el cas d'algunes fotografies), la presència de vàries còpies d'un mateix document (especialment en el cas dels convenis col·lectius o els comunicats i octavetes repartits pel comitè d'empresa i les seccions sindicals), la producció del document en qüestió durant l'època d'Alstom a Santa Perpètua de la Mogoda (a finals dels anys 90 i inicis del segle XXI) o el fet de considerar que no aportaven una informació rellevant.

En definitiva, els factors que van determinar la no acceptació de determinats documents poden donar una idea general dels criteris que es van adoptar per part de l'arxiu per fer la selecció d'aquells que sí van ser admesos. Tot i haver intentat reduir al màxim el component subjectiu d'aquesta avaluació i tria, cal deixar constància que aquesta subjectivitat va ser forçosament present durant el procés.

5.5 Descripció i digitalització

Pel que fa a l'habitual descripció arxivística a nivell de fons (en aquest cas de col·lecció) que es fa de manera provisional un cop ingressada la documentació al centre, aquesta es va realitzar seguint els criteris del mètode de descripció AIDA aplicable a l'AMB. El resultat d'aquesta feina de descripció es recull a la corresponent fitxa annexa³², que es pretén serveixi de base per la descripció definitiva que s'inclourà en un futur al gestor d'arxiu Albalá i que es farà pública a través del catàleg en línia de la pàgina web de l'AMB. Com s'ha avançat a l'apartat 5.1., aquesta descripció s'ha realitzat de manera general a partir de la informació recollida a la base de dades mencionada anteriorment i de l'aportada específicament per aquesta finalitat pels propis donants. Ha quedat pendent la descripció a nivell d'unitats documentals compostes i simples. Si bé aquesta seria habitualment una tasca complexa i que requeriria la dedicació de moltes hores de feina per part de les companyes de l'AMDMS, es preveu que la base de dades permeti fer un bolcat massiu d'aquesta informació després d'haver estat revisada i tractada adequadament. Alternativament, aquesta base de dades podrà ser utilitzada per elaborar alguns dels instruments de descripció disponibles pels usuaris, com poden ser inventaris o catàlegs.

La fitxa de descripció de la col·lecció inclou gran part dels camps que ja s'han relacionat al principi d'aquest capítol. Dividida en cinc àrees de descripció, la primera fa referència a la d'Identificació i inclou el codi de referència del centre en què es conservarà temporalment la col·lecció³³, el codi

³² Veure Annex 6. Fitxa de descripció de la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom.

³³ Com ja s'ha indicat, en pocs anys tots els arxius de districte de la ciutat de Barcelona s'integraran a les noves instal·lacions de Can Batlló, al barri de La Bordeta.

de col·lecció (pendent encara d'assignació) i el seu nom o títol. La segona i més extensa de les àrees és la de Descripció, que informa sobre el nivell descriptiu (col·lecció, equivalent en aquest cas al de fons), el sistema d'organització establert (classificació i ordenació), els noms i història dels productors de la col·lecció (no dels documents individuals, que s'hauran d'informar en nivells inferiors de descripció), les dates inicial i final de la documentació inclosa (amb un comentari sobre les dates predominants), el resum general del contingut d'aquesta, el volum que ocupa i la seva història arxivística. La tercera àrea correspon a la d'Administració, on s'inclou informació sobre la modalitat d'ingrés (donació) i les condicions d'accés, havent-se determinat a nivell general el lliure accés a la consulta sempre i quan aquesta no entri en contradicció amb la normativa vigent en matèria de protecció de dades de caràcter personal³⁴. La quarta àrea és la de Notes i en aquesta s'han identificat altres fons, col·leccions, expedients o documents solts conservats als diferents centres de l'AMB o altres externs com l'ANC o l'AHCO que poden aportar informació relacionada amb la col·lecció Jubilat de MACOSA-Alstom. Finalment, s'ha inclòs una cinquena àrea de Control de la descripció on s'indica l'autor i data de la descripció, les fonts utilitzades i la normativa utilitzada per realitzar aquesta tasca.

En quant a la feina de digitalització, durant el mesos d'abril i maig vaig procedir a obtenir les còpies de la documentació que ens havíem compromès a lliurar als donants en el moment de la signatura dels acords de donació. Aquesta digitalització es va fer seguint les directrius establertes al *Protocol de digitalització del Sistema Municipal d'Arxius* de l'Ajuntament de Barcelona referents a l'obtenció de còpies digitals de preservació i de difusió o consulta. El resultat d'aquest procés de digitalització ha estat el següent:

Donant	PDF	JPG	TIF	TOTAL
Ferran Saro	40	66	6	112
Miguel Moreno	26	18	11	55
Margarita Montaner	-	-	23	23
Francisco Virgili	-	11	-	11
Antonio Pabán	-	-	11	11
Dorinda Lamelas	-	-	3	3
Pedro Duarte	-	-	9	9
TOTAL DIGITALITZACIONS	66	95	63	241

Taula 3. Total de còpies digitals de preservació i difusió. (Elaboració pròpia).

³⁴ En aquest sentit, a la fitxa de descripció de la col·lecció s'ha inclòs informació sobre dades personals especialment protegides referents a alguns dels donants, concretament sobre la seva militància política i sindical. Aquesta inclusió s'ha realitzat amb el permís explícit i la col·laboració dels propis donants, que han facilitat, com ja s'ha indicat, un breu escrit amb les dades biogràfiques que volien que constessin a l'apartat d'Història dels productors. Pel que fa a la base de dades, s'ha prestat especial atenció a no incloure als apartats principals cap dada personal que pogués fer entrar en contradicció els drets a la protecció de les dades personals i al lliure accés a la documentació pública. En tots cas, la informació referent a la identificació d'altres persones presents als documents textuais, les fotografies o els vídeos s'ha inclòs als diferents camps de l'Àrea de Notes, que només estaran a disposició dels arxivers i arxiveres del centre i podran valorar adequadament la idoneïtat o no de permetre l'accés a aquesta informació.

Respecte als 17 CD i DVD donats pel Ferran Saro i el Miguel Moreno, aquests contenien majoritàriament documents audiovisuals i s'han realitzat de moment còpies en el mateix suport per entregar-los als donants. Ha quedat pendent la feina de migrar els documents continguts en ells a formats de preservació adequats i específics per als documents audiovisuals. Queden pendents de realitzar també les còpies de preservació i de consulta del propi arxiu, que en un futur hauran de facilitar la consulta de la totalitat o d'una part de la col·lecció a través de la pàgina web de l'AMB. En aquest sentit s'haurà de tenir present, com en el cas de la descripció a nivells inferiors, la important qüestió de la protecció de les dades personals contingudes en la documentació. Posant d'aquesta manera a disposició de la ciutadania tota la informació aportada pels donants es donaria per complert l'objectiu fonamental del projecte iniciat fa dos anys per l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí i els Jubilats de MACOSA-Alstom.

6 Conclusions

“La vida no es la que uno vivió, sino la que recuerda y cómo la recuerda para contarla”. Així comencen les memòries del cèlebre escriptor colombià Gabriel García Márquez. El primer que destaca d'aquesta afirmació és que Gabo es refereix a la vida en passat, no en present. En efecte, cada instant de la nostra existència es transforma un segon després en el nostre passat i per molt que sigui nostre res del que fem a partir d'aquest moment podrà alterar-lo o canviar-lo. Certament cadascun d'aquests moments passats anirà condicionant, fins i tot determinant a parer d'alguns, la nostra existència present i futura. Però per molt conscients que en siguem mai podrem tornar enrere en el temps i desfer el que vam fer, el que vam viure. Aquests moments viscuts no són la vida, són només el pas del temps i una cadena de causes i efectes biològics que precedeixen a l'ara, al present. Gabo introdueix un concepte clau per entendre millor què és la vida: els records. Sense els records, sense la consciència d'haver viscut el que hem viscut, no hi hauria distinció entre el passat i el present. Sense els records, la nostra existència seria un continu salt entre moments sense connexió ni sentit. Sense records només quedaria l'oblit, el buit i la no existència. Però els records també es poden oblidar, i és aquí on entra en joc un altre element clau: la memòria. Es podria definir, de forma molt senzilla, com la capacitat de recordar o més concretament com la capacitat de fixar i emmagatzemar records per poder recuperar-los en un futur. Tanmateix, aquest procés no sempre retorna una imatge fidel del que va passar sinó que aporta, de manera conscient o inconscient, una altra deformada. És aquest el sentit últim del final de la cita de García Márquez: “y cómo la recuerda para contarla”. Per explicar-la i sobretot per explicar-se-la a un mateix, ja que aquests records i aquesta memòria són els elements necessaris per construir les nostres identitats personals.

El que val per un individu serveix també per una societat. Els records de les persones que conformen un grup o comunitat són també els fonaments de la seva memòria col·lectiva. Però de la mateixa manera que els records personals poden ser oblidats i la memòria individual pot retornar imatges deformades, la memòria col·lectiva d'una societat pot ser també condicionada per aplicar un oblit selectiu o, el que és encara pitjor, per construir, preservar i transmetre una identitat de grup que res tingui a veure amb les experiències viscudes pels components de la comunitat. En aquest sentit, George Orwell advertia a la seva novel·la *1984* que “qui controla el passat controla el futur, qui controla el present controla el passat”. Aquesta cita literària dona una nova perspectiva a la reflexió del canadenc Terry Cook (2003) presentada a les primeres pàgines d'aquest escrit:

[Los archiveros] están determinando lo que el futuro conocerá de su pasado, que es a menudo nuestro presente. Como profesión, nosotros los archiveros tenemos que ser conscientes de la importancia de nuestro trabajo. Literalmente, estamos creando archivos. Estamos decidiendo qué debe recordarse y qué olvidarse, quién es visible en la sociedad y quién invisible, quién tiene voz y quién no. (p. 88)

Un dels motius que em van impulsar a realitzar el present treball era la idea que potser aquest advertiment de Cook no estava sent suficientment escoltat pels professionals dels arxius públics. Era conscient dels grans esforços realitzats pels arxivers i arxiveres durant les últimes dècades per obrir les portes i els dipòsits dels nostres centres a la documentació de les entitats, organitzacions i persones privades. Les estadístiques així ho demostren, destacant sobretot la feina realitzada pels arxius municipals, en tenir uns àmbits d'actuació més locals i propers al ciutadà comú. Per altra part, també entenia que l'arxivística s'ha construït com a disciplina a partir de la idea fonamental que tot document té un valor en sí mateix i que cap és més important que un altre en origen. És el context en el qual es va produir i es va utilitzar aquest document, el seu contingut i la informació que es preveu es pugui extreure d'ell en un futur el que determinarà passats els anys la idoneïtat o no de conservar-lo en un arxiu. La responsabilitat dels arxivers assenyalada per Cook té relació precisament amb aquesta qüestió, en com valorar què s'ha de preservar per la posteritat, què s'ha de salvar de l'oblit, què ha de ser recordat.

Eren aquestes qüestions les que em generaven més dubtes. Al cap i a la fi, ¿fins a quin punt pot tenir valor pel conjunt de la comunitat el fons personal d'un ciutadà anònim, com per exemple el nostre veí o veïna, el botiguer del mercat del barri o la professora de l'escola on ens vam formar? Fins a quin punt pot tenir valor la nostra documentació, la teva i la meva? Fent-me aquestes preguntes em venia a la ment les paraules de Jaume Enric Zamora (2014) que ens recordaven que "no tot es pot conservar, però que la documentació de les persones sense una rellevància pública especial pot tenir interès per enriquir la memòria col·lectiva d'una societat" (p. 24). La idea de fons estava clara. La qüestió era i és com posar-la en pràctica als nostres arxius públics.

El projecte arxivístic presentat en aquest treball ha intentat donar una possible resposta a aquesta pregunta. No és l'única i potser tampoc és la més adequada des del punt de vista de la teoria arxivística, ja que pren com a solució la creació d'una col·lecció. I ja s'han indicat al llarg del treball algunes de les dificultats detectades per aplicar els principis rectors de la disciplina a un conjunt documental com aquest. Però tot i això es presenta una resposta, i aquesta pot ser adaptada i posada en pràctica per qualsevol arxiu municipal. Es tracta de posar el focus no en la persona individual, en el ciutadà anònim i aïllat, sinó en el grup. Però no en un grup creat o conceptualitzat artificialment i de forma teòrica per gent aliena a ell, sinó en un format per persones que conscientment s'identifiquen amb aquell, que comparteixen un passat i un present comuns i que volen transmetre i perpetuar a través del temps les seves experiències. En definitiva, que volen ser recordats, més enllà de les seves vivències personals, com un col·lectiu. Aquesta és també una manera de contribuir a construir una memòria col·lectiva de la nostra societat més plural i viva, que no deixi enrere voluntàriament o per oblit a aquells que dia a dia la fan avançar.

Aquesta reflexió em porta a pensar en la ciutat on vaig néixer, on he viscut tota la vida i on s'han generat la majoria dels meus records personals. Crec que és adient recuperar en aquest apartat

de conclusions un text que vaig escriure precisament quan començava la meua implicació en aquest projecte³⁵.

Els Jocs Olímpics de 1992 són recordats de forma gairebé unànime com el moment en què Barcelona va deixar de donar l'esquena a la mar, va obrir-se a la Mediterrània i va mirar a través d'ella a tot el món. És l'origen indiscutible de la Marca Barcelona, de la ciutat moderna i cosmopolita que, real o idíl·lica, es va començar a gestar l'any 1986 amb les ja famoses paraules "À la ville de Barcelona". (...) Però aquest consens entorn a la idea que el 1992 marca la separació simbòlica entre el passat i el futur de Barcelona s'ha d'enfrontar a una realitat menys il·lusionant: des de llavors, ens hem centrat tant en mirar sempre endavant que massa sovint ens hem oblidat de mirar enrere per recordar d'on venim. Una de les mostres més evidents d'aquest oblit la trobem avui dia al Districte de Sant Martí i, en especial, als barris que conformen el que antigament era conegut com el "Manchester català" per la gran quantitat de fàbriques que hi albergaven. En els últims trenta anys, bona part d'aquests barris han vist desaparèixer el seu passat obrer per donar pas a alguns dels projectes més representatius de la modernitat barcelonina, destacant el 22@ (el "Districte de la Innovació") o el Fòrum de les Cultures. El projecte que va iniciar tot aquest procés és, evidentment, la Vila Olímpica. Construïda sobre les runes de l'antic barri industrial d'Icària per allotjar els esportistes olímpics, va ser transformat posteriorment en un nou barri residencial.

Aquestes paraules es podrien aplicar també al nou barri de Diagonal Mar, precisament on va caure una de les barreres arquitectòniques que separaven la ciutat del mar. El centre comercial, els alts edificis d'oficines, els nous i cars habitatges i el gran espai verd construïts en aquesta zona s'aixequen sobre el que un dia fou una de les més importants fàbriques sidero-metal·lúrgiques de Barcelona, Catalunya i el conjunt de l'estat. Coneguda popularment des de 1881 com Can Girona, i des de 1947 com la MACOSA, pels seus tallers van passar milers d'obrers i obreres fins l'any 1994, moment en què es van tancar definitivament les seves portes i es va enderrocar tot el recinte. Des de llavors, aquells que van viure en primera persona les últimes dècades d'existència d'aquesta fàbrica s'han esforçat dia a dia per explicar i transmetre els seus records a tots aquells que han volgut escoltar-los. En aquesta carrera contrarellotge contra l'oblit, els Jubilats de MACOSA-Alstom van arribar a la conclusió que una forma de transmetre les seves vivències a les generacions venidores i de preservar la seva memòria col·lectiva era ingressar a un arxiu públic els documents que conservaven als seus domicilis i que podrien en un futur explicar la seva història. Una història col·lectiva marcada, per exemple, per l'amiant. Una història que difícilment es podria conèixer a partir de la documentació de l'empresa conservada als nostres arxius.

Aquest és el repte que l'equip de treball de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí i del conjunt de l'Arxiu Municipal de Barcelona va assumir el mes de novembre de 2017. Es partia

³⁵ El text en qüestió procedeix del treball de l'assignatura "Màrqueting i comunicació dels serveis d'arxiu" del màster d'Arxivística i Gestió de Documents de l'ESAGED. Titulat "Visions d'Icària des de la Vila Olímpica: l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí, una porta al futur des del passat", va ser presentat el mes de desembre de 2017.

d'una llarga experiència prèvia en la gestió i tramitació de donacions de particulars. Però la pròpia naturalesa del projecte, així com la manca de referents teòrics i pràctics específics, van demandar al personal de l'arxiu un cert pragmatisme i una important capacitat d'adaptació. En aquest sentit, una de les primeres decisions conjuntes que es van prendre entre els jubilats i els professionals de l'arxiu va ser convertir aquesta donació en un projecte veritablement col·lectiu i participatiu, on el tractament arxivístic de la documentació no es faria de manera aïllada i allunyada dels donants sinó amb la seva col·laboració. Es buscava així que, a través de reunions periòdiques i amb un diàleg obert i permanent, els jubilats coneguessin quina feina es feia a l'arxiu i els arxivers i arxiveres poguessin obtenir de primera mà tota la informació necessària per tractar de manera adequada la documentació. Aquesta voluntat participativa també es va reforçar amb el fet que fossin els propis jubilats els que decidirien de manera col·lectiva qui donaria i què donaria cadascun. Però si això suposava que la col·lecció s'aniria conformant progressivament a mesura que s'afegissin nous donants, el fet que l'arxiu intervingués d'una forma tan directa en la fase de selecció de la documentació permet plantejar la idea que potser el propi arxiu és un més dels creadors, i per tant dels productors, de la col·lecció. Ressonen un altre cop les paraules de Cook.

Aquestes decisions eren en part el resultat d'una confiança mútua construïda i reforçada al llarg dels anys pels membres del col·lectiu i el personal de l'arxiu, especialment per la seva màxima representant. Cal remarcar aquí, per tant, una de les principals conclusions extretes d'aquesta experiència. No pot existir una donació col·laborativa i participativa com la plantejada si no hi ha prèviament una confiança plena entre les parts. I aquesta és impossible d'aconseguir sense el manteniment d'uns contactes constants en el temps. Aquesta ha estat precisament una de les funcions que encertadament han assumit els arxius de districte de Barcelona. Però com ja s'ha ressenyat a les pàgines precedents, aquesta proximitat envers la ciutadania, les seves entitats i els col·lectius que dinamitzen l'ampli teixit associatiu dels nostres barris pot veure's afectada directament per la decisió d'integrar tots els serveis d'arxiu municipals a l'antic recinte fabril de Can Batlló, situat al barri de La Bordeta. Els avantatges d'aquesta decisió són evidents: la racionalització en l'ús dels recursos, un funcionament més eficient, una millor atenció als usuaris, la implementació de mesures de conservació i difusió més adequades o la reducció dels costos de manteniment són només alguns dels beneficis que reportarà aquesta mesura. Tanmateix, aquesta decisió posa en perill la pervivència dels forts lligams forjats al llarg dels anys entre els arxius de districte i els seus entorns. Unes relacions i uns contactes que com s'ha intentat demostrar en aquest treball són imprescindibles per planificar i implementar una política d'ingressos de fons i col·leccions privats adequada i responsable.

Però on hi ha riscos també existeixen les oportunitats. Com s'ha vist fins ara una donació col·lectiva d'aquestes característiques reclama sobretot un esforç constant i dilatat en el temps per part dels arxivers i arxiveres implicats. En aquest sentit cal destacar que el fet de realitzar una part important del tractament abans de l'ingrés em va permetre treballar la col·lecció d'una manera

integral, tot i tractar-se formalment de donacions independents. Així, l'anàlisi de la documentació, la seva classificació, l'avaluació i tria, l'inventariat del conjunt i la descripció provisional es van poder realitzar d'una manera més fluida i dinàmica que si s'hagués esperat a l'ingrés formal de la documentació. Tanmateix, tot i valorar positivament aquesta situació, cal advertir també que tot el temps dedicat per part meua a aquestes tasques no poden ser un indicatiu real i fiable per planificar futures donacions similars. No ho poden ser perquè precisament va faltar per part meua la regularitat i constància reclamades anteriorment, en fer bona part d'aquesta feina fora de les hores de treball incloses al conveni de beca i sent necessari per tant adequar les meves actuacions als horaris d'uns i altres, així com al propi. L'únic que es pot deduir sense por a equivocar-se és que amb els recursos disponibles actualment als arxius de districte no es pot exigir al seu personal que dediquin aquest temps i recursos per gestionar unes donacions tan complexes com aquestes si no es vol perjudicar seriosament el servei regular del centre.

És aquí on la centralització d'arxius a Can Batlló suposa una oportunitat. En efecte, una de les conseqüències de la racionalització dels recursos serà molt probablement una major especialització del personal adscrit al futur centre. La creació d'un equip de treball dedicat específicament a fomentar l'ingrés de fons i col·leccions privats a l'arxiu, a gestionar-los i a fer el posterior tractament arxivístic i difusió de la documentació permetria dedicar tot el temps i recursos necessaris per posar en marxa de forma planificada projectes de donacions col·lectives similars al plantejat en aquest treball. Aquesta especialització comptaria amb un avantatge addicional, en el sentit que a través d'aquest equip es podrien mantenir vives les relacions i contactes locals existents avui gràcies a l'esforç dels responsables dels diferents arxius de districte i al seu personal. Així, amb un equip dedicat a estirar els fils dels contactes ja creats actualment i a generar noves relacions en un futur, seria factible planificar nous projectes de donació centrats en els col·lectius de treballadors i treballadores d'altres fàbriques de la ciutat ja desaparegudes. D'exemples n'hi ha molts i s'han citat varis en les pàgines anteriors: La Maquinista Terrestre i Marítima, Pegaso, Harry Walker, Hispano-Olivetti, SEAT són només alguns d'ells. Si des de les institucions s'ha fomentat la preservació dels fons històrics de les empreses, perquè no poden promoure aquestes mateixes institucions la conformació de col·leccions formades per la documentació dels treballadors d'algunes de les fàbriques més representatives del passat obrer de la nostra ciutat? I quin millor espai per conservar-les que en una antiga fàbrica com la de Can Batlló?

Tot això són propostes de futur. Tornant al present, i recuperant per última vegada les paraules de Terry Cook, el personal de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí i el del conjunt de l'Arxiu Municipal de Barcelona ha assumit amb aquest projecte la responsabilitat de contribuir, en la mesura de les seves possibilitats, a preservar els records individuals i la memòria col·lectiva dels treballadors i treballadores de l'antiga fàbrica de MACOSA a través dels seus documents. Només el temps dirà si aquest objectiu s'ha assolit o si, com diu un famós monòleg cinematogràfic, "tots aquests moments es perdran en el temps, com llàgrimes en la pluja".

7 Bibliografia i fonts d'informació

Les adreces URL de tota la bibliografia consultada a internet va ser revisada per última vegada el dia 23 de juny de 2019.

7.1 Fonts primàries

Arxiu Històric de Comissions Obreres de Catalunya (AHCO). Fundació Cipriano García

Fons CCOO. Període il·legal: 2.8.13. *Comissió obrera de Macosa*

Fons i col·leccions d'òrgans de representació dels treballadors: *Jurat d'empresa de MACOSA*

Fons personals: 0349. *Ferran Saro Madrideo*

Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí (AMDMS)

Fons municipals: AMDSM1-001 *Ajuntament de Barcelona*; AMDSM1-020 *Ajuntament de Sant Martí de Provençals*

Arxiu Nacional de Catalunya (ANC)

Fons comercials i d'empreses: ANC1-189 *MACOSA (Material y Construcciones, S.A.)*

Fons d'associacions i fundacions: ANC1-230 *Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)*

7.2 Hemeroteques digitals i catàlegs en línia

ARCA (Arxiu de Revistes Catalanes Antiques). https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/inicio/inicio.do

El Diluvio

La Federación. Órgano de la Federación Barcelonesa de la Asociación Internacional de los Trabajadores. Números 140 a 169, abril a novembre de 1872

La Veu de Catalunya.

Biblioteca de l'Arxiu Històric de Comissions Obreres de Catalunya. Fundació Cipriano García. <http://biblioteca.ccoo.cat/>

Biblioteca Nacional de España. Hemeroteca digital. <http://hemerotecadigital.bne.es/index.vm>

CEDALL (Centre de Documentació Antiautoritari i Llibertari). <http://www.cedall.org/cedall100.htm>

Solidaridad Obrera. Órgano de la Confederación Regional del Trabajo de Cataluña

Confederació General del Treball de Catalunya. Catàleg de publicacions sindicals clandestines 1939-1975. <http://cgtcatalunya.cat/memoriahistorica/cataleg/presentacio.html>

DDD (Dipòsit Digital de Documents de la UAB). <https://ddd.uab.cat/>

Dialnet (Difusión de Alertas en la Red). <https://dialnet.unirioja.es/>

La Vanguardia. Hemeroteca. <https://www.lavanguardia.com/hemeroteca>

Raco (Revistes Catalanes amb Accés Obert). <https://www.raco.cat/index.php/raco>

7.3 Bibliografia

Els arxius públics, el món del treball i la preservació de la memòria obrera

Arxiu Nacional de Catalunya. (2009). La iniciativa per al foment dels arxius empresarials històrics. Recuperat de http://anc.gencat.cat/web/.content/anc/documents/arxiu/info_projecte_empreses.pdf

Baena, N. (2016). Entrevista a Juanma García, arxiver de l'Arxiu Històric de CCOO de Catalunya. *La Corvella. Revista d'estudis llibertaris del Camp de Tarragona*, 3, p. 88-91. Recuperat de http://www.ccoo.cat/pdf_documents/entrevista%20a%20Juanma%20Garcia.pdf

Biblioteca del Pavelló de la República. (4 de novembre de 2013). Nova col·lecció a la Memòria Digital de Catalunya: "Pegaso-memòria obrera" del CRAI Biblioteca Pavelló de la República [Blog]. Blog del CRAI Biblioteca del Pavelló de la República. Recuperat de <https://blocpavellorepublica.ub.edu/2013/11/04/nova-col%C2%B7leccio-a-la-memoria-digital-de-catalunya-pegaso-memoria-obrera-del-crai-biblioteca-pavello-de-la-republica/>

Biblioteca del Pavelló de la República. (6 de febrer de 2015). Fons Bultaco (Compañía Española de Motores, S.A.): nou material d'arxiu rebut al CRAI Biblioteca Pavelló de la República [Blog]. Blog del CRAI Biblioteca del Pavelló de la República. Recuperat de <https://blocpavellorepublica.ub.edu/2015/02/06/fons-bultaco-compania-espanola-de-motores-s-a-nou-material-darxiu-rebut-al-crai-biblioteca-pavello-de-la-republica/>

Collado, L., Romero, M. J., Tarancón, E. i Trillo, F. (2014). *La representación de los trabajadores y trabajadoras en la empresa*. Albacete: Editorial Bomarzo i Comissions Obreres. Recuperat de [http://www2.fsc.ccoo.es/comunes/recursos/15705/doc206244_Guia_La_representacion_de_los_trabajadores_y_trabajadoras_en_la_empresa_\(Version_2014\)..pdf](http://www2.fsc.ccoo.es/comunes/recursos/15705/doc206244_Guia_La_representacion_de_los_trabajadores_y_trabajadoras_en_la_empresa_(Version_2014)..pdf)

Els consellers Castells i Tresserras posen en marxa un programa per preservar els arxius empresarials històrics. (2009, novembre 23). *Departaments d'Economia i Finances i de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya*. Recuperat de <https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/83660/consellers-castells-tresserras-posen-marxa-programa-preservar-arxius-empresarials-historics>

Estadístiques culturals de Catalunya. (2000-2018). Departament de Cultura de la Generalitat. Recuperat de https://dadesculturals.gencat.cat/ca/estadistiques_culturals_catalunya/

Fontana, J. (2018). *L'ofici d'historiador: Iliçons Ferrater Mora*. Barcelona: Arcàdia.

Fundació Cipriano Garcia – Arxiu Històric de Comissions Obreres de Catalunya. (s.d.). Presentació de l'Arxiu Històric de CCOO de Catalunya. Recuperat de <http://www.fciprianogarcia.ccoo.cat/ciprianogarcia/arxiuhistoric/aspnet/pagina.aspx?id=7>

Halbwachs, M. (2002). Fragmentos de la memoria colectiva (Miguel Ángel Aguilar, trad.). *Athenea Digital*, 2, p. 1-11. Recuperat de <https://atheneadigital.net/article/view/n2-halbwachs/52-pdf-es>

Halbwachs, M. (2004). *La memoria colectiva* (Inés Sancho-Arroyo, trad.). Zaragoza: Pressas Universitarias de Zaragoza.

Jornet, N. (1999). La *públic history* – *histoire appliquée*: la història a l'empresa o el potencial de l'arxiu històric. *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, 3. Recuperat de <http://bid.ub.edu/03jornet.htm>

Noverges, N. i Sigalat, M. J. (1998). Guía para el tratamiento de la documentación de empresa: Los órganos de representación de los trabajadores. Dins *Actas de las VI Jornadas Españolas de Documentación: Los Sistemas de Información al Servicio de la Sociedad* (p. 827-936). Madrid: FESABID. Recuperat de <http://eprints.rclis.org/4231/>

Piernas, N. (17 d'abril de 2018). Recuperem la història de la fàbrica tèxtil Tecla Sala [Blog]. Blog Natalia Piernas. Recuperat de <https://www.nataliapiernas.com/ca/patrimoni-industrial/recuperem-la-historia-de-la-fabrica-textil-tecla-sala/>

Rumm, J. C. (1989). Working through the records: Using business records to study workers and the management of labour. *Archivaria. The Journal of the Association of Canadian Archivists*, 76, 75-92. Recuperat de <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/11535/12480>

Tébar, J. (2010). La red de archivos históricos de CC.OO. de España: Los archivos como patrimonio y como instrumento de gestión documental. *Arch-e. Revista andaluza de archivos*, 2, 14-29. Recuperat de http://www.juntadeandalucia.es/cultura/archivos_html/sites/default/contenidos/general/revista/numeros/Numero_2/galeria/02_02_JAVIER_TEBAR_HURTADO.pdf

L'ingrés de fons privats en arxius públics i el tractament arxivístic

Andreu, J., Cruellas, R. M. i Elvira, M. (2003). La documentació personal com a eina docent: Ensenyar i aprendre amb els fons personals. *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, 21, 223-270. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/lligall/article/view/339575/430529>

Barrett, C. (2013). Respect which fonds? Personal archives and family businesses in Nova Scotia. *Archivaria. The Journal of the Association of Canadian Archivists*, 76, 75-92. Recuperat de <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/13459/14777>

- Bailey, J. (2013). Disrespect des fonds: rethinking arrangement and description in born-digital archives. *Archival Journal*, 3. Recuperat de <http://www.archivejournal.net/essays/disrespect-des-fonds-rethinking-arrangement-and-description-in-born-digital-archives/>
- Boadas, J., Fernández, J., Masachs, J. M., Planes, R. i Rovira, M. (2000). Conceptes generals i tipologies de fons privats. *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, 16, 299-314. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/liligall/article/view/339506/430460>
- Capell, E. i Corominas, M. (coord.) (2009). *Manual d'Arxivística i Gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers – Gestors de Documents de Catalunya.
- Carrasco, R. (2000). El règim jurídic dels fons privats dels arxius. *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, 16, 331-340. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/liligall/article/view/339508/430462>
- Carter, R. G. S. (2006). Of things said and unsaid: Power, archival silences and power in silence. *Archivaria. The Journal of the Association of Canadian Archivists*, 61, 215-233. Recuperat de <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/12541/13687>
- Casellas, L. E., Codern, L. i Piqué, J. (2000). Aspectes pràctics que cal tenir presents abans de l'ingrés d'un fons privat en un arxiu públic. *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, 16, 341-350. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/liligall/article/view/339509/430463>
- Castan, A. i Taulé, A. (2000). Aspectes pràctics que cal tenir presents després de l'ingrés d'un fons privat en un arxiu públic. *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, 16, 351-358. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/liligall/article/view/339510/430464>
- Comasòlivas, J. (2002). L'accés als documents del fons del gabinet d'advocats d'Antoni Farrés i Sabater. *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, 19, 165-183. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/liligall/article/view/339545/430499>
- Comasòlivas, J. (2014). Fons privats en arxius públics. *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, 37, 62-77. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/liligall/article/view/340119/431058>
- Cook, T. (2003). Macrovaloración y análisis funcional: La preeminencia de la interacción político-social sobre el gobierno. *Tabula. Revista de archivos de Castilla y León*, 6, 87-104.
- Delgado, A. (2014). Los archivos personales o El archivero domado. *Tábula. Estudios archivísticos de Castilla y León*, 17, 75-84.
- Douglas, J. (2018). A call to rethink archival creation: Exploring types of creation in personal archives. *Archival Science: International Journal on Recorded Information*, 18 (1), 29-49.
- Ducheyn, M. (1985). "El respeto de los fondos en Archivística: principios teóricos y problemas prácticos". Dins P. Walne, *La administración moderna de archivos y la gestión de documentos: el*

prontuario RAMP (p. 69-92). París: Organització de les Nacions Unides per l'Educació, la Ciència i la Cultura. Recuperat de https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000067981_spa

Fernández Trabal, J. (2009). Els arxius personals i patrimonials. *Dovella*, 99, 19-24. Recuperat de <http://www.raco.cat/index.php/Dovella/article/view/201271/268815>

Fischer, R. (2015). Donors and donor agency: Implications for private archives theory and practice. *Archivaria. The Journal of the Association of Canadian Archivists*, 79, 91-119.

Fowler, S. (2017). Enforced silences. Dins S. Fowler, V. Johnson i D. Thomas, *The silence of the archive* (p. 1-39). London: Facet Publishing.

Gerrard, M. (2015). "No fame required": Collaboration, Community, and the Georgia LGBTQ Archives Project. Dins K. Theimer (Ed.), *Appraisal and acquisition* (p. 1-15). Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Hobbs, C. (2001). The character of personal archives: reflections on the value of record of individuals. *Archivaria. The Journal of the Association of Canadian Archivists*, 52, 126-135. Recuperat de <https://archivaria.ca/archivar/index.php/archivaria/article/view/12817/14027>

Jornet, N. i Rubió, A. (2000). Informe sobre la V Jornada d'Estudi i Debat (Barcelona, 30 de maig de 2000): "Fons privats en arxius públics". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, 5. Recuperat de <http://bid.ub.edu/05jorne2.htm>

Kaiser, B. J. (1969). Problems with donors of contemporary collections. *The American Archivists*, vol. 32, nº 2, 103-107. Recuperat de <http://americanarchivist.org/toc/aarc/32/2>

Matas, J. (1999). La identificació d'un fons. Tot escoltant Marco Polo i Khublai Khan darrere d'una cortina estant. *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, 15, 11-45. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/lligall/article/view/339487/430441>

Mercado, A. (2014). Aspectes jurídics què cal tenir en compte en l'ingrés de fons privats en arxius públics. *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, 37, 30-59.

Millar, L. (2002). The death of the fons and the resurrection of provenance: Archival context in space and time. *Archivaria. The Journal of the Association of Canadian Archivists*, 53, 1-15. Recuperat de <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/12833/14048>

NODAC. *Norma de Descripció Arxivística de Catalunya*. (2007). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Recuperat de http://cultura.gencat.cat/web/.content/dgpc/arxius_despublicada/norma_de_descripcio_arxivistica_de_catalunya/arxius/nodacpublicada.pdf

Planes, R. (2004). L'arxiver i el comerç de patrimoni documental. *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, 22, 469-478. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/lligall/article/view/339597/430551>

Purcell, A. D. (2015). *Donors and archives: a guidebook for successful programs*. Lanham, Estats Units d'Amèrica: Rowman and Littlefield.

Ruschiensky, C. (2017). Meaning-making in the archives: Oral history interviews with archives donors. *Archivaria. The Journal of the Association of Canadian Archivists*, 84, 103-125.

Shilton, K. i Srinivasan, R. (2007). Counterpoint. Participatory appraisal and arrangement for multicultural archival collections. *Archivaria. The Journal of the Association of Canadian Archivists*, 63, 87-101. Recupera de <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/13129/14371>

Yeo, G. (2012). The conceptual fonds and the physical collection. *Archivaria. The Journal of the Association of Canadian Archivists*, 73, 43-80. Recuperat de <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/13384/14691>

Zamora, J. E. (2014). El 8è Laboratori d'Arxius Municipals: com hem arribat fins aquí i conclusions a l'entorn dels fons privats en arxius públics. *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, 37, 16-27. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/lligall/article/view/340117/431056>

Història de la fàbrica i els treballadors de Can Girona-MACOSA

Arana, J. R. (1973). *Can Girona. Por el desván de los recuerdos*. Madrid: Alborak.

Carmona, P. C. (2012). *Libertarias y contraculturales: El asalto a la sociedad disciplinaria entre Barcelona y Madrid 1965-1979* (Tesi doctoral). Universidad Complutense de Madrid, Madrid. Recuperat de <http://eprints.ucm.es/16475/1/T33872.pdf>

Cebrián, C., Hispano, M. i Mata, V. (2009). *De la revolució industrial a la revolució tecnològica: 150 anys d'història de la Maquinista Terrestre i Marítima, S.A. i de Macosa*. Barcelona: Fundació Museu Històric-Social de La Maquinista Terrestre i Marítima i Macosa.

Comarca del este. San Martín de Provensals (1 de setembre de 1872). *La Federación. Órgano de la Federación Barcelonesa de la Asociación Internacional de los Trabajadores*, p. 3. Recuperat de https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/publicaciones/verNumero.do?idNumero=171228

Cuadernos del trabajo (30 de juny de 1872). *La Federación. Órgano de la Federación Barcelonesa de la Asociación Internacional de los Trabajadores*, p. 3. Recuperat de https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/publicaciones/verNumero.do?idNumero=171219

Del Álamo, M. (1999). Constructores ferroviarios valencianos: Construcciones Devis, S.A. (1929-1947) y Material y Construcciones, S.A. (1947-1989). Dins Vidal, J., Muñoz, M. i Sanz, J. (coord.). *Siglo y medio de ferrocarril en España, 1848-1998: Economía, industria y Sociedad* (p. 809-828). Alacant: Diputació Provincial d'Alacant i Institut Alacantí de Cultura Juan Gil-Albert. Recuperat de <http://www.docutren.com/HistoriaFerroviaria/Alicante1998/pdf/45.pdf>

El conflicto de la Casa Girona solucionado (19 d'octubre de 1919). *El Diluvio*, p. 10. Recuperat de https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/publicaciones/verNumero.do?idNumero=203005

Extracte de l'acta núm. 1 de la sessió plenària ordinària del Consell Municipal del Districte de Sant Martí, celebrada el dia 4 de març de 2015. (10 de març de 2015). *Gaseta Municipal. Butlletí Oficial de l'Ajuntament de Barcelona*, p. 1450-1451. Recuperat de <https://w123.bcn.cat/APPS/egaseta/cercaAvancada.do?reqCode=downloadFile&publicacionsId=1178>

Favà, M. (2015). Tres revistes per als treballadors. *Icària. Papers de l'Arxiu Històric del Poblenou*, 20, 24-25. Recuperat de <http://fotos.arxiuhistoricpoblenou.cat/download/136864-3/24-tres+revistes.pdf>

Font, J. (1972). *La vaga de Harry Walker de Barcelona (desembre 1970 – febrer 1971)*. París: Edicions Catalanes de París. Recuperat de <http://www.cedall.org/Documentacio/e-books/Vaga%20Harry%20Walker/La%20Vaga%20de%20Harry%20Walker%20de%20Barcelona.pdf>

Hispano, M. (2017). MACOSA/BCN. *Guia d'Història Urbana del MUHBA*, 20. Barcelona: Ajuntament de Barcelona-Museu d'Història de Barcelona. Recuperat de <http://ajuntament.barcelona.cat/museuhistoria/sites/default/files/macosabcn.pdf>

Huelga de los herreros de fragua del Pueblo Nuevo (21 d'abril de 1872). *La Federación. Órgano de la Federación Barcelonesa de la Asociación Internacional de los Trabajadores*, p. 4. Recuperat de https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/publicaciones/verNumero.do?idNumero=171213

Industria catalana. Material pera Ferro-carrils y Construccions (4 de maig de 1884). *L'Arch de Sant Martí: periódich polítich defensor dels interessos morals y materials del país*, p. 4-5. Recuperat de https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/catalogo_imagenes/grupo.do?path=1002319

Isern, A. (2015). L'imperi dels Girona al Poblenou. *Icària. Papers de l'Arxiu Històric del Poblenou*, 20, 6-17. Recuperat de <http://fotos.arxiuhistoricpoblenou.cat/download/136858-3/06-imperi-girona.pdf>

Lardín, A. (2006). *Activitats comunistes clandestines. Sumari de la Causa 555-IV-51 contra Gregorio López Raimundo i altres lluitadors antifranquistes*. Barcelona: Edicions 62.

Lardín, A. (2007). *Obrers comunistes. El PSUC a les empreses catalanes durant el primer franquisme (1939-1959)*. Valls: Cossetània.

López, V. M. (2016). *La conflictividad laboral en el área metropolitana de Barcelona 1961-1975* (Tesi doctoral). Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra. Recuperat de <http://www.tdx.cat/handle/10803/400470>

Mansilla, J. (16 de juny de 2014). MACOSA, ¿lugar de memoria o memoria de un lugar? [Blog]. El Antropólogo Perplejo. Recuperat de <https://antroperplejo.wordpress.com/2014/06/16/macosa-lugar-de-memoria-o-memoria-de-un-lugar/>

Saro, F. (2015). La lluita sindical a Macosa (1970-1994). *Icària. Papers de l'Arxiu Històric del Poblenou*, 20, 18-23. Recuperat de <http://fotos.arxiuhistoricpoblenou.cat/download/136861-3/18-lluita-sindical.pdf>

Schola Didàctica Activa. (2014). *Maleta didàctica de Macosa*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona – Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí.

Sody, A. (2006). Las luchas obreras en el franquismo: Las huelgas de Macosa y Bultaco. Dins J. M. Márquez i J. J. Gallardo (coord.). *Contra Franco: Testimonios y reflexiones* (p. 293-320). Madrid: Cedall i Ediciones VOSA.

7.4 Legislació

Reial Decret de 24 de juliol de 1889 pel que es publica el Codi Civil, Boletín Oficial del Estado, 206 (1889). Recuperat de <http://www.boe.es/buscar/pdf/1889/BOE-A-1889-4763-consolidado.pdf>

Llei Orgànica 1/1982, de 5 de maig, de protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge, Boletín Oficial del Estado, 115 § 11196 (1982). Recuperat de <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1982-11196>

Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, 1807 (1993). Recuperat de <http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/1807/46350.pdf>

Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal, Boletín Oficial del Estado, 298 § 23750 (1999). Recuperat de <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1999-23750>

Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i gestió de documents, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, 3437 (2001). Recuperat de <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/3437/1438330.pdf>

Llei 5/2006, de 10 de maig, del Llibre Cinquè del Codi Civil de Catalunya, relatiu als drets reals, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, 4640 (2006). Recuperat de https://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?documentId=422359&action=fitxa

Llei 19/2014, de 29 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i bon govern, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, 6780 (2014). Recuperat de <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6780/1395384.pdf>

Reglament (UE) 2016/679 del Parlament Europeu i del Consell, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades i pel qual es deroga la Directiva 95/46CE (Reglament general de

protecció de dades), Diari Oficial de la Unió Europea, L119 (2016). Recuperat de <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=ES>

Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals, Boletín Oficial del Estado, 297 § 16673 (2018).

Recuperat de <https://boe.es/boe/dias/2018/12/06/pdfs/BOE-A-2018-16673.pdf>

7.5 Normativa de l'Arxiu Municipal de Barcelona

Ajuntament de Barcelona. (2003). *Manual del mètode de descripció del sistema AIDA*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona – Arxiu Municipal de Barcelona. Recuperat de

<http://ajuntament.barcelona.cat/arxiunicipal/sites/default/files/manualmddcat.087.pdf>

Ajuntament de Barcelona. (2010). Reglament del Sistema Municipal d'Arxius. Recuperat de http://ajuntament.barcelona.cat/arxiunicipal/sites/default/files/pdfs_interns/reglamentsma.361.pdf

Ajuntament de Barcelona. (2012). Protocol de digitalització del Sistema Municipal d'Arxius. Recuperat de

http://ajuntament.barcelona.cat/arxiunicipal/sites/default/files/pdfs_interns/protocol_digitalitzacio_v.2012.pdf

Ajuntament de Barcelona. (2017). Definició de la política d'ingressos extraordinaris de documentació del Sistema Municipal d'Arxius de l'Ajuntament de Barcelona. Recuperat de http://ajuntament.barcelona.cat/arxiunicipal/sites/default/files/pdfs_interns/politica_ingressos_extraordinaris.pdf

Ajuntament de Barcelona. (2017). Procediment bàsic per a la gestió d'ingressos per donació. Recuperat de

http://ajuntament.barcelona.cat/arxiunicipal/sites/default/files/pdfs_interns/procediment_donacio.pdf

Ajuntament de Barcelona. (2018). Registre de fons i col·leccions de l'Ajuntament de Barcelona. Recuperat de

http://ajuntament.barcelona.cat/arxiunicipal/sites/default/files/ArxiuMunicipal/Continguts/Documents/Fitxers/20180802_registrefonscolleccions_ajbcn.pdf

8 Annexos

Annex 1. Model de carta d'ofertament

A l'atenció de la responsable de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí.

Benvolguda Maria Raya.

Jo,, amb DNI, actuant en nom propi i amb domicili a de, t'adreço aquesta carta per oferir a l'Arxiu Municipal de Barcelona – Ajuntament de Barcelona la donació d'un conjunt de documents que reflecteixen la meua experiència com antic/ga treballador/a de la desapareguda fàbrica de Material y Construcciones S.A. (MACOSA) del barri del Poblenou, coneguda popularment com Can Girona, així com la meua participació en diferents activitats commemoratives i reivindicatives dels Jubilats de MACOSA-Alstom dedicades a difondre la lluita contra l'amiant i a recuperar i preservar la nostra memòria col·lectiva.

El volum total d'aquesta documentació és de (veure inventari annex).

Aquest ofertament té com a objectiu posar a disposició de la ciutadania una documentació que facilitarà el coneixement i estudi del col·lectiu de treballadors i treballadores de Can Girona, amb el desig que aquesta passi a formar part de la **Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom**, que sigui citada amb aquest nom i que es respecti la seva integritat conjuntament amb la de les aportacions d'altres possibles donants a la mateixa col·lecció. Així mateix, ofereixo a l'Ajuntament de Barcelona la cessió gratuïta dels drets d'ús sobre la documentació objecte de donació referents a la seva reproducció, distribució i comunicació pública.

Molt cordialment,

Barcelona, de de 20.....

Annex 2. Informe tècnic de valoració dels oferiments de donació

1. Dades dels donants

Ferran Saro Madrdejos

- Domicili: (Santa Coloma de Gramenet)
- DNI:

Miguel Moreno Pérez

- Domicili: (Barcelona)
- DNI:

Margarita Montaner Rodríguez

- Domicili: (Badalona)
- DNI:

Francisco Virgili Parra

- Domicili: (Barcelona)
- DNI:

Antonio Pabán Ortiz

- Domicili: (Mollet del Vallès)
- DNI:

Dorinda Lamelas Vázquez

- Domicili: (Barcelona)
- DNI:

Pedro Duarte Simón

- Domicili: (Barcelona)
- DNI:

2. Situació jurídica

Els donants són els propietaris de la documentació que fan constar als seus respectius escrits d'ofertament i que es descriu en inventaris adjunts. Entre els documents inclosos hi ha alguns del comitè d'empresa i de les seccions sindicals de la fàbrica de MACOSA al Poblenou, així com altres que pertanyen al fons de l'empresa (actual Alstom) que quedaren abandonats al recinte de la fàbrica després del seu trasllat l'any 1994.

Les condicions proposades són que els ingressos es realitzin per donació i que la documentació s'integri i s'identifiqui de forma unitària amb el nom "Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom",

proposant també la cessió dels drets d'ús i explotació per la seva reproducció, distribució i comunicació pública, tal i com consta als oferiments dels dies 11 de març, 5 d'abril i 13 de maig de 2019.

3. Característiques de les donacions

Les col·leccions de cadascun dels donants estan formades pels següents documents:

Ferran Saro Madrideo

- 335 textuais
- 50 fotografies de diferents formats
- 3 DVD amb 3 vídeos
- 1 CD amb 60 imatges escanejades
- 1 objecte metàl·lic (una identificació del personal de vigilància)

Miguel Moreno Pérez

- 435 textuais
- 16 fotografies de diferents formats
- 13 DVD amb 30 vídeos i 141 imatges escanejades
- 1 CD amb 12 fotografies digitals
- 9 plànols i dibuixos tècnics
- 1 manual tècnic

Margarita Montaner Rodríguez (vídua de Jaime Montolio Perpiñá)

- 273 textuais
- 11 fotografies
- 146 plànols
- 4 manuals tècnics

Francisco Virgili Parra

- 3 textuais i 9 fotografies

Antonio Pabán Ortiz

- 11 textuais

Dorinda Lamelas Vázquez (vídua d'Antonio Ríos Cozar)

- 3 textuais

Pedro Duarte Simón

- 9 fotografies

Els diferents conjunts presenten documents originals i còpies i comprenen majoritàriament el període comprés entre els anys 1970 i 1994, sent els documents originals més antics un manual

tècnic de l'any 1952, diversos números de la revista de l'empresa *Vida y Trabajo* dels anys 1954 a 1961 i plànols de producció de l'empresa dissenyats a partir de 1962. Entre els documents dels quals només es disposa de còpies destaca la recopilació de tots els convenis col·lectius de la fàbrica (1962-1993), i una àmplia mostra d'actes de reunions i comunicats del comitè d'empresa, de les comissions paritàries, del comitè inter-factories i de les seccions sindicals constituïdes a la fàbrica. Hi ha també retalls de premsa originals i fotocopiats que recullen diversos episodis de la història dels treballadors de Can Girona des de finals del segle XIX fins 1994.

Tota la documentació ha estat conservada als domicilis dels donants, resguardada de la pols i la llum en caixes, carpetes i arxivadors de materials no adequats per la seva preservació a llarg termini. El seu estat de conservació és en general correcte, presentant algunes taques de brutícia i oxidació per elements metàl·lics. Durant la revisió i anàlisi prèvia s'ha fet una tria i selecció del material més interessant en col·laboració amb els propis donants, descartant-se els documents repetits o en greu estat de deteriorament.

4. Valoració d'idoneïtat

L'origen de la fàbrica es remunta a l'any 1857, amb la construcció d'una petita ferreria al barri del Poblenou de Sant Martí de Provençals. Coneguda popularment com Can Girona des del 1881, la fàbrica passà a formar part de l'empresa Material y Construcciones S.A. (MACOSA) l'any 1947. Com a resultat de la reestructuració del sector metal·lúrgic i la fusió de diferents companyies, l'any 1994 es produí el tancament de la fàbrica i el trasllat del personal al nou centre de la multinacional GEC-Alsthom a Santa Perpètua de Mogoda.

La col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom presenta un gran interès històric pel barri del Poblenou i la ciutat de Barcelona, ja que permet conèixer la gestió interna de la fàbrica, les formes d'organització dels seus treballadors i les relacions entre aquests i l'empresa en el període comprés entre finals del franquisme i el tancament de la fàbrica ara fa 25 anys. Aquesta documentació complementa la disponible a l'Arxiu Nacional de Catalunya (on es conserva part del fons històric de l'empresa) i a diferents arxius sindicals. Finalment, també permet documentar les activitats commemoratives i reivindicatives dels Jubilats de MACOSA-Alstom per preservar la memòria col·lectiva dels treballadors de Can Girona i difondre la seva lluita contra l'amiant.

5. Valoració de recursos

Cap dels conjunts documentals presenta un sistema definit de classificació i ordenació que pogués servir com a base. Durant el procés d'anàlisi i valoració prèvia de les diferents donacions (que han servit com a base pel TFM de Jordi Ortiz Ezquerria, becari de l'AMDMS) s'han realitzat els corresponents inventaris i descripcions provisionals de tots els documents, així com un quadre de classificació pel conjunt de la col·lecció, de manera que les tasques de classificació, ordenació i

descripció posteriors a l'ingrés consistiran principalment en revisar i actualitzar aquesta feina inicial. No s'han previst costos afegits pel tractament de la documentació ja que no s'ha considerat necessari realitzar tasques de restauració, i la digitalització, tal i com es proposa al contracte de donació adjunt, només afectarà a una part dels documents, realitzant-se aquesta feina amb els mitjans i recursos propis de l'AMDMS.

Per tots aquests motius es recomana l'acceptació dels oferiments de donació i s'adjunta un model de contracte per ser revisat pels òrgans responsables.

Barcelona, 21 de maig de 2019

Maria Raya de Cárdenas

Responsable de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí

Annex 3. Model de contracte de donació

Contracte de donació entre l'Ajuntament de Barcelona – Districte de Sant Martí i el Sr./Sra.
..... **referent a la Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom**

Barcelona, de de 20.....

REUNITS

D'una part, l'AJUNTAMENT DE BARCELONA, i actuant en el seu nom i representació el Sr./Sra.
....., assistit/da en aquest acte pel secretari/ària
de l'Ajuntament de Barcelona, Sr./Sra. per donar fe de l'acte.

De l'altra part, el Sr./Sra., amb DNI, actuant en
nom propi i amb domicili a

Ambdues parts es reconeixen mútuament la capacitat legal necessària i amb facultats suficients
per atorgar aquest acte i

MANIFESTEN

I. Que el Sr./Sra. és el propietari/ària
d'un conjunt documental de diferents procedències (en endavant la COL·LECCIÓ) que reflecteix la
seva experiència personal com antic/ga treballador/a de la desapareguda factoria de Material y
Construcciones S.A. (MACOSA) del barri del Poblenou, coneguda popularment com Can Girona.
La COL·LECCIÓ permetrà conèixer el funcionament de la fàbrica i l'organització i reivindicacions
dels seus treballadors al llarg del segle XX. També documentarà les activitats actuals dels Jubilats
de MACOSA-Alstom dedicades a preservar la memòria col·lectiva dels treballadors de Can
Girona, donar suport als companys malalts i a aquells que puguin estar-ho en un futur com a
conseqüència de l'exposició prolongada de tota la plantilla a l'amiant utilitzat a la fàbrica, reclamar
el reconeixement d'aquestes afectacions com a malalties professionals i conscienciar la ciutadania
i les autoritats públiques sobre els perills associats a aquest material.

II. Que el Sr./Sra., per tal d'assegurar la conservació permanent de la COL·LECCIÓ en les millors condicions, el seu accés i la seva difusió considera convenient donar-la a l'Ajuntament de Barcelona (en endavant l'AJUNTAMENT).

III. Que les dues parts reconeixen el valor informatiu i cultural de la COL·LECCIÓ i volen promoure, fomentar i conservar aquest patrimoni documental i cultural de gran valor històric per la ciutat.

IV. Que l'AJUNTAMENT accepta la proposta de donació de la COL·LECCIÓ formulada pel Sr./Sra., d'acord amb el que estableixen els articles 28 i següents del Decret 336/1988, de 17 d'octubre, pel qual s'aprova el Reglament del patrimoni dels ens locals, i amb les condicions establertes per la normativa vigent relativa als arxius i la gestió documental, constituïda fonamentalment per la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents, i el Reglament del Sistema Municipal d'Arxius, aprovat pel Plenari del Consell Municipal en sessió del dia 29-10-2010, a més de la legislació en matèria de propietat intel·lectual, protecció de dades personals i reutilització de la informació.

V. Que l'AJUNTAMENT valora altament la importància històrica d'aquesta COL·LECCIÓ i agraeix la disposició del Sr./Sra. a voler dipositar la COL·LECCIÓ en un centre públic i obrir-la a la consulta.

Per tot l'exposat, ambdues parts acorden formalitzar la donació i la cessió de drets d'explotació amb subjecció als següents

PACTES

Primer. – Objecte

El Sr./Sra. (en endavant el/la DONANT) fa donació de i l'AJUNTAMENT accepta la COL·LECCIÓ configurada per un total de produïts entre els anys i i que es relacionen en document annex, perquè sigui destinada a l'Arxiu Municipal de Barcelona en els termes previstos en aquest contracte i sense cap contraprestació. L'AJUNTAMENT esdevé propietari de la COL·LECCIÓ i titular exclusiu dels drets d'explotació cedita.

Segon. – Nom de la col·lecció

La COL·LECCIÓ s'integrarà en la "Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom", es coneixerà i s'identificarà amb aquest nom en qualsevol acte de comunicació i difusió o ús i es tractarà com una unitat amb el conjunt de les diferents aportacions que la conformen.

Tercer. – Ampliació de la col·lecció

El/la DONANT podrà ampliar la COL·LECCIÓ en el futur amb nova documentació que consideri convenient aportar. La donació del nou material es realitzarà mitjançant la signatura per ambdues parts d'un annex al present contracte, el qual serà d'aplicació.

L'AJUNTAMENT, seguint els criteris dels tècnics de l'Arxiu Municipal de Barcelona, tindrà la capacitat per integrar a la "Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom" la documentació procedent de donacions d'altres persones que voluntàriament vulguin ampliar-la i així ho facin constar en el moment de l'oferiment.

Quart. – Ubicació i custòdia

L'ingrés i custòdia de la COL·LECCIÓ s'efectuarà a l'Arxiu Municipal de Barcelona, manifestant el/la DONANT la seva voluntat de que es faci preferentment a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí, sense perjudici dels possibles desplaçaments provisionals o definitius que per motiu de seguretat, conservació o activitats de difusió es poguessin efectuar.

Igualment, es podrà custodiar algun material amb característiques físiques, suports o formats específics a un centre d'arxiu més apropiat, en cas que requereixin d'unes condicions de conservació i tractament especials.

Cinquè. – Tractament i conservació

Amb l'acceptació d'aquesta donació l'AJUNTAMENT es compromet a:

- a) Custodiar la COL·LECCIÓ i assumir les despeses de conservació, de tractament i, si escau, de restauració.
- b) Garantir el correcte tractament de la COL·LECCIÓ d'acord amb els procediments, tècniques i protocols establerts en la normativa tècnica de l'Arxiu Municipal de Barcelona, reservant-se l'AJUNTAMENT la capacitat de realitzar les operacions d'avaluació i tria que el personal tècnic consideri adients.
- c) Efectuar una descripció de la COL·LECCIÓ que en faciliti la identificació i localització dels documents, i proporcionar al/a la DONANT una còpia dels instruments de descripció elaborats per l'Arxiu Municipal de Barcelona.
- d) Digitalitzar els documents més representatius de la COL·LECCIÓ i facilitar una còpia digital al/a la DONANT, en la mesura que ho permetin els recursos econòmics i tecnològics disponibles. L'AJUNTAMENT utilitzarà la còpia digital amb finalitats de consulta, reproducció i difusió i n'impulsarà la seva consulta des de la pàgina web de l'Arxiu Municipal de Barcelona.
- e) El/la DONANT podrà disposar de reproduccions dels documents de la COL·LECCIÓ sense cost. Podrà sol·licitar-les de forma puntual i tot evitant que la reiteració de peticions o un nombre important de documents sol·licitats acabin alterant el sentit i finalitat del present

contracte. Aquestes reproduccions només es podran utilitzar per a ús propi i no podran ser utilitzades per a la seva explotació per part de terceres persones.

- f) Fer ús de la COL·LECCIÓ en exposicions i activitats de difusió per donar-la a conèixer.

Sisè. – Accés públic i protecció de dades personals

L'AJUNTAMENT es compromet a garantir l'accés públic a la COL·LECCIÓ, d'acord amb la normativa establerta. Els documents que continguin dades personals que afectin a la seguretat, l'honor, la intimitat o la imatge de les persones no seran completament accessibles fins que es compleixin els terminis establerts per la legislació vigent en matèria de protecció de dades personals.

El/la DONANT dona el seu consentiment explícit a l'AJUNTAMENT a facilitar l'accés públic a la documentació que contingui aquelles dades personals considerades com a especialment protegides que facin referència exclusivament a la seva persona, sempre i quan es faci amb finalitats d'arxiu en interès públic i de recerca històrica i es respecti el principi de minimització de dades.

Setè. – Propietat intel·lectual i drets d'explotació

En relació als documents de la COL·LECCIÓ sobre els quals el/la DONANT sigui titular de drets de propietat intel·lectual, el/la DONANT cedeix els drets d'explotació sense cap contraprestació a l'AJUNTAMENT. Aquest podrà efectuar qualsevol acte de reproducció, distribució, comunicació pública i transformació d'aquests documents, inclosa la seva digitalització i la posada a disposició de la ciutadania. Aquesta explotació i usos no es limita territorialment ni temporal. En qualsevol cas l'AJUNTAMENT assumeix l'obligació de respectar i fer respectar els drets morals del/de la DONANT, especialment el de reconeixement de l'autoria.

Vuitè. – Dret supletori

Per a tot allò que no estigui previst en els precedents pactes, el present acord es regirà per les disposicions del Codi Civil i per la normativa vigent en matèria de propietat intel·lectual.

Novè. – Jurisdicció

Per la resolució de qualsevol controvèrsia en la interpretació i aplicació dels pactes d'aquest contracte, ambdues parts es sotmeten a la jurisdicció civil dels jutjats i tribunals de la ciutat de Barcelona, tot fent renúncia expressa a qualsevol altre fur que li pogués correspondre.

I en prova de conformitat i acceptació, ambdues parts signen el present document, per duplicat, en el lloc i data assenyalats a l'encapçalament.

[Signatures]

Annex 4. Sol·licitud d'alta al Registre de fons del Sistema Municipal d'Arxius

CENTRE D'ARXIU¹: Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí

NÚMERO DEL CODI DE FONTS²: AMDSM4-(pendent de codificar)

NOM DEL FONTS³: Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom

MODALITAT D'INGRÉS⁴: Donació (previstes varies fases)

DATA D'INGRÉS⁵: (pendent)

TIPUS DE FONTS⁶: Col·lecció

SUBTIPUS DE FONTS, SI ESCAU⁷: No aplica

DATA DE SOL·LICITUD D'ALTA DE FONTS: (pendent)

DATA D'ALTA AL REGISTRE DE FONTS⁸: (pendent)

¹ Centre de l'arxiu que fa la sol·licitud.

² A emplenar pel Servei de Gestió Documental de la DSMA.

³ La llengua serà el català atès que és la llengua de descripció de l'Arxiu Municipal de Barcelona (Manual de descripció AIDA, pàg. 14).

⁴ *Compra, dipòsit, donació, encàrrec, herència, permuta o intercanvi, producció pròpia, transferència, desconeguda o fons propi.*

⁵ Dia, mes, any.

⁶ Fons municipal, institucional, privat o col·lecció.

⁷ Només pels casos de **Fons Municipal** (contemporani o medievals i moderns) i pels de **Fons Privats** (familiar, personal, empreses i cooperatives o entitats).

⁸ A emplenar pel Servei de Gestió Documental de la DSMA.

Annex 5. Quadre de classificació de la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom

COL-LECCIÓ JUBILATS DE MACOSA-ALSTOM

1. Jubilats de MACOSA-Alstom

- 1.1. Organització interna dels jubilats
- 1.2. Reivindicacions i projecció pública dels jubilats
(*Memòria obrera / Lluita contra l'amiant / Accions de solidaritat*)
- 1.3. Oci i relacions personals dels jubilats

2. Moviment obrer de MACOSA

- 2.1. Òrgans de representació dels treballadors
(*Jurat d'empresa / Comitè d'empresa / Comissió de menjador i economat / Comissió de productivitat i personal / Comitè de Seguretat i Higiene / Comitè Inter-factories / Seccions sindicals*)
- 2.2. Eleccions sindicals
- 2.3. Negociacions col·lectives i conflictes laborals
(*Convenis col·lectius / Plans d'empresa / Expedients de regulació d'ocupació / Trasllats i unificacions de plantilles / Altres conflictes*)
- 2.4. Propaganda i premsa obrera externa
- 2.5. Oci i relacions personals dels treballadors

3. Gestió de la fàbrica de MACOSA

- 3.1. Organització interna i administració
- 3.2. Patrimoni i finances
- 3.3. Producció i gestió comercial
- 3.4. Gestió de personal
(*Contractació i expedients de personal / Formació / Identificació / Comunicacions generals / Organització i control de personal / Retribucions / Seguretat i higiene*)
- 3.5. Revista *Vida y Trabajo*

Annex 6. Fitxa de descripció de la col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom

1. ÀREA D'IDENTIFICACIÓ	
1.1. Codis de referència	
1.1.1. Codi de centre	ESP724/CAT/0801930008/AMDSM
1.2. Fons / col·lecció	
1.2.1. Codi de col·lecció	AMDSM4-(pendent)
1.2.2. Nom de col·lecció	Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom
2. ÀREA DE DESCRIPCIÓ	
2.1. Nivell de descripció	Col·lecció
2.2. Sistema d'organització	<p>La col·lecció s'ha estructurat intel·lectualment en 3 seccions formades per un total de 13 agrupacions documentals:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Jubilats de MACOSA-Alstom <ul style="list-style-type: none"> 1.1. Organització interna dels jubilats 1.2. Reivindicacions i projecció pública dels jubilats 1.3. Oci i relacions personals dels jubilats 2. Moviment obrer de MACOSA <ul style="list-style-type: none"> 2.1. Òrgans de representació dels treballadors 2.2. Eleccions sindicals 2.3. Negociacions col·lectives i conflictes laborals 2.4. Propaganda i premsa obrera externa 2.5. Oci i relacions personals dels treballadors 3. Gestió de la fàbrica de MACOSA <ul style="list-style-type: none"> 3.1. Organització interna i administració 3.2. Patrimoni i finances 3.3. Producció i gestió comercial 3.4. Gestió de personal 3.5. Revista <i>Vida y Trabajo</i>
2.3. Contingut	
2.3.4. Nom dels productors	Duarte Simón, Pedro Lamelas Vázquez, Dorinda Montaner Rodríguez, Margarita Montolio Perpiñá, Jaime Moreno Pérez, Miguel Pabán Ortiz, Antonio Ríos Cozar, Antonio Saro Madrdejos, Ferran Virgili Parra, Francisco
2.4. Dates	
2.4.1. Data inicial	23/08/1891
2.4.2. Data final	30/06/2018

2.4.3. Comentari	Predomina 1970-2018
2.5. Resum	
2.5.1. Resum general	<p>La col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom, conformada a partir de les donacions de diferents particulars, recull una part de la història col·lectiva i les vivències personals dels treballadors i treballadores de la fàbrica de Material y Construcciones, S.A. (MACOSA), situada al barri del Poblenou des de 1857 fins 1994 i coneguda popularment des de l'any 1881 com Can Girona. En segon lloc, aquesta col·lecció permet documentar els orígens, el funcionament i les activitats del grup d'antics treballadors de MACOSA organitzats amb el nom de Jubilats de MACOSA-Alstom afectats per l'amiant.</p> <p>Aquesta conjunt documental està format en primer lloc per documentació dels propis fons personals dels donants, en concret d'aquells vinculats a la seva feina com a treballadors MACOSA i de les empreses successores (MEINFESA, GEC-Alsthom Transporte i Alstom) així com de la seva posterior participació en les activitats del grup de jubilats. Entre aquests documents s'inclouen, entre d'altres, els seus contractes de treball, nòmines, contractes de lloguer dels pisos de MACOSA o les comunicacions personals de l'empresa, diverses fotografies i enregistraments en vídeo d'aquell període (principalment 1970-1994) i varis comunicats, butlletins i octavetes produïts pel comitè d'empresa i les seccions sindicals presents a la fàbrica i repartits entre els treballadors i treballadores. En alguns casos també s'inclou documentació interna d'aquests òrgans de representació conservats pels propis donants per haver format part d'aquests en el passat. Entre la documentació vinculada al funcionament del grup de jubilats destaquen els seus comunicats a la opinió pública per difondre la seva lluita contra l'amiant així com aquells documents relacionats amb la preparació i difusió dels diferents actes festius, commemoratius i reivindicatius.</p> <p>Una petita part de la col·lecció està formada també per diversos documents recopilats al llarg dels últims anys per alguns dels donants, gràcies a les aportacions desinteressades d'altres companys i companyes. Entre aquestes aportacions destaquen també alguns documents originaris del fons d'empresa de MACOSA, documents que van quedar abandonats a la fàbrica de Can Girona a principis de 1994 i que van ser recuperats i salvats en alguns casos a títol personal per veïns i obrers de la fàbrica. Destaquen entre aquests últims algunes fotografies, diversos plànols de producció i altra documentació variada del departament de Reproducció i Arxiu.</p>
2.7. Volum	
2.7.1. Metres lineals	1,08 m (9 caixes)
2.7.2. Unitats	<p>1.051 textuais, paper</p> <p>9 gràfics, paper</p> <p>155 plànols i dibuixos tècnics, paper</p> <p>95 fotogràfics, paper (positius; 38 color i 57 b/n)</p> <p>5 llibres i manuals, paper</p> <p>2 CD. Inclou 61 imatges (TIF), 12 imatges (JPG)</p> <p>16 DVD. Inclou 141 imatges (JPG), 33 audiovisuals</p> <p>1 objecte metàl·lic</p>
2.10. Història dels productors	<p>Ferran Saro Madrdejós va néixer el 6 de juliol de 1947. El 8 de març de 1973 va entrar a treballar a la fàbrica de MACOSA al Poblenou, realitzant les tasques d'ajustador muntador de portes i finestres a l'11a Divisió (Mecanitzats) fins el mes de juliol de 1987. En aquest mes va demanar l'excedència per exercir com a càrrec públic a l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Es va reintegrar al departament de Logística de la factoria d'Alstom a Santa Perpètua de Mogoda el mes de juny de 2003. Pre-jubilat el mes de gener de 2005, va jubilar-se definitivament l'any 2010. Respecte a la seva activitat associativa, va ser membre destacat de la comissió obrera clandestina de MACOSA entre 1973 i 1977, sent acomiadat el 8 de març de 1976 i readmès el dia següent gràcies a les protestes dels seus companys i companyes. Entre 1977 i 1981 va ser el secretari del comitè d'empresa de la fàbrica i fins l'any 1985 membre de l'executiva del sindicat del Metall de CCOO de Barcelona. Pel que fa a la seva activitat política, va ser</p>

responsable del Comitè Polític del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) a Santa Coloma de Gramenet entre 1985 i 1987, president d'Iniciativa per Catalunya Verds (ICV) a la ciutat entre 1987 i 1995 i regidor de l'ajuntament per aquest grup entre 1987 i 2003. Va ser també un dels membres de la comissió de treballadors de MACOSA que a finals dels anys 90 reclamà el condicionament de la Torre de les Aigües del Besòs, ha estat membre del patronat de la Fundació Museu Històric-social de la Maquinista Terrestre i Marítima i de MACOSA i forma part del grup de Jubilats de MACOSA-Alstom afectats per l'amiant.

Miguel Moreno Pérez va néixer el 16 de novembre de 1953. Va ingressar a MACOSA el 22 de març de 1973, formant part inicialment del personal de la 10a Divisió (Fosa o "Fundición"), prèvia realització d'un curs de formació de tall amb bufador impartit per l'anomenat Adiestramiento Profesional Acelerado (APA). Entre els mesos de maig i octubre de 1973 treballà a la 1a Divisió B (Laminació). Després de fer un nou curs de carrosser de l'APA, el mes de desembre s'integrà a la 2a Divisió (Molles i ballestes) fins el mes d'abril de 1988. Els reajustaments a la fàbrica durant aquells anys de crisi el portaren a realitzar un nou curs de l'APA per formar-se com a electricista, sent traslladat a la 7a Divisió (Manteniment) l'octubre de 1988. Des d'aquest moment i fins el seu acomiadament el 30 de setembre de 2011 com a conseqüència de l'aplicació d'un ERO per l'empresa, va exercir com electricista als tallers elèctric, d'acabats i de caldereria i com a pintor, tant a la fàbrica del Poblenou com a la nova planta de Santa Perpètua de Mogoda. Respecte a la seva activitat associativa, va ser secretari del comitè d'empresa de MACOSA i membre del Comitè de Seguretat i Higiene i de la Comissió de Productivitat i Personal entre els períodes 1977-1985 i 1987-1994. Va ser també membre de totes les executives de CCOO de MACOSA des del període de clandestinitat a Can Girona (1973) fins les primeres eleccions sindicals al nou centre de Santa Perpètua de Mogoda. A principis dels anys 2000 va ser un dels treballadors en actiu a Alstom que va conformar el grup d'assessorament i suport als companys afectats per l'amiant i que des del 2011 funciona de manera regular amb el nom de Jubilats de MACOSA-Alstom afectats per l'amiant.

Margarita Montaner Rodríguez va néixer el 10 de març de 1955. Va ingressar a MACOSA el 2 de novembre de 1970, treballant primer com a secretària de Direcció del cap administratiu i després del subdirector administratiu. Acollida voluntàriament a l'ERO aprovat per l'empresa el mes de desembre de 1980, va ser donada de baixa el dia 5 de febrer de 1981. Tant el seu avi com el seu oncle van ser treballadors de MACOSA, mentre que el seu pare ho va ser de La Maquinista Terrestre i Marítima. Durant els anys de treball al departament d'oficines va conèixer al seu company i futur marit Jaime Montolio Perpiñá.

Jaime Montolio Perpiñá va néixer el 20 de gener de 1952. Contractat per MACOSA l'1 de febrer de 1971, va treballar fins el 30 de març de 1975 al departament d'Intervenció Administrativa com auxiliar administra-tiu primer i com oficial de 2a administratiu després. En aquest període va estar en excedència per compliment del servei militar entre els mesos d'octubre de 1973 i gener de 1975. Des de l'1 d'abril d'aquest any fins el 17 de febrer de 1981 va ser responsable del departament de Reproducció i Arxiu de la fàbrica, passant a partir d'aquesta última data i fins el trasllat a Santa Perpètua de Mogoda al departament Tècnic DTU com a oficial de 1a administratiu. A la nova factoria d'Alstom va exercir de cap de secció administratiu del departament d'Enginyeria, acollint-se a un contracte de relleu de jubilació a partir d'un ERO aprovat per l'empresa el mes d'agost de 2010. En Jaime Montolio Perpiñá va morir el 30 de novembre de 2013, estant encara en actiu a l'empresa Alstom.

Francisco Virgili Parra va néixer el dia 25 de juliol de 1945. Contractat per MACOSA el mes de març de 1970, es va incorporar a la 9a Divisió (Escala mecàniques). Formant part d'aquesta secció, va formar part dels equips d'instal·lació d'escales que treballaven fora de la fàbrica. Després de ser traslladat provisionalment a Madrid, va participar en la instal·lació d'escales a diverses parades de Metro de Barcelona. El 13 de desembre de 1972 va ser un dels quatre treballadors de MACOSA que van patir un greu accident laboral a l'estació del carrer Girona. En aquest accident van morir els seus companys Roque Ruiz Sánchez i Raúl Llorente Llorente (conegut com "el Burgos") i van resultar greument ferits en Francisco i el seu company Luis Herranz Díaz. Després d'estar un any de baixa, va ser transferit provisionalment a la 4a Divisió (Construccions metàl·liques), on es dedica a la producció de grues MACOBX com a cap d'equip. Entre 1973 i 1975 va treballar en aquesta secció (amb un breu període a la d'Escala mecàniques), però un nou accident va fer que fos traslladat al departament de Reproducció i Arxiu l'any 1975, on s'encarregà fins el 1980 de la

	<p>microfilmació de plànols i on coincidí amb en Jaime Montolio Perpiñá. Tanmateix, durant l'any 1977 va ser enviat a l'aeroport de Barajas de Madrid com a responsable de la instal·lació de pasarel·les d'accés a avions (<i>fingers</i>). L'any 1982 va passar a la 8a Divisió (Magatzems), on exercí com a administratiu fins l'any 1991, en que va ser donat de baixa de MACOSA en aplicació d'un ERO. A partir de la seva jubilació va tornar a contactar amb els seus antics companys, sent des de llavors un membre actiu del grup de Jubilats de MACOSA-Alstom afectats per l'amiant.</p> <p>Antonio Pabán Ortiz va néixer el 16 de juny de 1953. Ingressat a MACOSA el 4 de maig de 1970, va treballar fins el mes d'abril de 1972 a l'oficina d'Estadística i Costos de la fàbrica. Entre maig de 1972 i octubre de 1974 va formar part del personal de les oficines centrals de MACOSA al carrer Ausiàs March exercint tasques comercials, de facturacions i de caixa. Després de complir el servei militar va reincorporar-se a Can Girona el mes de desembre de 1975, treballant a l'oficina de Control de Projectes des del mes de gener de 1976 fins l'octubre de 1992. En aquell moment va ser transferit a l'oficina de Costos de la fàbrica de l'antiga Maquinista Terrestre i Marítima al barri de Sant Andreu, en el marc de les operacions per preparar la futura integració de processos productius i personal a la planta de Santa Perpètua de Mogoda. Ja en aquesta nova ubicació va ocupar el càrrec de controlador de projectes des del mes de març de 1994 fins el 31 d'octubre de 2011, moment en què es va pre-jubilar com a resultat de l'aplicació d'un ERO. Pel que fa a la seva activitat associativa, va ser un dels delegats de secció escollits pels treballadors l'any 1976 i fins la conformació del primer comitè d'empresa l'any següent, sent posteriorment membre del comitè escollit pel període 1984-1988. Des de la seva pre-jubilació ha estat un membre actiu del grup de Jubilats de MACOSA-Alstom afectats per l'amiant.</p> <p>Antonio Ríos Cozar va néixer l'any 1952 a Alcalá de los Gazules (Cádiz). A finals del mes d'agost de 1971 l'Antonio es va desplaçar a Barcelona juntament amb els seus amics Juan Ocaña, Francisco i Fernando Diánez i Mariano Pimentel, tots ells amb un pre-contracte per treballar a MACOSA. El dia 4 de setembre de 1971 va ingressar a Can Girona, incorporant-se com a fuster a la 6a Divisió (Acabats i Material Ferroviari). Es va jubilar l'any 2010 ja com a treballador d'Alstom a Santa Perpètua de Mogoda, morint el 26 d'agost de 2014 com a conseqüència de la seva malaltia derivada de l'exposició a l'amiant utilitzat a MACOSA. Va ser un destacat membre de CCOO de MACOSA des dels últims anys de clandestinitat i al llarg de tota la seva vida laboral a MACOSA, MEINFESA i Alstom.</p> <p>Dorinda Lamelas Vázquez va néixer l'any 1957 a Forcades (Ourense). Traslladada a Barcelona l'any 1971. Va conèixer l'Antonio Ríos Cozar el Nadal de 1976. Havent concertat la boda pel mes de desembre de 1977, aquesta va ser temporalment suspesa degut a la vaga de 21 dies mantinguda pels treballadors i treballadores de MACOSA entre el 15 de desembre de 1977 i el 5 de gener de 1978. Finalment, l'Antonio i la Dorinda es van casar el mes de febrer d'aquell any. Fruit d'aquest matrimoni van tenir dos fills, la Patricia i l'Iván, que compartí durant tres anys la feina amb el seu pare a la planta d'Alstom. Si bé la Dorinda ja mantenia relacions personals amb molts dels companys de fàbrica de l'Antonio, va ser a partir de la seva malaltia que els seus lligams amb els Jubilats de MACOSA-Alstom afectats per l'amiant es van fer més intensos.</p> <p>Pedro Duarte Simón va néixer el 3 d'abril de 1948. Va ser contractat per MACOSA l'any 1973, treballant fins el 1985 a la 1a Divisió B (Laminació) realitzant feines d'oxitall i de manteniment del taller de torns. A partir de 1985 i fins el seu acomiadament l'any 1990 va estar destinat a l'antiga 9a Divisió fent feines de manteniment i reparacions com a mecànic, tuber i provador de trens. Des de la seva jubilació ha estat un membre actiu del grup de Jubilats de MACOSA-Alstom afectats per l'amiant.</p>
<p>2.11. Història arxivística</p>	<p>Gran part de la documentació ha estat conservada des dels seus orígens pels donants als seus domicilis, sent en alguns casos ells i elles els mateixos productors originaris i en altres els hereus per defunció d'aquells. En altres casos aquesta documentació va ser produïda inicialment per altres companys i va ser conservada a les seves llars, fent-los entrega als donants durant algunes de les activitats dels Jubilats de MACOSA-Alstom destinades a recuperar i preservar la memòria col·lectiva dels treballadors i treballadores de MACOSA.</p> <p>Altres documents pertanyents al fons del comitè d'empresa o dels sindicats representats a la fàbrica van ser conservats pels donants a les seves cases per haver-los guardat o recopilat durant els seus anys de participació en aquests</p>

	<p>òrgans de representació dels treballadors.</p> <p>Finalment, alguns documents que formen part del fons de l'empresa van ser recollits pels propis donants de les dependències abandonades de la fàbrica l'any 1994 i en altres casos van ser entregats per altres companys que havien salvat prèviament aquesta documentació.</p>
3. ÀREA D'ADMINISTRACIÓ	
3.1. Modalitat d'ingrés	Donació
3.3. Accés	
3.3.1. Condicions d'accés	Lliure accés a la consulta, excepte en els casos que la normativa sobre matèria de protecció de dades personals exigeixi limitar l'accés.
4. ÀREA DE NOTES	
4.2. Notes de descripció	
4.2.1. Unitats de descripció relacionades	L'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí conserva un dossier de la sèrie Antecedents del fons de l'Ajuntament de Barcelona amb documentació referent a les empreses Material para Ferrocarriles y Construcciones i Material y Construcciones, S.A. (MACOSA). Inclou documentació relacionada amb la petició de permisos per part de l'empresa i la realització d'inspeccions municipals per part de l'ajuntament. Conté plànols de 1978 de tots els tallers de la fàbrica.
4.2.5. Informació relacionada	<p>L'Arxiu Nacional de Catalunya conserva una part del fons de l'empresa Material y Construcciones, S.A. (MACOSA) [ANC1-189]. També el fons del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) [ANC1-230] conté alguns documents referents a la comissió obrera clandestina i al moviment assembleari dels treballadors de MACOSA entre 1970 i 1977.</p> <p>L'Arxiu Històric de Comissions Obreres de Catalunya conserva una col·lecció de la Comissió Obrera de MACOSA de 1973 a 1974 [2.8.13], documents del Jurat d'empresa MACOSA de 1952 a 1977 i documents donats per Ferran Saro Madridejos [0349].</p>
5. ÀREA DE CONTROL DE LA DESCRIPCIÓ	
Autoria i data	Jordi Ortiz Ezquerro (2019)
Fonts	<p>Informació proporcionada pels i les donants o extreta de les mateixes unitats documentals.</p> <p>Pel camp <i>Resum general</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Saro, F. (2015). La lluita sindical a Macosa (1970-1994). <i>Icària. Papers de l'Arxiu Històric del Poblenou</i>, 20, 18-23. Recuperat de - Schola Didàctica Activa. (2014). <i>Maleta didàctica de Macosa</i>. Barcelona: Ajuntament de Barcelona – Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí.
Regles o convencions	<p><i>Manual del mètode de descripció del sistema AIDA</i>. (2003). Barcelona: Ajuntament de Barcelona – Arxiu Municipal de Barcelona.</p> <p><i>NODAC. Norma de Descripció Arxivística de Catalunya</i>. (2007). Barcelona: Generalitat de Catalunya.</p>

Annex 7. Qüestionari pel col·loqui “Macosa. Memòria dels seus treballadors”

Una primera visió de MACOSA
<ul style="list-style-type: none"> - Què sabien de la fàbrica i què esperaven trobar-se abans d'incorporar-se? - Com s'ingressava a MACOSA? (aprenents, contractes temporals o indefinits, períodes de prova) - Com s'organitzava el treball? (divisions, oficines, magatzems, laboratoris, economat, menjador) - Quants treballadors (aprox.) hi va haver en els diferents períodes? - D'on venien els treballadors? (Poblenou, altres barris de Barcelona, altres pobles i ciutats)
MACOSA: més enllà de la fàbrica
Escola d'Aprenents
<ul style="list-style-type: none"> - Quan es va obrir i fins quan va funcionar? - Com i amb quina edat es podia ingressar? Es feien proves d'accés? - Què s'estudiava i quines pràctiques es feien a la fàbrica? Quin horari tenien? Quins professors? - Quina titulació obtenien? Tots els aprenents acabaven incorporant-se a MACOSA? - Quines relacions tenien els aprenents amb la resta de treballadors de la fàbrica?
Economat
<ul style="list-style-type: none"> - Quants van haver-hi i on estaven situats? - Quan es van obrir i fins quan van funcionar? Per què es va tancar definitivament? - Quins beneficis tenien els treballadors? - Qui el gestionava? Com funcionava? Qui eren els proveïdors?
Habitatges de MACOSA
<ul style="list-style-type: none"> - Quan es van construir? - Com s'assignaven els pisos de lloguer propietat de l'empresa? - Quant es pagava i fins quan durava el contracte?
Organització i representació dels treballadors
<ul style="list-style-type: none"> - Funcionament de les assemblees? Qui i quants participaven? Com es prenen les decisions? - Com es formava la comissió obrera i amb quin objectiu? Com s'escollien els seus membres? <p>Eren temporals o permanents? A quins sindicats i altres col·lectius pertanyien?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Enllaços sindicals i jurats d'empresa / seccions sindicals i comitès d'empresa - Eleccions sindicals
Butlletins i revistes dels treballadors
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Unidad y lucha en MACOSA, Voz Obrera, El Traver (CCOO), URGente (UGT)</i>

- Cada quant sortien? Qui redactava els articles? Com es repartien entre els treballadors?

Conflictivitat laboral

Lluites col·lectives

- Quines condicions de treball hi havia? (salari i pagues extres, horaris, disciplina i control)
- Reivindicacions laborals?
- Formes de protesta? (reducció de rendiment, rebuig de les hores extres, aturades parcials, "culebra" o "serpent", vagues, manifestacions)
- Accidents laborals?
- Solidaritat i suport a les lluites laborals d'altres empreses?

Sancions i acomiadaments

- Quants treballadors van ser acomiadats per qüestions reivindicatives?
- Existien "llestes negres" per evitar que trobessin feina a altres empreses del sector? Quants van poder tornar a MACOSA amb l'amnistia laboral del 1978?

Dones treballadores

- Hi havia moltes dones treballant a la fàbrica? Quin tipus de feines feien i a quins departaments estaven? Tenien les mateixes condicions laborals que els seus companys de departament?
- Participaven activament en les organitzacions obreres i en les diferents lluites col·lectives?
- Hi havia dones als càrrecs intermedis i a la direcció de la fàbrica?

Relacions dels treballadors fora de la fàbrica

- Reunions de companys i familiars, dinars, celebracions, espectacles, excursions, oci i esports
- Relació amb els actuals treballadors d'Alstom a Santa Perpetua?
- Relació dels treballadors amb els veïns de Can Girona? Suport veïnal a les reivindicacions?

Integració amb MTM i trasllat a Santa Perpetua de Mogoda

- Relacions i coordinació amb els treballadors de MTM abans, durant i després de la integració? (conveni col·lectiu unitari, acomiadament de treballadors de les dues plantilles)

Jubilats de MACOSA-Alstom

- Com i quan es va començar a reunir el grup de jubilats?
- Quines activitats han portat a terme? (campanyes contra l'amiant)

Annex 8. Base de dades “Col·lecció Jubilats de MACOSA-Alstom”

Mostres diverses de l'estructura de la base de dades:

The screenshot shows the 'Jubilats de MACOSA-Alstom' application window. On the left is a sidebar with a search bar and a tree view containing 'Tablas' (with various fields like 'Codi de classificació', 'Condicions d'accés', etc.) and 'Formularios' (with 'Jubilats de MACOSA-Alstom'). The main area has a title bar and a header with buttons: 'Nou registre', 'Guardar', 'Buscar', 'Exportar Excel', and 'Tancar'. Below the header are tabs: 'Identificació', 'Descripció 1', 'Descripció 2', and 'Notes'. The 'Identificació' tab is active, showing fields for 'Número de registre', 'Donant' (a dropdown menu), 'Codi de classificació' (a dropdown menu), and 'Títol'. To the right of these fields are three more dropdown menus: 'Tipus general de document', 'Tipus específic de document', and 'Tradicció documental'. At the bottom, there is a status bar showing 'Registro: 14', '735 de 735', and a 'Buscar' button.

This screenshot shows the same application window as the previous one, but with the 'Donant' dropdown menu open. The menu lists seven options: (01) Saro Madridejos, Ferran; (02) Moreno Pérez, Miguel; (03) Montaner Rodríguez, Margarita; (04) Virgili Parra, Francisco; (05) Pabán Ortiz, Antonio; (06) Lamelas Vázquez, Dorinda; and (07) Duarte Simón, Pedro. The 'Tipus general de document' dropdown menu is also visible, showing a list of document types. The status bar at the bottom remains the same, showing 'Registro: 14', '735 de 735', and a 'Buscar' button.

Jubilats de MACOSA-Alstom

Nou registre Guardar Buscar Exportar Excel Tancar

Identificació Descripció 1 Descripció 2 Notes

Número de registre

Donant

Codi de classificació

Tipus general de document

Tipus específic de document

Tradicó documental

Unitat d'instal·lació

Títol

1.1. Organització interna dels jubilats

1.2. Reivindicacions i projecció pública dels jubilats

1.3. Oci i relacions personals dels jubilats

2.1. Òrgans de representació dels treballadors

2.2. Eleccions sindicals

2.3. Negociacions col·lectives i conflictes laborals

2.4. Propaganda i premsa obrera externa

2.5. Oci i relacions personals dels treballadors

3.1. Organització interna i administració

3.2. Patrimoni i finances

3.3. Producció i gestió comercial

3.4. Gestió de personal

3.5. Revista Vida y Trabajo

Registro: 14 735 de 735 Sin filtrar Buscar

Vista Formulario

Jubilats de MACOSA-Alstom

Nou registre Guardar Buscar Exportar Excel Tancar

Identificació Descripció 1 Descripció 2 Notes

Productor

Data inicial

Data final

Altres productors

Autor

Resum general

☐ Comissions Obreres (CCOO)

☐ Comitè d'empresa de MACOSA

☐ Confederació de Sindicats Unitaris de Treballad

☐ Confederació Nacional del Treball (CNT)

☐ Districte de Sant Martí

☐ Duarte Simón, Pedro

☐ Estapé Aliaga, Jaume

☐ Fundació Museu Històricosocial de la Maquinist

☐ García Bernabé, Joaquín

☐ Jubilats de MACOSA-Alstom

☐ Jurat d'empresa de MACOSA

☐ Lamelas Vázquez, Dorinda

☐ Manaut Carro, Ginés

☐ Material y Construcciones, S.A. (MACOSA)

☐ Montaner Rodríguez, Margarita

☐ Montolio Perpiñá, Jaime

Aceptar Cancelar

Registro: 14 735 de 735 Sin filtrar Buscar

Vista Formulario

Jubilats de MACOSA-Alstom

Nou registre Guardar Buscar Exportar Excel Tancar

Identificació Descripció 1 Descripció 2 Notes

Panel de navegación

Soport Volum

Format

Idioma

Cromia

Condicions d'accés

12 x 16 cm
13 x 09 cm
13 x 18 cm
15 x 10 cm
15 x 20 cm
17 x 13 cm
18 x 24 cm
19 x 13 cm
20 x 25 cm
23 x 19 cm
24 x 30 cm
24 x 36 cm
30 x 40 cm
CD
DVD
VHS

Registro: 14 735 de 735 Sin filtrar Buscar

Vista Formulario

Jubilats de MACOSA-Alstom

Nou registre Guardar Buscar Exportar Excel Tancar

Identificació Descripció 1 Descripció 2 Notes

Panel de navegación

Soport Volum

Format

Idioma

Cromia

Condicions d'accés

Album
Arxivador
Caixa
CD
Document
DVD
Expedient
Fotografia
Imatge escanejada
Llibre
Objecte
Plànol
Postal
Vídeo

Registro: 14 735 de 735 Sin filtrar Buscar

Vista Formulario

Exemple d'un registre (document 05-001, donat per Antonio Pabán Ortiz):

Jubilats de MACOSA-Alstom

Nou registre Guardar Buscar Exportar Excel Tancar

Identificació Descripció 1 Descripció 2 Notes

Número de registre 05-001 Tipus general de document Textual

Donant (05) Pabán Ortiz, Antonio Tipus específic de document

Codi de classificació 3.3. Tradició documental Original

Unitat d'instal·lació

Títol

Fitxa tècnica de pont grua produït a MACOSA (1976)

Registro: 14 712 de 734 Sin filtrar Buscar

Vista Formulario

Jubilats de MACOSA-Alstom

Nou registre Guardar Buscar Exportar Excel Tancar

Identificació Descripció 1 Descripció 2 Notes

Productor Material y Construcciones, S.A. (MACOSA) Data inicial 01/01/1976

Altres productors Pabán Ortiz, Antonio Data final 31/12/1976

Autor

Resum general

Fitxa tècnica del pont-grua de 20 Tm x 19 m i de la grua portacontenidors de 10 Tm x 34 m, produïts per MACOSA l'any 1976. Inclou una relació de les característiques bàsiques de les grues MACOBX, fotografies en color dels productes i informació sobre els serveis de recanvis i d'assistència tècnica post-venda.

Registro: 14 712 de 734 Sin filtrar Buscar

Vista Formulario

Jubilats de MACOSA-Alstom

Nou registre Guardar Buscar Exportar Excel Tancar

Identificació Descripció 1 Descripció 2 Notes

Suport Paper Volum 1 Document

Format

Idioma Castellà

Cromia

Condicions d'accés Lliure accés a la consulta

Registro: 712 de 734 Sin filtrar Buscar

Vista Formulario

Jubilats de MACOSA-Alstom

Nou registre Guardar Buscar Exportar Excel Tancar

Identificació Descripció 1 Descripció 2 Notes

Notes d'identificació Documentació annexa

Notes de descripció Informació relacionada

Notes tècniques Bibliografia

Notes d'administració Unitats de descripció relacionades

Registro: 712 de 734 Sin filtrar Buscar

Vista Formulario